

Díl IV. Do první světové války.

I. Zrušení kláštera Pivovského.

Císař Josef II. nařídil 24. března 1781 klášterům, aby se neřídily rozkazy svých představených v Římě, nýbrž jenom vedením svých domácích představených, které zároveň prohlásil podřízenými biskupům. /1/.

Dne 29. listopadu 1781 nařídil císař, aby zvláštní komisaři sepsali kláštery některých řádů, zejména Kartuziánů, Kamedulenských, poustevnických a jiných. Komisaři měli zjistiti stav jmění a důchody těchto klášterů. Koncem roku 1781 byl také vydán příkaz podle něhož mělo být provedeno zrušení klášterů. /1/.

Dne 12. ledna 1782 bylo pak vydáno císařské nařízení, které bylo vyhlášeno dvorním dekretem ze dne 28. února 1782 podle něhož bylo pak v letech 1782 až 1789 zrušeno v Čechách 74 klášterů a to 61 mužských s 960 řeholnicí a 13 ženských s 380 jeptiškami. /1/.

Ze jmění zrušených klášterů byl založen roku 1782 "Český fond náboženský". Statky klášterů byly dány zprvu pod správu úřadů a rozprodávány pak ve prospěch náboženského fondu. Roku 1784 bylo ze jmění takto získaného založeno biskupství v Českých Budějovicích, ~~domním~~ jemuž i naše krajina přidělena. /1/.

Pro rušení klášterů byl stanoven tento postup: Do každého kláštera určeného ke zrušení se dostaví komise z několika vyšších úředníků. Předsedou této komise pro Čechy byl hrabě Clary. Místo něj však působili často jako jeho zástupci krajsí hejtmané. Předseda nebo jeho zástupce oznámil vždy shromážděným klášterním mnichům i laikům, že klášter je zrušen a vyzval představeného kláštera jakož i ty, jimž byla až do nowa svěřena správa důchodů a jmění kláštera, aby složili přísahu že přesně oznámí a odevzdají veškeré klášterní jmění. Dále oznámeno řeholnicím, že musí klášter opustiti ve lhůtě která bývala stanovena na tři až pět měsíců. Mají se pak odebrati do jiných, nezrušených klášterů téhož řádu, jak jim to určí jejich provinciál. Sepsal se protokol a byl zaslán c.k. dvorské komisi. Soupis jmění zaslán c.k. dvorské účetně. Archivy a listiny převzalo c.k. gubernium. Knihy a rukopisy i s katalogy knihoven zaslány c.k. univerzitní knihovně. /1/.

Statky odhadnuty a odevzdány správě královských statků komorních. Hotové peníze, skvosty a kostelní zařízení dáno komornímu úřadu bernímu do Prahy. /1/.

Mnozí řeholníci přestoupili do stavu kněží světských a obdrželi oblek za 100 zl. Stali se duchovními správci. Klášterní zaměstnancům, kteří měli zajištěn doživotní plat / penze/ byl přiznán pak nadále dle nařízení ze 7. března 1786 z náboženského fondu když byli neschopni k další službě. Ostatní zaměstnanci byli propuštěni s šestiměsíční mzdou. Služebnictvo v klášteře ještě potřebné bylo ponecháno a placeno po 3 až 5 měsících dokud totiž neopustili klášter řádoví kněží. /1/.

Klášter Pivovský byl zrušen 8. října 1787.

Z klášterů v Čechách zrušených připadlo náboženskému fondu 11.740.730 zl 30 1/4 zl. Z toho bylo ku př. z kláštera Cisterciáků v Plasích 1.400.282 zl., z kláštera Premonstrátek v Chotěšově 1.117.321 zl, z kláštera Benediktinů v Kladruzech 753.440 zl, Paulánů v Tachově 84.240 zl, Minoritů ve Stříbře 19.924 zl a Augustiánů v Pivoni 189.009 zl. 14 1/2 kr. /1/.

V Pivoni byla zřízena lokalie. Prvním lokalistou byl tu P. Mauritius Křížátko, dosavadní knihovník a archivář kláštera. Lokalistou byl až do roku 1821 kdy byl penzionován a hned nato zemřel. Ostatních 11 řádových kněží odešlo zčásti do jiných augustiánských klášterů, zčásti se stali duchovními správci. /2/.

Ve spodních prostorách pivovaru a refektáři bylo po zrušení kláštera prováděno školní vyučování. /2/.

Roku 1787 přešel dvůr ve Zdanově do soukromého držení a zřízena v něm továrna na bílé kameninové zboží značky "TANNAVA". /3/.

Posledním řádovým duchovním správcem v Šitboři byl P. Jiří Schmeykal.

Správa státních statků /K.K.Staatgüteradministration Prag/ určila dnem 8. dubna 1788, že příjmy a naturalie faráře Šitbořského, kterým byl i nadále P. Jiří Schmeykal, mají zůstatí stejné, jako byly před zrušením kláštera. Nato sdělil hospodářský úřad v Pivoni dne 30. června 1788 /podepsán správce Jan Jiří Schröpfer/ že farář má nárok na odběr piva kolik pro sebe potřebuje /dále dva strychy ječmene a pivní taxu/ a další ještě dávky. V pivovaru v Pivoni bylo ročně 30 věrek piva. Kontribucí platila za faráře vrchnost ale zato zase některá pole, dříve farská, byla dána již dříve v užívání pivovarskému papírníku. /4/.

Farář dostával zdarma dříví ale platil výdaje za kácení. Celkem byla roční hodnota naturalií pro faráře odhadnuta na 55 fl. 56 kr. Správa státních statků tyto jeho příjmy 18. července 1788 schválila. /4/.

Na žádost faráře Schmeykala jakož i faráře Jakuba Fettera z Hoře sv. Václava a lokalisty Mořice Křižátka z Pivoně imunitním byl jim povolen společný kooperátor Pátek Stöcker s ročním příjmem 200 fl. z náboženského fondu. Bydlel v Šitboři. Všichni tito kněží byli ze zrušeného pivonického kláštera. /4/.

Dne 3. června 1792 zemřel šitbořský farář Schmeykal a farářem se stal Tomáš Kladrubský, který do Šitboře nastoupil 11. listopadu 1792. Před tím byl čtyři a půl roku kaplanem na budějovicku. Za nemoci Schmeykalovy se prý ztratila farní kniha se záznamy o farních pozemcích. /4/.

Kostel sv. Jiří u bývalého Rokošína byl zrušen a zavřen, pak zbořen. /2/. Zrušena i kaple sv. Jiří v Pivoni.

V nově zřízené diecézi budějovické bylo za života Josefa II v souvislosti s církevními reformami zřízeno 117 nových míst duchovní správy, mezi nimi i v Trhanově, Grafenriedu, Pleši, Srboch, Řím Pivoni, Rybníku a Bělé. Do roku 1789 byl Klatovský kraj rozdělen na vikariáty Horšovskotýnský, Domažlický, Břeskovický a Náměcký a roku 1789 byl rozdělen nově a to na vikariáty Dešenický, Hostounský, Lukavický, Nepomucký, Domažlický a Horšovskotýnský. Tak to potrvало až do roku 1857. /5/.

Roku 1789 sestávalo panství z Pivoně /24 čísel/, Sezemína /11 čísel/, Šibanova /9/, Mnichova s kaplí sv. Trojice, Šitboře /44/ s kostelem sv. Mikuláše, Záměšče /29/, Kramolína /33 čísel/, z toho ale polovina patřila k panství Ronšperskému/, Valtířova /37/ s kostelem, Mlýnce /33-polovina k panství Ronšperskému/, Sklářů /13/, Vranova /13/ a dvora sv. Jiří. /6/.

Roku 1799 bylo v Šibanově 9 čísel, Sezemíně 11, Mnichově 52, Vranově 16, Sklářích 15, Valtířově 37, Kramolíně 33 a Šitboři 42.

Roku 1786, kdy bylo zřízeno budějovické biskupství byli v čelo duchovních správ: v Hoře sv. Václava administrator Jakub Fetter /Augustinián/, v Hostouni farář Antonín Josef Sturm a kaplan Jakub Petzelt a Fil. Frank, v Klenčí farář Wolfgang Traurig a kaplan František Cerer, v Měclově farář Josef Braun a kaplan Jan Weeg, v Ronšperku

farář Václav Mehler a kooperátor Augustin Prossman / Augustinán/,
v Mrtěnině farář Godfried Klířner, kaplan Ondřej Hayss a koopera-
tor Josef Pieschl, v Šitboři farář Jiří Pínl a kaplan Josef Honso-
witz, v Rybníku lokalista Jiří Kilian. /5/.

-
- 1/. T.V.Bílek: Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů a kostelů
od císaře Josefa II zrušených.
 - 2/. K. Liebscher: Der politische Amtsbezirk Bischofteinitz.
 - 3/. Vaněk: - Hostaš: Soupis památek historických a uměleckých. Okres
Domažlický /1901/.
 - 4/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa.
 - 5/. Fr. Mardetschláger: Kurz gefasste Geschichte des Bisthums und
der Diöcese Budweis. /Budějovice 1885/.
 - 6/. J.V. Schaller: Topografie.

II. Pochod ruských vojsk.

Na carův příkaz z 24. července 1798 počalo se v brest-listevské inspekci se sestavováním sboru, jehož počet měl dosáhnouti 20.000 mužů. Velitelem byl jmenován generál pěchoty Andrej Grigorjevič Rosenberg /1730 - 1813/. Byl žákem a spolubojovníkem Suvorovovým. Rosenberg ohlásil carovi v září 1798, že je sbor sestaven. Ve dne 24 října až 10. listopadu 1798 opouštěl sbor postupně po esolonech ruské území. Byl rozdělen ve dvě kolony, z nichž jižní vedl generál-poručík Šrgej Lavrentějevič Lvov a severní Jakov Ivanovič Povalov - Švejkovskij, rovněž generál - poručík. Dne 3. prosince 1798 vstoupil sbor na území moravské. Táhl přes Znojmo k Vídni. Další sbor, který car vyslal přes české země byl sbor generála Rámského - Korzakova. Rozkaz k jeho sestavení vydal car knížeti Golycinovi. Sbor měl mít 27.000 mužů. Dne 7. února 1899 rozkázal car, aby se velení ujal generál Nummsen a ještě později převzal velení generál - poručík Alexandr Michajlovič Rímskij- Korsakov /1753 - 1840/. Do Prahy přibýly první ruské části 11. července 1799 a sbor pak procházel Prahou až do 21. července 1799. Ve dnech 12. až 22. července procházel Berounem a od 15. do 25. července Rokycany. V Plzni a okolí měli pak odpočinek. Z Plzně pochodoval sbor přes Stod a Staňkov. /1/.

Pochod vojsk pozměnil na čas život obyvatelstva laudy procházelo. I hospodářské důsledky byly citelné. Přesto nezachovala se přímo v Poběžovicích žádná tradice v lidovém podání z tohoto pochodu.

Dne 7. července 1799 došel na úřad Pivovarského panství dopis krajského úřadu v Klatovech. Jím se oznamovalo, že došla zpráva vysokého gubernia o tom, že oddíly císařské ruské armády potáhnu z Plzně přes Stod, Horní Horšovský Týn a Klenčí na Lesní Mníchov. Do Horšovského Týna mají dorazit 16. července. Krajský úřad proto upozorňuje, že je třeba aby byly hned opraveny cesty tak aby dělostřelectvo a povozy mohly dobře projít. Všecka panství, kterými má vojsko potáhnout jsou proto povinna, dát hned prohlédnout svými úředními osobami cesty a pak je opravit jak bude třeba a to až na zemské hranice. Každé panství nechť provede opravu cest svým nákladem, ale úsek cesty z Klenčí přes hory na hranice nechť se opraví společnou péčí panství Domažlice, Ronšperk, Grafenried, Pivov a Mutěňín.

Další pokyny krajského úřadu obsahoval přípis, který do Pivoně došel 10. července. Krajský úřad sděloval, že podle právě došlé zprávy gubernia půjdou vojska ve dvou kolonách, při čem první oddíl dorazí 16. července do Týna a 17. července do Klenčí, kde bude den odpočinku. Ve všech obcích které by mohly přijít v úvahu pro ubytování ať se vše připraví. Lepší a prostornější místnosti ať jsou připraveny pro důstojníky. V každé vsi ať je připraven dostatečný počet kůlů k uvázání koní kteří se nevejdou do stájí a kůlen.

Která obec nemá les té ať kůly opatří panství. Od duchovních se očekává, že si vezmou štábní důstojníky do far. Panství ať se postará o to aby bylo dost masa, soli, páva a jiných zásob.

Dodatečná zpráva krajského úřadu datovaná 8. července oznámila pak, že ruská vojska podle posledních zpráv dojdou do Týna nikoli 16. nýbrž až 19. července.

Dne 12. července došlo do Pivoně sdělení krajského úřadu z 9. července, že vojska půjdou v šesti oddílech. Upozorňuje se, že síla vojsk bude asi 30.000 mužů, takže nebude možno aby vsi kde budou vojska ubytována mohla sama všechno snést a že je proto třeba, aby oko ní vsi dodaly včas zásoby do Týna a Klenčí, kde budou pochodové stanice. Téhož dne dostalo Pivoněské panství od krajského úřadu příkaz z 11. července aby na společnou opravu cesty z Klenčí na hranice vyslalo 12 povozů a 36 mužů. Podobné příkazy byly dány i ostatním panstvím, ale nebyly splněny. Dne 13. července vydal proto krajský úřad nové nařízení v němž vytykal, že žádné panství kromě Pivoněského neposlalo ještě lidí a vozy. Nařizuje proto znova a hrozí exekucemi a peněžitými tresty.

Téhož dne, 13. července, vydal krajský úřad podrobné pokyny jak si při průtahu vojsk počínati. Podkladem byly pokyny vydané 8. července guberniem. Zdanov byl určen jako jediné skladní místo. Bude tam umístěn i špitál. Tam kde ve vsi nejsou někde poblíž tekoucí vody mají být u studní v pořádku vědra, rampály a řetězy či lana. Je třeba se postarati aby ruské oddíly mohly být za levné ceny opatřeny masem, solí pívem, pálenkou a jinými potřebami. Ruské oddíly mají být přijaty přátelsky. Do skladiště ve Zdanově bude třeba dodati včas zásoby. Příkazy k tomu vydají krajské komisaři, kteří budou sídliti v Týně a v Klenčí. Příkazy komisařů budou závaznými. V Horšovském Týně bude komisař Harnakan, v Klenčí Trnka. O přípěších povedou krajské komisaři záznamy aby mohlo být vyplaceno odškodnění. Přípěže musí být Rusům

poskytovány zdarma na potvrzení. Povozy které povezu chléb ať jsou opatřeny plachtami. Jinak mají Rusové za vše platit. Kdyby se však zdráhali nemá se na ně naléhati. Kdyby došlo k nějakým neshodám jest se obrátiti na krajského komisaře.

Dne 15. července došel na Pivoňské panství dopis krajského úřadu ze 14. července, že ruská vojska půjdou tak hustě při sobě, že v jednom stavení bude třeba umístit 15 až 20 mužů. Vyzývají se i panství pochodem nedotčená aby pomohla penazi nebo obilím, kroupami a jinými naturalie-mi. Tyto příspěvky nechť se složí do 17. července na panských úřadech a ty ať je dodají ještě téhož dne do Klenčí krajskému komisaři který je dále rozdělí.

Dne 16. července vydala pochodová stanice Klenčí rozkaz o rozvození zásob ze skladiště ve Zdanově. Mařizovala kolik povozů má které panství poslati. Celkem bude k tomu třeba 360 povozů, z čehož má panství Pivoňské dodat denně 79 povozů a to ve dnech 18, 20, 22, 24, 26 a 28 července, kdežto panství Ronšperk vždy 35 povozů.

Dne 18. července došel však přípis krajského úřadu ze 17. července, kterým se sděluje, že se dispozice pochodu zcela mění. Vojsko přijde 19. července do Týna a 20. do Klenčí, kde se však zdrží na odpočinku ve dnech 21. až 24. července načež teprv odtáhne na Lesní Mníchov. Vojsko ovšem bude rozloženo široce kolem Klenčí. Na Pivoňském podhůří měli podle toho býti ode dne 20. července ubytováni: Kozáci v Pivoni, Vranově, Sklářích, Šitboři, Mníchově a Sezemině, jiné oddíly v Mlýnci a Valtířově, 1 kompanie mušketýrů v Kramolíně. Každá ves měla poslat lidi na hlavní silnici aby odvedli vojsko do svých vsí. Do Zdanova mělo Pivoňské panství přistaviti ještě 18. července večer 80 povozů a panství Ronšperské 40 povozů k odvození zásob.

Dne 17. července vydal krajský úřad další rozkaz, kterým odělil mimo jiné že ve dnech 23 a 24. července budou v Horšovském Týně a okolí ležet granátníci a to i v Záměliči a Slatině. Dne 25. července mají odtahnout rovněž na Lesní Mníchov.

Jiný oddíl granátníků, čítající 1 generála, 8 štábních a 46 dalších důstojníků, 1831 mužů a 470 koní bude ubytován v Ronšperku, Záměliči, Drahotíně, Hoře sv. Václava, Šidlákově, Načetíně, Sezemině, Šibanově, Mníchově, Vranově, Sklářích, Valtířově, Kramolíně, Vlkanově a Šitboři a to ve dnech 21. až 25. července.

Mušketýrský pluk generálmajora Steinheila má dojít 25. července do obvodu stanice klenečské a 26. července odejít na Lesní Mnichov. Přenocovatí bude v Ronšperku, Záměliči, Ohnišovicích, Šitboři, Mnichově, Vranově, Sklářích, Valtířově, Kramolíně, Vlkanově a Šitboři. Bude mít kromě velitele 4 štábní a 41 dalších důstojníků, 1809 mužů a 420 koní.

Mušketýři budou 25. a 26. července ubytováni kolem Klenčí a to i v Mlýnci, Pařezově, Dražinově, ale i v Meclově.

Polní dělostřelectvo dojde 31. července ke Klenčí, 1. srpna bude odpočívat a 2. srpna odjede na Lesní Mnichov. Mimo jiné bude i v Mlýnci, Valtířově a Kramolíně.

Ve Zdanově a Pařezově budou od 26. do 29. července mušketýři. Jiní mušketýři budou v tuto dobu v Ohnišovicích, Otově, Šitboři, Mnichově, Pivoni, Sezemíně, Vranově, Sklářích, Valtířově, Kramolíně, Mlýnci, Vlkanově, Záměliči a Načetíně. Čítají 1 generálmajora, 4 štábní a 50 jiných důstojníků, 1804 mužů a 529 koní.

V Dražinově a Pařezově budou ze 4. na 5. srpna kyrysníci. Ze 4. na 5. srpna budou v Mlýnci, Valtířově, Vranově, Kramolíně, Vlkanově, Šitboři a Mnichově, Pařezově a Postřekově husaři /1 generálmajor, 11 štábních, 49 ostatních důstojníků, 1387 mužů a 1325 koní.

Pravidelný tatarský pluk bude z 2. na 3. srpen mimo jiné i ve Zdanově, Pařezově, Vlkanově, Otově, Šitboři a Ohnišovicích.

Mušketýři budou z 29. na 30. červenec mimo jiné i v Mlýnci, Valtířově, Sklářích, Vranově, Mnichově, Šitboři a Pivoni.

Další mušketýrský pluk, Durasovův, bude z 29. na 30. červenec mimo jiné i v Otově, Zdanově, Pařezově, Kramolíně, Vlkanově a Ohnišovicích.

Donští kozáci budou z 29. do 30. července mimo jiné i v Meclově a Záměliči.

Dragouni budou ze 4. na 5. srpna mimo jiné i v Ronšperku, Otově, Ohnišovicích, ~~Šitboři a Ohnišovicích~~ Záměliči.

Polní dělostřelectvo bude z 2. na 3. srpen mimo jiné i v Mlýnci, Kramolíně, Sklářích a Vranově.

Dne 22. července došlo do Pivoně nové nařízení komisaře Trnky z pochodové stanice klenečské, vyhotovené téhož dne, které sdělovalo, že dne 25. července přijdou a 26. odtahnou pod velením Friševského oddíly mimo jiné i do Mlýnce / 3 kompanie /, Vlkanova / 3 komp. / a Kramolína a oběma Pařezovy / také 3 komp. / . Kozáci v počtu 301 mužů a 447 koní přijdou do Pivoně / štáb /, Vranova, Sklářů, Mnichova, Sezemína a Šitboře.

Zároveň nařizoval komisař že zásoby pro toto vojsko musí být odvezeny ze Zdanova až přes hranice a proto aby dne 23. července ráno přistavilo do Zdanova panství Pivň 10 vozů a Renšperk 14. Stejně tak i 24. července. Pivňské panství rozvrhlo pak povinnost na jednotlivé vsi takto:

dne 23. července Sezemín 3 a Mnichov 7 povozů,

dne 24. července Šitboř 10 povozů,

dne 25. července Kramolín 9 a Mlýnec 6 povozů.

Dne 23. července došla již zase výtka od komisaře Trnky, že se povozy nedostavily včas a zčásti vůbec ne. Trnka napomínal a hrozil tresty.

Dne 24. července došlo do Pivně od Trnky sdělení, že myslivci budou mít štáb a půl kompanie ~~mušketýřů~~ v Pivni, 3 kompanie ve Vranově a Sklářích, 3 v Mnichově, 3 v Šitboři a půl kompanie v Sezemíně - mušketýři 1 1/2 kompanie v Pařezovech, 2 v Kramolíně, 2 ve Valtířově, 2 v Mlýnci / 2 v Postřekovech, 1/2 kompanie a štáb v Klenčí. Časně ráno 25. července je proto třeba 160 povozů ve Zdanově. Z těch dodá 25 panství Renšperk a 15 panství Pivň.

Další napomínání a pohrůžky že vozy nejsou včas přistavovány došly do Pivně 25. července a to tentokrát přímo od Krajského úřadu.

Dne 27. července dostalo Pivňské panství od komisaře Trnky sdělení, že z 29. na 30. července budou ~~domáti~~ :

domští kozáci v síle 501 mužů a 1200 koní mít štáb v Pivni a ubytování ve Vranově, Sklářích, Mnichově a Šitboři,

mušketýři 1 kompanie v Kramolíně, 3 ve Valtířově a Mlýnci, 1 ve Valtířově a 1 v Otově,

v Pařezově bude část mušketýřského pluku. Všecky tyto vsi ať pošlou 28. července vozy do Zdanova.

Téhož dne /27.7./ došel do Pivně další Trnkův přípis, který nařizoval, aby pro dovoz chleba a píce pro domské kozáky dodaly vsi Pivň, Skláře, Vranov, Mnichov a Šitboř 40 povozů a to tak, aby povozy byly 28. července ráno ve Zdanově. Pivňské panství rozdělilo pak povozy takto:

Sezemín a Mnichov	3
Šibanov	7
Mnichov	4
Šitboř	4
Skláře	4
Vranov	3
Záměříš	15
Celkem	40.

Dne 31. července došel další přípis komisaře Tinky s rozdělením oddílů které přijdou 4. srpna. V Mlýnci a Valtířově budou dohromady 3 eskadry husarů, 1 v Kramolíně a 1 v Otově.,

dragouni budou mít štáb v Pivoni, 2 eskadrony v Mnichově, 2 v Šitboři a 1 v Šibanově. Povoží bude třeba celkem 142 pro pěci a 52 pro zavazadla, kromě dalších povozů pro jiné pluky. Vozkové nechť jsou opatřeni potravou na 3 dny, neboť pojedou až za hranice.

Vojasna přeměna přešla a nastal po dva týdny klid. Tu však dne 19. srpna došel přípis z krajského úřadu vydaný téhož dne. Sděloval, že došla zcela neočekávaně zpráva, že ruský husarský pluk Bauerův a Condejský sbor potahnou přes Hrá Tyn a Klenčí, kdežto původně měly jít přes Domažlice. Protože vsi byly zatíženy nedávno přechodem ruských vojsk, musí jim být všemožně pomoheno. K pomoci se vyzývají zejména vrchnosti, města a bohatí jednotlivci. /2/.

Kondejský sbor sestával z francouzských emigrantů a jejich velitelem byl Louis Joseph de Bourbon, prince z Condé. Do služeb ruského cara vstoupila tato jednotka 8. prosince 1897 a byla podřízena careviči Alexandru Pavloviči. V březnu 1799 vyzval car prince Condé, aby se připravil na tažení do Německa proti Francouzům. Sbor nebyl velký a sestával téměř výhradně ze šlechticů. Koncem června se dal sbor na pochod. Pochodu se účastnilo 4.080 osob. Dne 31. července sbor prošel Bielskem, do Prahy přibyl 22. srpna. Po několikadenním pobytu v Praze táhl sbor přes Plzeň a Horšovský Týn. Část sboru se ale oddělila ve Svitavách a táhla jižněji - přes Písek a Klatovy. Dne 4. až 12. září prošly obě části sboru Lesním Mnichovem. /1/.

Dne 20. srpna došel do Pivoně další přípis krajského úřadu o tažení těchto dvou sborů, které budou v obvodu stanice Týnské ve dnech 29. a 30. srpna a 1., 3 a 5. září. Uvádí pak dále podrobní rozdělení bojstva na vsi, počty vojsk, důstojníků i koní.

Ještě téhož dne /20. srpna/ oznámil však krajský úřad, že vojsko nepotáhne přes stanici Klenečskou, nýbrž přes Všeruby, takže se ruší všechna dřívější opatření.

Dne 28. srpna nařídil krajský úřad, aby Pivoněské panství dodalo pro pochod Condejského sboru přes Všeruby potahy a vozy. Potahy a vozy mělo dodat i panství Ronšperk a Bezvěrov.

V prosinci, 3. prosince 1799, došlo do Pivoně sdělení krajského úřadu, že císařské ruské sbory pod ved ním polního maršála knížete Suvorova se budou vraceti přes Čechy a to první kolona 6. prosince a druhá 8. prosince přes Klenčí, kde bude den oddechu, načež budou pokračovati na Staňkov. Do Klenčí bude vyslán krajský komisař Harnakan.

Dne 5. prosince došla do Pivoně zpráva Harnakanova z téhož dne, že do Mlýnce přijde část kyrysnického pluku, jeho 1. eskadrona bude v Kramolíně, 2. ve Vlkanově, Otově a Ohnišovicích. Kozáci Grokovovi v síle 460 mužů a 599 koní budou mít štáb a 100 mužů v Ronšperku a ostatní v Drahotíně, Načetíně a Záměliší. Kozáci Glakovovi v síle 470 mužů a 630 koní budou mít štáb v Šitboři a ostatek ve Hvoždanech, Mnichově, Vranově a Sklářích. Z každé z těchto vsí a přijedou 3 až 4 povozy dne 6. prosince ráno do Klenčí.

Téhož dne, 5. prosince večer v 9 hodin došel do Pivoně z Klenčí další přípis, který obsahoval změny podle směrnic, které sdělil právě v Klenčí ruský ubytovací důstojník. Podle toho budou dragouni mít 2 eskadrony v Postřekově a Mlýnci, 1 v Kramolíně, 1 ve Vlkanově, 1 v Šitboři a štáb v Klenčí, celkem 699 mužů a 1058 koní. Kozáci štáb v Ronšperku, dále budou v Drahotíně, Ohnišovicích, Otově a Záměliší / 460 mužů, 599 koní/. Další kozáci v Načetíně, Hvoždanech, Mnichově, Vranově a Sklářích / 470 mužů a 630 koní /. Pro každou eskadronu je třeba 7 až 8 povozů.

Dne 6. prosince v 1/2 12 v poledne došel Harnakanův přípis s rozdělením vojsk která budou tvořit druhou, třetí a čtvrtou kolonu.

Dle toho budou vojska která přijdou 8. prosince rozmístěna tak, že přijde 1. kompanie do Mlýnce, po jedné do Kramolína, Valtířova a Vlkanova, dvě do Šitboře. Dne 9. prosince bude odpočinek.

Další vojsko přijde 10. prosince a zdrží se tu 11. prosince. V Mlýnci budou 2 kompanie myslivců a po dvou i v Kramolíně a Vlkanově. Denisovovi kozáci v počtu 461 mužů a 609 koní budou mít štáb v Ronšperku a ostatek v Záměliší, Drahotíně a Ohnišovicích. Kozáci Semernikovovi / 401 mužů a 446 koní/ budou mít štáb v Šitboři a ostatek v Mnichově, Hvoždanech a Načetíně.

Z vojska které přijde 12 prosince a bude odpočívati 13. prosince, bude 1 kompanie pěších v Mlýnci a po jedné i ve Valtířově, Vlkanově, Kramolíně a Šitboři a dvě ve Hvoždanech. Přípis připomíná, že je třeba aby vojska byla přijata ~~mimořádně~~ stejně přátelsky jako při jejich průchodu v létě.

Dne 7. prosince došla do Pivoně výzva komisaře Hannakama, aby Kramolín, Vlkanov a Šitboř poslaly po 2 vozech a dále vsi určené jako ležení nyslivců ~~Hannakam~~ 7 vozů. Téhož dne /9.12/ vydal Hannakam další rozkaz, aby 11. prosince dotalo panství Ronšperk 10 vozů, Pivoně 8, Domažlice 6, Horšovský Týn 26 a Kout 10 vozů. Dne 12. prosince panství Horšovský Týn 26, Ronšperk 10, Pivoně 8 a Kout 11 vozů.

Dne 10. prosince nařídil Hannakam, aby panství Ronšperk z oněch deseti vozů poslalo 8 štábu kozáků a 2 Hannakamovi, Pivoně všech 8 vozů štábu kozáků.

Dne 12. prosince nařídil, aby Horšovský Týn přistavil na 13. prosince 10 vozů, Pivoně 3 a Ronšperk 4, na 14. prosince pak Pivoně 3 a Ronšperk 3. Lidé vyslaní s vozy necít se zásobit na 3 dny. Zároveň připomíná, aby se přistavení vozů provedlo přesněji než dosud. /2/.

V úterý 14. prosince přijel s vojskem do Klenčí i Suvorov. Ubytoval se na poště. Následujícího dne pokračoval v jízdě a nocoval ve Stodě, 16. prosince dorazil do Plzně.

Odjel tehdy 14. prosince 1799 z Rützu a projel Lesním Mnichovem, načež dorazil večer v 9,30 dne 14. prosince do Klenčí. Tam ho měl očekávati

hrabě Kolovrat, který však před několika dny odejel do Plzně. Suvorova uvítal proto komisař Hannakam a byli tu i členové ubytovací komise setník Pichler a krajský komisař baron Schirnding. Na poště byla ~~namísto~~ narychlo připravena slavnostní hostina. Hannakam poslal rychle zprávu do Staňkova, že Suvorov již jede a má připřež o 14 koních a 8 povozech. Dne 15. prosince ráno pokračoval Suvorov v cestě Týnem a Staňkovem a pozdě večer dojel do Stoda, vyjel odtud pak ve 3 hodiny v noci a dojel kolem 7,30 dne 16. prosince do Plzně, kdy byl slavně uvítán. /1/.

1/. Čestmír Amort: Ruská vojska u nás v letech 1798-1800.

2/. ~~záměny~~ Pivoněského panství. / kopie /.

III. Pivoň za L. Stöhr.

Dr. Leonard Stöhr, zenský advokát a pražský měšťan koupil v dražbě Pivoňské panství roku 1800 za 163.429 zl 14 1/2 kr. od Náboženského fondu. /1/. Náboženskému fondu zůstaly z jmění kláštera jistiny v ceně 25.580 zl, z nichž bylo jistin fundálních 2610 zl a jistin vlastních 22.970 zl. /1/.

Farář Kladrubský zjistil, že k šitbořské farni patřily kdysi tyto později zcizené pozemky:

a/. Rybník hned u fary s pozemkem pod ním ležícím. V tuto dobu byla z rybní a dílem ovocná zahrada, dílem louka a na dolním pozemku stál dům čp. 45 a zahrada. Majitel domu platil faráři ročně 45 kr.

b/. Celkem 7,5 strychu polí, které byly postoupeny sedlákům jako náhrada za pozemky které odstoupili při zřízení pivoňské papírny. Z toho dostali : Ševcům Sukup z čp. 13 3 3/4 strychu které začínají hned na "Pfarrwiese" a jdou až k poli mlýna Eichelmühle, Riess z čp. 20 3/4 strychu pod farními poli k Ronšporku, Schirer z čp. 38 3 3/4 strychu a to kus nad poli Riessovými a dva na straně k Vogelherde, k Eichelmühle byl dán 1 1/4 strychu pod poli Sukupovými, šitbořskému učiteli 900 sáhů z hořejší farní louky /Pfarrwiese/ pro vydržování krávy.

Jako odškodnění převzal tehdy klášter za faru placení daně které tehdy činila 12 fl. 6 kr, což bylo však odškodnění nedostatečné. ~~Ševcům~~

Farář Kladrubský domáhal se proto po zjištění těchto okolností plného odškodnění pro faru a dosáhl konečně rozhodnutí, že šitbořský farář má dostávat ročně 66 fl 45 kr bude-li daně platit sám. Dostal pak doplaceno za dobu od 7.11.1792 do 1.5.1799 celkem 323 fl. 22 1/2 i kr. z náboženského fondu a to roku 1800. /2/.

Šitbořský farář dostával tehdy tyto desátky: ze Záměliče 23 3/4 strychu žita, ze Šitboře 10 2/4 strychu ječmene, z Kramolína 19 strychů ovsa, z Mnichova 15 strychů ovsa, z Mlýnce 11 strychů ovsa, ze Sklářů 9 strychů ovsa, z Vranova 7 strychů ovsa, ze Sezemína 7 strychů ovsa. Každý z devíti ronšperských sedláků platil 6 kr. ročně. /2/.

Farní ^{pozemky} ~~hody~~ byly výměru 12 jiter a 1469 sáhů rolí, 8 jiter a

117 3/6 sáhu luk, pastvin 1 jítro a 666 4/6 sáhu, zahrad 973 4/6 sáhu. Farář Kladrubský na tom hodně změnil, takže rolí pak bylo 15 jiter 1102 sáhu, luk 5 jiter 957 3/6 sáhu, pastvin 1466 4/6 sáhu a zahrad 500 4/6 sáhu. /2/.

Roku 1805 dal Stöhr postavit v Šitboři farní budovu.

Kapli u sv. Jiří prodal Stöhr, který byl protestant, ronšperským. Ti ji zbořili. Při tom byly nalezeny kosti. /3/.

Pivoňská papírna byla provozována rodinou Bockovou, z níž Josef Bock s manželkou Žofií ji směnili za papírnu ronšperskou s Volfgangem Zieglerem roku 1824. /4/.

Za napoleonských válek roku 1809 a 1813 stávala nad Pivoní na vrcholku lysé Hory vojenská dřevěná chata, zvaná "Lärnhäuschen", odkud se mělo signalizovati bližení se nepřátelských oddílů. /5/.

Zrušený kostel ve Valtířově byl časem také zbořen. Zbytky zdiva byly znatelné ještě počátkem 20. století. Koncem 19. století byly na půdě valtiřovské školy ještě svícny a sochy andělů z tohoto kostela. /5/.

Také v mnichovské kapli bývalo prý několik soch andělů z valtiřovského kostela a proto se mnichovským přezdívalo "Engeldiebe." Valtířovští měli přezdívku "Eselstecher" a ronšperští "Leinemantel."

Dr. Stöhr dal postavit v Pivoní malý dřevěný domek pro školu - v místech kde stojí dnešní školní budova. /6/. Asi po 25 letech byl domek rozšířen a stěny vyzdány.

Prvním učitelem byl Jan Jiří Weichselberger, který tu učil již dříve. Zemřel 16.7.1816 v stáří 63 let. V Pivoní učil celkem 29 let. Ke škole patřily roku 1790 Pivoň, Vranov, Skláře, Valtířov a Sezemín, později i Muzarov, Hírštejnské Chalupy a Mladé Korytany. Druhý učitel byl Pavel Renner, který tu učil do 20.7.1846, kdy byl přeložen do Rybníka. Za jeho doby došlo k zmíněnému rozšíření školní budovy a byla u školy zřízena zahrada. /6/.

V roce 1803 byly opravovány stáje u fary v Šitboři, roku 1804 a 1805 pak od základu přestavěna farní budova. Výdaje činily 1613 fl. a byly hrazeny zčásti z výnosu za materiál ze staré budovy, zčásti z majetku kostela ve Zdanově, kaple v Mnichově a sloupu v Kramolíně. Stavební materiál dodal zdarma patron. /7/. Farář Kladrubský byl zároveň i vikářem Hostouňským a v říjnu 1819 byl jmenován kanovníkem Českobudějovickým. /7/.

Farářem v Šitboři byl po Kladrubském jmenován Jan Cenefels, který tam pak nastoupil 27.1.1820. Mezitím vedl správu fary administrator Matyáš Berkowetz. Cenefels byl před tím 3 roky kaplanem v Káyni a 6 1/2 roku v Domažlicích. Kostel byl v tu dobu ve velmi špatném stavu. Bylo proto přistoupeno k opravám / oprava kazatelny a hlavního oltáře stála 450 fl./ . Znovu vybouráno zezděné okno u hlavního oltáře. Tyto opravy provedeny hned na jaře 1820. Téhož roku zřízen nový hřbitov nade vsí u fary místo starého, který byl na šitbořských pastvinách směrem k Mníchovu na místě které bylo většinou, v zimě nepřístupné a příliš vzdálené. V roce 1821 provedeny i úpravy farní zahrady. /7/.

Farář Cenefels zemřel 18.4.1832 v stáří jen 48 let. Za jeho působení byli v Šitboři kooperatary : Matyáš Berkowetz, pak Martin Klaus do roku 1826 a od 6.5.1826 Antonín Penl, který se pak stal po Cenefelsovi farářem. /7/.

V pěti osadách které patřily k šitbořské farnosti bylo roku 1836 celkem 1607 lidí. /7/.

Na panství byla řada rybníků a hlavně rybníčky. Roku 1822 to byly:
Pstruhové : Gschmid Teicht, Mühlteicht, Seeg Teicht, Galgen Teicht,
Glaserauer Teicht, Waldersgrüner ~~Mühlteicht~~ Mühlteicht,
Gehälter Teicht,

Kapři: Tannawaer Peinlteicht, Tannawaer Dorfsteicht, Tannawaer Kofl-
teicht,

Jiné : St. Georgner Ziegelteicht, Kriegsteicht ve Zdanově, Neuer
Teicht ve Zdanově, St. Georgner Hofsteicht, Münchsdörfer
Drotteicht, Waldersgrüner Dorfsteicht a Gemeindeteicht v
Záměliči. /8/

Vojna stálezatěžovala citelně panství i jeho obyvatelstvo. Někdy ale nebylo odvedeno mnoho. Tak byl proveden v Klatovech 3. června 1833 odvod rekrutů z Pivovarského panství s tímto výsledkem:

Odvedeni: Jiří Streiker čeledín z Vranova čp. 15 k dělostřelectvu,
Antonín Tischler čeledín z Valtířova čp. 25 k pěchotě
a Mikuláš Rudlof čeledín z Kramolína čp. 33 k polním
myslivcům.

Neodvedeni: pro slabost Martin Bruckbauer ze Zdanova čp. 19,
Ondřej Urban tkadlec z Mníchova čp. 8, Jan Fröhlich
čeledín ze Záměliče čp. 21, Wolfgang Schuh čeledín
ze Šitboře čp. 25, Jan Schürer čeledín z Valtířova

čp. 31, Mikuláš Zigmund čeledín z Valtířova čp. 42, Ferdinand Reiss zámečník z Vranova čp. čm 17, Josef Bruckbauer čeledín ze Šibanova čp. 7, Jan Řežba čeledín ze Zdanova čp. 28, Josef Brtl čeledín z Mnichova čp. 58 a František Mauer čeledín z Kramolína čp. 22.

Pro ploché nohy neodveden Antonín Rubey čeledín z Vranova čp. 7, pro vole Šebestián Ubl čeledín z Valtířova čp. 22, pro kostičer Jindřich Neid ze Šitboře čp. 30. U Ondřeje Wittmanna ze Zdanova čp. 6 je poznámka, že ~~mimodim~~ utekl z odvodního místa. Byl pak odveden o 3 dny později k pěchotě a připsána poznámka, že mu útěk nebyl dokázán.

Odvedeným se ovšem někdy na vojně nelíbilo a proto před ní utíkali. Tak edikt vydaný 30. srpna 1815 hospodářským úřadem pivoňského panství /podepsán správcem Martin Schröpfer/ uvádí tyto uprchlíky z panství kteří utékali jednak ze strachu před vojnou, jednak i z příčin jiných :

z Pivoně Josef Mehlteffer, 25 roků starý z čp. 18

Václav Nun, 24 roků z čp. 20

Jiří Dittrich, 19 roků, z čp. 32, řeznický tovaryš,

Josef Tauer, 20 roků, čp. 34, bednářský tovaryš,

z Mnichova Jan Stangel, 21 roků, čp. 13,

Jan Weber, 20 roků, čp. 20

Martin Friedrich, 23 roků, čp. 23,

Josef Urban, 20 roků, čp. 31

Jan Beer, 25 roků, čp. 54,

Václav Steiniger, 21 roků, čp. 57, kovářský tovaryš,

Ondřej Gaschnitz, 22 roků, čp. 29, kovářský tovaryš,

ze Šitboře Jiří Saukup, 20 roků, čp. 13,

Josef Maier, 24 roků, čp. 24,

Vavřinec Schröpfer, 25 roků, čp. 44,

ze Záměliče Josef Fröhlich, 38 roků, čp. 17

Josef Theuerl, 38 roků, čp. 24,

Ondřej Theuerl, 33 roků, čp. 24,

Baptista Rubey, 24 roků, čp. 26,

z Kramolína Jan Reichenberger, 20 roků, čp. 1,

Kilian Müller, 29 roků, čp. 14,

- z Mlýnce Ondřej Weidner, 19 roků, čp. 1
 Jiří Šlöss, 31 roků, čp. 21
 Ondřej Šlöss, 29 roků, čp. 21,
 František Šlöss, 26 roků, čp. 21,
 Josef Klímann, 31 roků, čp. 28,
 z Vranova Michal Tauer, 26 roků, čp. 4, kovářský tovaryš,
 Antonín Heldet, 20 roků, čp. 6,
 ze Sezemína Jan Bock, 32 roků, čp. 9,
 ze Zdanova Ondřej Würzberger, 21 roků, čp. 14,
 z Valtřova Matěj Riess, 25 roků, čp. 6,
 Antonín Riess, 23 roků, čp. 4,
 Antonín Mähltraxler 22 roků, čp. 5, krejčovský tovaryš,
 Václav Dittrich, 23, roků, čp. 14,
 Jan Klímann, 41 roků, čp. 21,
 Baltažar ~~Wenzel~~ Tomayer, 23 roků, čp. 21
 Adama Tomayer, 21 roků, čp. 21,
 Jiří Pflögler, 35 roků, čp. 22,
 Jan Pflögler, 24 roků, čp. 22,
 Jan Tischler, 34 roků, čp. 25.

Tímto ediktem byli všichni jmenovaní vyzváni, aby se nejpozději do 31. prosince 1815 osobně hlásili u hospodářského úřadu v Pivoní, nebo s nimi bude jednáno podle vystěhovaleckého patentu z 10. srpna 1784 a jejich majetek bude zabaven podle císařského rozhodnutí z 6. dubna 1811 a guberniálního nařízení z ~~října~~ 13. dubna 1809, nebude jim povoleno ani získání pozemkového majetku a převzetí živnosti, nýbrž budou při opožděném návratu odevzdáni oněm c.k. vojenským službám k nimž patří.

Všichni poddaní Pivonského panství stěžovali si roku 1820 a 1821 na svoji vrchnost u fiskálního úřadu v Praze pro různé robotní věci a úpravu roboty. /9/.

Leonard Stöhr zemřel 7. ledna 1843 a byl pochován v hrobce v Pivonském kostele. Hrobka byla roku 1906 otevřena. Leží přibližně uprostřed kostelní lodi mezi dvěma postranními oltáři a je zakryta 20 cm silnou kamennou deskou. Dolů vede 5 cihlových stupňů. Vlevo hned u vchodu stojí klutohnědá dubová rakev Dra Stöhra. Rakev je bez víka. Dr. Stöhr je oblečen v černý salonní kabát. Po pravé straně stojí dvě podobné

rakve, v jedné je paní v černém a v druhé dcera v bílém hedvábném šatě. V pozadí hrobky je množství prken z bývalých rakví. /5/.

Šitbořský farář Antonín Penl se narodil 9.7.1795 v Eisendorfu a zemřel 29.4.1842. Za jeho doby byl v Šitboři kooperátorem František Steinhäusl, který se roku 1842 stal farářem v Grafenriedu. Administrátorem na šitbořské faře se stal po smrti Penlově mecllovský kaplan František Paule, který měl kooperátora Jana Wagnera a po něm od 17.12.1842 Jiřího Metschla. Ještě v roce 1842 se stal farářem Jakub Smazal a Jiří Metschl zůstal tu u něj kooperátorem. Roku 1846 farář Smazal odstoupil a odešel do výslužby do Tašlovic. Dne 25.7.1846 stal se v Šitboři administrátorem ronšperský kaplan Matyáš Simon a měl tu kooperátora stále Jiřího Metschla. Od 13. prosince 1846 nastoupil v Šitboři jako farář František Wawák, narozený 1.3.1807 v Tatci v Kouřimském kraji. Knězem byl od 24.7.1831, byl pak tři roky kaplanem v Benátkách a 12 let lokalistou v Rybníku. /7/.

Syn Dra. L. Stöhra prodal pivoňské panství 14. června 1843 hraběti Thunovi, majiteli Ronšperka. /3/.

Roku 1819 bylo v Pivoni 311 lidí, v Mnichově 411, v Šitboři 247, v Mlýnci 245, v Sezemíně 89, ve Valtířově 285, ve Zdanově 200.

O řemeslnících kolem roku 1820 víme, že podle "Gewerbsteuereffession" byl v Pivoni řezník Josef Gröbner s jedním tovaryšem, mlýn a pila Jiřího Schröpfra, pekař Jiří Stockert a mito to také zbrojář s 1 tovaryšem a 1 truhlář který ale měl málo práce. V Mnichově byly dva mlýny se stoupaní na kroupy a pilami, Václav Holl zednický mistr s 1 tovaryšem, kovář Michal Steiniger s 1 tovaryšem a krupař Josef Ossendorfer. V Šitboři papírna s dvěma tovaryši a dvěma dělníky Josefa Orta, brusírna Wolfganga Zieglera s 1 mistrem, 1 učedníkem, 1 tovaryšem a 1 pomocníkem, mlýnář Jan Landshut který pracoval málo a mlýnář Josef Fischer který nepracoval o nic víc. Také mlýnecký mlýnář měl málo práce. Tento mlýnář, Matěj Weidner si stěžoval roku 1820 u fiskálního úřadu v Praze, že od něj vrchnost požaduje placení činže v konvenční / místo ve vídeňské / měně. Na tot si stěžovali v roce 1820 a 1821 i poddaní ve Zdanově. /9/.

V Mlýnci byl také ~~mnichovský~~ kovář. V Sezemíně měl mlýnář Josef Schürer také málo práce a i málo vody. Ve Valtířově byl kovář Mikuláš Ubl a mlýn s málem vody i práce. Ve Zdanově byla továrna na kameninu s 6 tovaryši a mlýn Karla Theuerla který měl málo práce.

V letech 1835 a 1836 si stěžovali u fiskálního úřadu v Praze Josef Mleziva, bývalý majitel dvora v Rejkovicích na pivoňském panství na vrchnost, aby mu bylo vráceno neprávem jemu předepsané laudemium, které musil při koupi zaplatit.

Roku 1841 žádal tam o vrácení laudemia ~~minimálně~~ 2000 zl Jan Kralovec, v tu dobu ve Vlkyši. Laudemium musil prý zaplatit pivoňské vrchnosti roku 1816 při koupi dominikálního dvora v Rejkovicích. /9/.

Roku 1836 bylo oznámením zemského gubernia z 15. února 1836 vymezeno pohraniční pásmo čarou "Hamelhof - Neuhoř - Rosendörfel - Weismyl - Šilínkov / t.j. Šidlákov/ - Šiferov / t.j. Šibanov/ - skrze Štokovský les k Teinické myslivně / t.j. přes Iysou Horu k myslivně nad Vranovem/ - přes Veltersgründské pastviště k tamní hájnici a k cestě k mlejnu, potom po mlejnském potoku až k hořejšímu Posykovskému / t.j. Postřekovskému/ mlejnu - odtud dále po ouvoze přes Nový Pesykov."

1/. T.V. Břlek

2/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa.

3/. K. Liebacher: Der politische Amtsbezirk Bischofteinitz

4/. F. Zeman: České filigrány v XIX století.

5/. K. Brunner: Gedenkbuch d r Stadtgemeinde Ronsperg

6/. Chronik der Volksschule Stockau.

7/. Jako ad 2/.

8/. "Fisch - Manual" panství pivoňského z roku 1822.

9/. Soupis pramenů k dějinám feudálního útisku v Čechách /ČSAV 1954/.

IV. Ronšperk na počátku 19. století.

Majitel ronšperského panství Jan František Linker z Lutzenwiche, císařský a kurfiřtský trevírský tajný rada, vyslanec v Řezně, narozený 6. února 1753 a ženatý s Markétou rozenou Malovcovou z Malovic, měl syna Klementa Václava, narozeného 18. července 1782, který se však již nestal pánem ronšperským, neboť Jan František panství prodal.

Nejprve, 5. září 1804 prodal Ronšperk, Bezvěrov a Bernstein skláři Michalu Schmausovi. Schmaus však zaplatil z kupní ceny která byla 700.000 zl jen 147.000 zl a zbytek nemohl v smluvené lhůtě doplatit. /1/ Pro obtíže, které měl Schmaus s placením převzal Jan František 18. září 1805 prodávané panství zpět a hned 24. září je prodal za ~~517~~ 517.000 zl pasovskému biskupu Leopoldu hraběti z Thuru a Hohensteinu, který je koupil pro svého bratra Antonína. /2/. /3/.

Rod hrabat z Thuru a Hohensteinu je původem z jižních Tyrol, kde se již roku 1145 připomíná Berthold z Thuru. Rod se rozdělil na tři větve, z nichž větev Castell - Gruglierská měla odvětví Brughler - - Caldesské a odvětví české, založené Janem Cyprianem, který obdržel roku 1628 české statky po svém bratru Kryštofu Šimonovi. Toto odvětví zřídilo čtyři majoráty / klášterský, děčínský, choltický a poněžní /. Tři první majoráty rozdělil mezi své tři syny hrabě Jan František Josef /1686 - 1720/, který měl ještě další dva syny ~~pamětní~~ z nichž Leopold Leonhard / 1748-1826/ stal se biskupem pasovským a koupil Ronšperk pro dalšího ze synů, Antonína /1754 - 1840/.

Antonín stal se tak pánem Ronšperka, Bezvěrova a Bernsteinu. Antonín měl syny Leopolda Felixe / 1794-1877/ a Jana Arnošta.

Za doby panství hrabat z Thuru se mnoho na ronšperském zámku přestavovalo. Tak již roku ~~1817~~ 1817 byl rohový altán na náměstí proměněn v obytnou budovu. Kaple na zámku dostala roku 1806 mešní licenci. Byt správce přemístěn z hlavní budovy do vedlejší. Rozšířeno o to obydlí panstva a také z t.zv. "Staré kanceláře" čili bývalé kanceláře krajské z doby Bohumíra z Wunschwitz byl zřízen pokoj. Zbořeny pak byly i ~~vedlejší~~ vedlejší zámecké budovy až na jižní a vystavěny konírna na západní straně zámku.

Pod parkem blíže pivovaru zřízena roku 1812 lečnice. Roku 1813 byl rozšířen zámecký skleník, kdžto roku 1816 zrušeno bludiště z roku 1770 a založen pak park anglického typu. Proto byla roku 1844 zrušena i úvozová cesta ~~záměrně~~ rozdělující až do té doby zámecké zahrady na dvě části. Když hrabě Antonín 15. prosince 1840 zemřel a pánem se stal jeho syn Leopold byl roku 1845 postaven v zámeckém parku hraběti Antonínovi pomník vypracovaný sochařem Adalbertem Puppenem.

Na ročněprské škole která byla otevřena roku 1778 působil od počátku až do roku 1802 / od roku 1768/ učitel Jiří Schmidt a pak až do roku 1853 Jiří Krispín, za něhož od roku 1845 tu působil jako podučitel i jeho syn Matouš Krispín.

V kostele otevřena roku 1827 Wunschwitzká hrobka, vyjmuti Matyáš Bohumír a jeho synek a oba pochováni znovu na ~~hřbitově~~ hřbitově. I velká hrobka Švanberská byla roku 1837 otevřena a prohlédnuta.

Farářem byl od roku 1796 Václav Štípa až do dubna 1813. Od 1.7.1813 ~~byl~~ byl farářem Jakub Wissbauer, který byl před tím lokalistou v Rybníku. Byl raněn mrtvicí roku 1835, správu fary vedl pak kaplan Jakub Skuhra, který pak byl od 18. září 1837 farářem. Byl rodákem z Jindřichova Hradce. Do farní kroniky zapsal soupis kaplí a křížů. Tehdy již existovala Mariánská kaple v ulici k Šitboři, Prokopská kaple při cestě k Otovu kterou postavila roku 1830 Anna Kittnerová, kaple ve zdi parku proti papírně, kaplička sv. Brazila u Bělovic, kříž u dvora ve Vilkanově, pomník sv. Trojice z roku 1736 u domu čp. 91 a dřevěný kříž za zámkem, kde byli pochováni vojáci. Rovněž stála Boží muka při cestách k sv. Jiří, Mnichovu, Vilkanovu a Záměšiči, jakož i kamenný sloup u "Uterlgraben".

Ronšperský kaplan Matyáš Pangerl narozený roku 1770 se stal 19. června 1819 administrátorem a od 16. dubna do 17. září 1820 farářem v Mitčíně, načež byl pak farářem v Maclově, poté i vikářem / od roku 1852/ a zemřel roku 1859./1/.

Roku 1814 byla postavena synagoga v ulici k Týmu. Roku ¹⁸¹⁷ ~~1814~~ bylo v Ronšperku asi 300 Židů, roku 1839 jich bylo 212. Od roku 1770 byly židovské domy označovány římskými čísly. Bylo jich celkem jedenáct.

Ve studni která byla v podzemí synagogy při rituální lázni byl roku 1926 nalezen kámen s nápisem "V tomto prameni ponořil se R.Israel Baal-Schem 310 krát ve dnech hrozného chladu roku 1744 a řekl, že toto je pramen zdraví potápěním vůbec a také pro neplodnost."

Uvědomění

V čelo židů stál za těch časů rabín Joel Raunschburg-Rosenbaum. Zemřel roku 1820 v stáří prý 106 let. V synagoze byla i vyšší škola - ješiva - která prý měla roku 1830 28 žáků. V Ronšperku bylo i sídlo krajských rabínů. Krajskými rabíny byli R. Falk, Eliazar Löw a posledním zdejším krajským rabínem byl tu Filip Kolmer /narozen 1756, zemřel 6.12.1834/.

Papírnu měl od roku 1799 Tomáš Fuchs, pak Felix Reinl, do roku 1824 Volfgang Ziegler a pak Josef Bock. Roku 1830 ji spachtoval Eliáš Bloch a od roku 1840 ji měl Josef Tichý. Roku 1839 papírna vyhořela. Byla dřevěná a famí kronika podotýká, že jí nebylo škoda.

Roku 1836 a 1837 řádila v Ronšperku cholera na kterou tu zemřelo přes 100 lidí. Nebyl to ale první zde zaznamenaná epidemie. Roku 1771 a 1772 zemřelo tu 122 lidí při epidemii tyfu.

Roku 1830 bylo na pozemcích patřících k městu Ronšperku několik rybníků : Růstteuch, Schusterteuch, Flortenteuch, Gemeindeteuch a

Fröschlake - tyto na obecním, a Fabriken Teucht, Saliter Teucht, Schikoten Teucht a Frauen-Teucht na panském. Na přední byla továrna / manufaktura / na hedvábné stuhy a pásy kterou zřídil někdo kolem roku 1750 Daniel Linker z Lutzenvichu. Nyní patřila Jiřímu Urbanovi. /2/.. Domy čp. 159 a 221 jsou jejím zbytkem.

Hrabě Leopold přikoupil roku 1843 po smrti Dra. Leonarda Stöhrera pivoňské panství - stalo se to 14. června 1843 za 168.000 zl. /3/.

Roku 1815 při průchodu vojska / v květnu / odvedlo ronšperské panství masa v ceně 265 zl, 6 věder pálenky v ceně 384 zl, sůl v ceně 5 zl. 57 kr. 44 dvojspřeží v ceně 440. zl. /3/.

město Ronšperk soli v ceně 2 zl. 23 kr. a 30 dvojspřeží v ceně 300 z. /3/.

V čele města stál roku 1805 purkmistr Leonard Schröpfer, roku 1813 Josef Gross, roku 1816 - 1820 opět purkmistr Josef Gross, roku 1832 a 1833 i 1835 byl to Josef Stockert, roku 1840 až 1845 Antonín Thurnwald, roku 1846 Kastner a roku 1847 Angert, roku 1848 Tomáš Proywisch, roku 1850 Jiří Ruppert.

Roku 1808 stěžovali si u fiskálního úřadu v Praze domácnosti z Měčlova, Vlkanova, Omišovic a Otova že od nich vrchnost požaduje vesměs 52 dní ruční roboty ročně místo 13 resp. 26 dní ročně. V letech 1809 a 1810 stěžoval si tam Jan Jiří Fleischmann z Otova, že mu vrchnost

odňala pole a Jan Neumann z Chrástovic že mu něm odňala pole a louku. Josef Kuhnout z Vrážem Vilkanova protestoval ~~protestoval~~ roku 1824 proti rozdělení obecních lesů mezi starousedlíky při čemž prý byl zkrácen. V letech 1823 a 1824 stěžovali si Josef Lebrl a Jan Albl z Maclova, že od nich vrchnost požaduje neprávem konání rovoty potahem koňským místo volským. /4/.

Roku 1834 nařídili si někteří poddaní z Maclova, Otova a Chrástovic a žádali aby ji z vrchnost snížila a podle velikosti usedlostí spravedlivě rozdělila potašní roboty. Roku 1842 a 1847 jednalo se na fiskálním úřadě o stížnosti Jana Ebenšh z Otova, že mu ronsperská vrchnost roku 1828 na dluh na činní ~~stěžovala~~ 15 zl. odebrala jeho jedinou krávu. /4/.

V Rybníci byla stavba kostela který byl ~~zvětšován~~ dokončena v roce 1827. Hlavní oltář sv. Anny je z téhož roku, křtitelnice pořízena roku 1835. Velký zvon byl sem darován z Mariánské Týnice. Je lit v Fizi Václavem Slaninou roku 1697. Střední zvon je z roku 1818. Kazatelna z roku 1802. Roku 1828 bylo v Rybníci ve škole 100 dětí / z toho 21 z Rybníci, 8 z Pfaffenbergu, 8 z Velkého Horšína, 12 z Bedřichova, 5 ze Schnaggenmühle, 13 z Neidu, 13 z Bernsteinu a 20 z Korytan. /

Do r. 1846 byl po 12 let lokalistou v Rybníci František Wawák, který se roku 1846 stal farářem v Šitboři. /5/.

Jan Ptáčník, narozený 23. července 1854 v Radovicích u Domašovic stal se roku 1880 kaplanem v Mrtěšíně a pobýl tam do roku 1882, načež byl 6 let farářem v Rybníci, 27. listopadu 1888 se stal farářem v Mrtěšíně a 30. března 1915 vikářem ~~Hostouňského~~ Hostouňského vikariátu.

1/. J. Misko: Geschichte des Marktflecken

2/. K. Brunner: Gedenkbuch der Stadtgemeinde Ronsperg

3/. K. Laebcher: Der politische Amtsbezirk Bischofteinitz

4/. Spupi pramenů k dějinám feudálního útisku.

5/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa.

V. Popisy ~~zeměpisných poměrů~~ roku 1833 a 1839.

Nejprve celkový přehled podle "Schematismus für das Königreich Böhmen auf das Jahr 1833." :

Klatovským krajským hejtnanem byl Josef Fischer, c.k. guberniální rada a ředitel gymnasia. Silniční správa v Čechách měla pro "Bayrische Strasse" v Horšovském Týně silničního komisaře Prokopa Dellische a cestní stráž jemu podřízené Františka Schínko v Horšovském Týně a Antonína Karla Kalva v Klenčí. Pro "Reichsstrasse" rovněž Dellische a cestní stráž jemu podřízené v Plzni a Boru. Poštovním v Horšovském Týně byl Josef Höhl, místo poštmistra v Klenčí bylo neobsazeno. Klavou městského ^{zámku} v Ronšperku byl purkmistr Josef Stockert. Justiciářem panství Lichtenburského byl Antonín Rassi ve Stráži u T., správce panství Michal Funk. Panství ronšperské mělo správce Františka Dokoupila a justiciáře Jana Jakubache. Na panství pivoňském byl správcem Václav Stockert a justiciářem sám majitel panství Dr. Leonard Stöhr. Na panství týneckém byl správcem Jan Schwarz a justiciářem Adalbert Syrčistie. Na graffenriedském panství byl správce Michal Wiedel, justiciář nebyl t.č. obsazen. Na panství koutském a trhanovském byl inspektorem a justiciářem Antonín Regenspureky. Celní úřad v Haselbachu měl obsazenstvo: výběrčí Ferdinand de la Vigne, kontrolor Karel z Ledsbergu, praktikant František Carmine. Celní úřad ve Švarcavě měl jen výběrčího Karla Friedricha Schulze.

Pohraniční stráž měla v Klatovském kraji 7 a 8 kompanií: v Horním Horšovském Týně byl její vnitřní komisař Karel Ertl /7 komp./, kdežto pro 8 komp. měl býti vnitřní komisař ve Vimperku, ale místo nebylo t.č. obsazeno. Komisaři byli v Kdyni a v Tachově, kdežto neobsazena byla místa komisařů v Malesné Rudě a ve Volarech. V Horšovském Týně byl i účetní pro 7 kompanií Karel Frankl.

Biskupem Budějovickým byl Arnošt Konstantin Ružička, biskupským vikářem byl Josef Wessely ve Štítarech, vikářem horšovskotýnským byl Václav Krčma v Křakově, hostouňským Josef Wessely ve Štítarech a jeho sekretářem Jakub Wiesbauer v Ronšperku.

Nejbližší hlavní škola byla v Domažlicích. Dobročinnými ústavami byly špitály v Hostouni pro 4 chovance existující od roku 1800,

v Klenčí pro 6 chovanců, ~~místní~~

v Lichtenburské pro 4 chovance, trvající od roku 1750,

v Horšovském Týně pro 12 chovanců, od roku 1638 a

v Ronšperku pro 4 chovance.

Sklárny byly

- a/ na panství Grafenried vrchnostenská sklárna v Grafenriedu, mistr a pachtýř Ondřej Ziegler,
- b/ na panství trhanovském v Křížové Huti, mistr apachtýř Ziegler, sklo tabulové a zrcadlové, v Bedřichově Huti mistr a pachtýř Antonín Ziegler, sklo tabulové a zrcadlové,
- c/ na panství Hrtěšín a Schwarzenbrückl Franzbrunnhütte, mistr a pachtýř Volfgang Ziegler, zrcadlové sklo, Janská Huť, mistr a pachtýř Ondřej Ziegler,
- d/ na panství Pivon: Šitboř - Volfgang Ziegler, Mnichov - Ondřej Ziegler, bílá i zelená broušená skla zrcadlová,
- e/ na panství Horčovský Týn : Hvoždany - majitel Ondřej Ziegler, brusírna zrcadel.

Papírnu v Ronšperku měla Žofie Bocková a pachtýřem byl Eliáš Bloch, dílovedoucím Jan Zeis.

Papírnu pod Hvoždany měl Ondřej Ziegler.

Kosy a stopy vyráběl Antonín Altenhöder v Pivoni.

Zbraně dělal hamr v Pivoni.

V roce 1839 podle minografie J.G. Somera:

Allodielní panství Ronšperk sestávalo z města Ronšperka a vsí Věšín, Vlkanova, Měclova, Omišovic, Otova, Starého Pařezova, části Nového Kramolína, části Mlýnce a dvora Bělovic.

S ním bylo spojeno panství Bezvěrov, sestávající z části Bezvěrova, dále ze vsí Ham Korytan, Mladých Korytan, Rybníka, Bernsteinu a dvou domů ve Staré Huti.

Potok Pivoníka byl tehdy zván i Hammerbach.

Město Ronšperk mělo 222 domů a 1928 obyvatelů. Z toho bylo 26 domů a 496 obyvatelů podléháno přímo vrchnosti. Mezi těmi bylo i 30 židovských rodin a 212 příslušníků.

V zámecké zahradě byla oranžerie, skleníky a mnoho cizokrajných rostlin. Byl tu vrchnostenský pivovar, vinopalna, papárna, vrchnostenský úřad, hamr na zpracování mědi, myslivna, 1 vrchnostenský a 1 městský hostinec, 3 mlýny a 2 stopy na kroupy. Město mělo radnici, rybník a menší les, avšak žádný hospodářský dvůr.

Obyvatelstvo se živilo většinou zemědělstvím a chovem dobytka, zčásti řemesly. Domáckým průmyslem bylo paličkování krajek, jímž se zaměstnávalo na 200 osob. Odbyt krajek zprostředkovali tři místní obchodníci. Dalším domáckým průmyslem bylo tkaní plátna a bílení plátna.

Z řemesel tu bylo 9 pekařů, 2 kováři, 2 krejčí, 2 ševci, 1 tesař, 1 kloboučník, 1 cukrář, 1 hřebenař, 1 koželuh, 1 cvočkař, 1 mědikovec, 1 sedlář, 1 zámečník, 2 truhláři, 3 hrnčíři, 1 hodinář, 1 bělič, 1 koželuh jemných koží, 1 výrobce papírových foren, Obchod provozovalo 7 osob, zčásti i podomně.

V městě byli dva renhojiči a dvě báby. Ve špitále byli 4 chovanci. Podporováno bylo 11 chudých.

Dvůr Bělovice patřil k městu Ronšperku. Byl tam ovčín a hájovna. Majetkem byl panským.

Vlkanov měl 53 domů a 368 obyvatelů. Byl tam panský dvůr s ovčínem a vrchnostenský hostinec. Obyvatelství se zabývalo zemědělstvím a chovem dobytka, jakož i bílením ~~plátna~~ plátna a příze. K Vlkanovu patřila i pohodnice. Přifařen byl k Ronšperku.

Meclov mal 50 domů a 341 obyvatelů. Byl tu farní kostel, škola se 2 třídami, hostinec a mlýn. Obyvatelstvo se živilo rolnictvím, tkaním, předením a paličkováním. Přifařeny byly Ohnišťovice, Otov, Mašovice, Kračnice, Břeží a Nový Pařezov.

Ohnišťovice měly 35 domů a 217 obyvatelů. Byl tu hostinec a mlýn a bělárna plátna a příze.

Otov měl 38 domů a 258 obyvatelů. Byl tu vrchnostenský dvůr, mlýn a hájovna. I v Otově bílila plátno a přízi.

Starý Pařezov měl 18 domů a 125 obyvatelů, 1 hostinec. Tkalcovství a bělířství.

Nový Kramolín měl 18 domů a 122 obyvatelů, byl přifařen k Šitboři.

Mlýnec měl 16 domů a 108 obyvatelů. Byla tu novysvěcená kaple, 1 hostinec, 3 mlýny, 2 pily. Přifařen byl ke Klenčí.

Na panství mimo město Ronšperk byli 3 šenkýři, 3 řezníci, 1 zbrojař s tovaryšem, 1 výrobce papíru se 4 tovaryši a 1 učedníkem a 23 lidí zabývajících se obchodem.

Na Bezvěrovském panství měly Korytany 29 domů s 296 obyvateli. ~~Korytany~~ Přifařeny byly do Mutónína.. K nim patřily Mladé Korytany čili Brandhusel s 11 domy, z nichž však 1 patřil k panství pivovněskému a 2 k trhanovskému.

Mladé Korytany byly přifařeny k Pivoni. Z Bezvěrova patřila k panství jen část s 29 domy, kdežto 22 domů patřilo k Hostouni.

~~Přidání panství k panství pivonskému~~

Půda na panství ronšperském byla rozdělena takto:

Role	panské:				poddanské:			
	753	jiter	1224	sáhů	2041	jiter	672	sáhů
Rybníky	93	"	1702	"	3	"	81	"
Úhor			-		8	"	822	"
Louky	222	"	508	"	17	"	937	"
Pastviny	98	"	815	"	156	"	1022	"
Lesy	1309	"	462	"	529	"	245	"

Vrchnost provozovala 5 hospodářských dvorů.

Stav dobytka byl tento :

	panský:	poddanský:
Koně	16	93
Hovězí dobytek	169	1103
Ovce	1213	1549
Vepřá	-	86
Kozy	-	71

Roku 1836 bylo / za "vojenský rok" t.j. od 1.11.1835 do 31.10.1836/ na faře v Šitboři oddáno 8 párů, na farnosti narozeno 64 dětí, zemřelo 38 osob. V dalším roce oddáno 9 párů, narozeno 53 dětí, zemřelo 56 osob./1/

1/. Libet memorabilium parochiae Schüttwa.

Panství pivonské.

Pivonské panství mělo celkem 2881 obyvatelů. Živili se hlavně zemědělstvím. Pěstovalo se žito, oves, brambory, zelí a len. Pšenice, jarní žito a ječmen jen v nižší části východní, u sv. Jiří, Záměliče a Zdanova. Ovce- ných stromů bylo málo. Jinak se obyvatelstvo, zejména bez polí, živilo předemím, paličkováním, zhotovováním různého dřevěného nářadí.

Půda byla rozdělena takto:

	panské		poddanské	
Role	729 jiter	963 sáhů	1949 jiter	614 sáhů
Rybníky	28	1263	6	1084
Louky	191	18	607	571
Pastviny a j.	129	1330	325	2495
Lesy	968	165	411	161

V Pivoni bylo 5 pstruhových a ve Zdanově 4 kapří rybníky, patřící vrchnosti.

Stav dobytka:

		panské	poddanské
Koně	Koně	2	20
	Plemenní býci	3	10
	Býčci	1	6
	Krávy	54	516
	Jalovice	15	153
	Voli chovní	2	-
	Voli tažní	18	509
	Voli mladí	2	159
	Ovce	2	90
	Kozy	-	51

Pěstovali se husy a včely. Vrchnost provozovala 2 hospodářské dvory a to v Pivoni a u sv. Jiří. Bývalý dvůr ve Zdanově byl již emfiteutizován. Lovnou zvěř byli zajíci a koroptve.

Na panství byly dvě brusířny zrcadlového skla a to: v Mnichově Ondřeje Zieglera a v Šitboři Wolfganga Zieglera. Obě vyráběly bílá a zelená zrcadlová skla. Mnochovská zaměstnávala 24, šitbořská 27 osob. Ve Zdanově byla továrna na kameninu Antonína Pangratze s 9 dělníky.

Dále byli na panství 2 pekaři, 2 tkalci bavlny, 1 sládek, 10 šenkýřů, 1 vinopalník, 3 ~~imamů~~ kramáři a podobní obchodníci, 9 mlynářů, 6 kovářů, 5 krejčí, 2 ševci, 2 truhláři, 1 zbrojař, 1 kolář, 1 tesař, kteří všichni dohromady měli 14 tovaryšů a pomocníků.

V Pivoni byla bába. Chudobinec měl jmění 113 zl. 20 kr. Rolní 1836 bylo poděleno 9 chudých částkou 50 zl. 44 kr.

Pivoň měla 43 domy, 391 obyvatelů, kostel, budovu lokalie, školu a budovu, zámek, hospodářský úřad, hospodářský dvůr, lesovnu, pivovar, Vinopalnu, flusárnu, mlýn s pilou a hostinec. Čtvrt hodiny vzdálen byl zámožní hrad /2 čísla/, půl hodiny vzdálena hájovna /"Branderer Hegerhaus"./ K lokali patřily: Pivoň, Vranov, Štálá, Sezemín, Hrástojnské Chalupy, Huzarov a Mladé Korytany. Kaple sv. Jana v Pivoni v tu dobu již nestála.

Vranov měl 17 domů a 146 obyvatelů. Byl tu 1 hostinec.

Štálá měla 17 domů a 96 obyvatelů.

Sezemín měl 12 domů a mlýn s pilou /Zeiser- či Zeiselndhle/.

Šitboř měla 50 domů, 262 obyvatelů, kostel, faru, školu a hostinec. Půl hodiny vzdálen mlýn "Eichelmühle" a brusárna na zrcadlová skla. Při kostele byli dva kněží. Přifařeny byly Zámětlé, sv. Jiří, Hrástojnské Chalupy a Nový Kramolín.

Hrástojnské Chalupy měl 65 domů a 476 obyvatelů. Byly tu 2 hostince, mlýn /"Mühlmühle" Rote Mühle/. Stranou ležel Steinbühl / 4 domy/ a bývalý "Hansmühle" přeměněný roku 1830 na brusárnu zrcadlového mlýna skla.

Nový Kramolín měl 41 domů a 379 obyvatelů, z nichž ale 18 domů patřilo k panství ronšperskému a 1 hostinec.

Zámětlé měl 33 domů, 204 obyvatelů, mlýn a hostinec.

Valtířov měl 45 domů, 334 obyvatele, kapli, hájovnu, hostinec a stranou mlýn /"Eselmühle"/

S. Jiří byl dvůr a hájovna, dohromady 3 čísla s 8 obyvateli.

Mlýnský měl 39 domů a 261 obyvatelů, z nichž však 16 domů patřilo k panství ronšperskému, 1 hostinec a čtvrt hodiny stranou mlýn /"Houe Mühle"/.

Šibánov měl 11 domů a 77 obyvatelů. Byl přifařen k Hoře sv. Václava.

Zdanov měl 38 domů a 253 obyvatelů. Byl přifařen ke Klenčí. Byla tu kaple, škola, hájovna, továrna na kameninu, mlýn a hostinec.

Z Dražinova patřilo k pivonskému panství 5 čísel a z

Rojkovic jedno. Přifařeny byly obě tyto osady do Domažlic. Patřily jinak k panství tihonovskému /Koutskému/.

Fideikomisi panství Horšovský Týn.

Hora sv. Václava měla 22 domů, 373 obyvatelů, kostel, faru, školu. Přifařeny byly Hora sv. Václava, Hvoždany, Načetín, Drahotín, Šidlákov, Šibanov. Obyvatelé předou, dodávají bílenou přízi a to nejvíce do Domelice, pracují i ve sklárních sousedních panství.

Hvoždany, 25 domů, 175 obyvatelů, 1 hostinec, čtvrt hodiny vzdálena je na "Zeisernbachu" samota Foppelmühle, sestávající z mlýna o 3 složeních, papírny a brusírny zrcadel.

Drahotín měl 60 domů, 481 obyvatelů, dva hostince.

Načetín 22 domů a 218 obyvatelů.

Nový Pařezov, založený roku 1788 měl 26 domů, 211 obyvatelů, 1 hostinec. Přifařen k Heclovu.

Z Bezvěrova patří k panství 22 domů a 154 obyvateli, mezi nimi 4 židovské rodiny.

Společná panství Müttenin a Schwannenbrückl.

Mütteninské panství sestává jen z Müttenína a Brezimu. Müttenín má 133 domů a 994 obyvatelů, Brezim 3 domů a 52 obyvatelů.

K panství Schwannenbrückl patří Pfaffenberg, Velký a Malý Horůn, Putzbühl, Schwannenbrückl, Schaggermühle / či Schrakemühle /, Neid, Franzbrunnhütte, Horní Hut, Dolní Hut, Dianaberg a Švarcava. /1/.

V dolní Huti byla v letech 1842 - 1849 v domku čp. 30 finanční strážnice. /2/.

V letech 1810 - 1845 projednávala se u fiskálního úřadu v Praze stížnost vrchnosti proti dominikalistům v Horní a Dolní Huti a Švarcavě pro odpírání dodávek popelo, lesních semen, přádla, zvýšení úroků, práva retrakce gruntů a jiných povinností a robot. /3/.

V Dianahofu byla v letech 1802 - 1893 škola, která byla pak přenesena do nově postavené školní budovy v Dolní Huti. Dianahofský dvůr, vystavěný v roce 1736 vyhořel roku 1812 a byl tam pak roku 1819 postaven zámek. V té době byl postaven i kostelík sv. Kryštofa / 1825/ /2/.

Rok Wiederspurgů držel panství až do smrti Kryštofa Karla. Prodáno bylo roku 1852 baronu Beckovi. /4/.

VI. Rok 1848.

V Ronšperce byla založena Národní garda. Jejím hejtnem byl zvolen Jiří Uiban, majitel ronšperské továrny na předněstí. Do Národní gardy bylo zařazeno 100 mužů, z nichž otvořeny dvě čety. Uniformu měli, jen čepice. Pouze důstojníci měli modrou uniformu. Vojsko zapůjčilo jistý počet pušek a šavlí, což ale nepostačovalo pro všechny gardisty. Zprvu se pilně cvičilo, když však byla působnost gard omezena polevilo se a po vydání zákazu nošení zbraní přišel zájem vůbec.

~~Činnost národní gardy byla velmi omezená.~~ Posléze byly pak národní gardy rozpuštěny. /1/.

Podle záznamů farářů pamětní knihy v Šitboři byly v roce 1848 ~~zřízeny~~ odpírány farářské desátky, stola byla placena jen libovolně, sedláci pořádali hony na zajíce a úřady neměly autority. Také v roce 1849 byly desátky odpírány, ale v roce 1850 zakročil farář Wawák na okresním hejtnanství v Horšovském Týně a během 3 dnů byly dlužné desátky až na některé s chichova zaplaceny. Roku 1851 byly desátky zrušeny. /2/.

Pro volby poslanců do zemského sněmu bylo roku 1848 určeno na horšovskotýnskému okrese určeno 25 míst, mezi nimi i Ronšperk. Představeným v Ronšperku byl roku 1847 Angert, roku 1848 Tomáš Freywisch a roku 1850 Jiří Ruppert, který byl posledním představeným před reformou správy.

Tato reforma přinesla oddělení soudnictví od politické správy. Byla zřízena okresní hejtnanství, berní, knihovní a soudní okresy. Soudní okresy byly Horšovskotýnský s 57 katastrálními obcemi, Hostouňský se 42 obcemi a Ronšperský s 27 obcemi. Horšovskotýnský měl 17.343 obyvatelů, Hostouňský 15.864 a Ronšperský 11.502. Prvním okresním soudcem v Ronšperce byl Dr. Antonín Pauli, který byl později jmenován čestným měšťanem.

Okresní hejtnanství v Horšovském Týně začalo pracovat roku 1850 jakožto podkrajský úřad krajské správy Plzeň. Mělo 126 obcí. V roce 1854 byla zřízena okresní finanční ředitelství /v Čechách celkem 14 - jedno z nich v Plzni/. Jin byly podřízeny berní úřady, které byly zřízeny od 1.2.1850 a to i v Horšovském Týně, Hostouni a Pobežovicích. Berní správy tehdy ještě zřízeny nebyly / ty existovaly až od roku 1919/nýbrž roku 1851 byli přiděleni okresním hejtnanstvím berní inspektoři. Také nové okresní soudy v H. Týně, Hostouni a Ronšperku byly zřízeny roku 1850.

Pro umístění okresního soudu s úřadem knáhovním a berního úřadu vystavělo město novou budovu na náměstí. Aby získalo peníze na stavbu prodalo poslední zbytky svého lesního majetku.

Mezi ostatními místy v nichž se konala volba poslanců byly i Meclov, Šitboř, Hora sv. Václava, Rybník a Grafenried. Zvolen byl z Meclova Václav Leberl a kromě něho ještě na okrese horšovskotýnském Václav Linhart z Hostouně a Jan Eckl z Bělé. /3/.

Prvním voleným starostou - či jak v Ronšperce se nazýval - purkmistrem, byl od roku 1850 Jiří Urban. Radními byli Michal Schmid a Dominik Herzog. Urban byl purkmistrem až do roku 1858, kdy zvolen purkmistrem hostinecký Jan Reinl. /1/.

Již roku 1855 nastal změna v tom, že soudnictví bylo opět spojeno s politickou správou a zřízeny proto okresní úřady. Byly zřízeny v Horšovském Týně pro okres s 18.219 obyvateli, v Hostouni /14.952 obyvatelů/ a Ronšperku /11.802 obyvatelů/. Dr. Pauli se stal vedoucím okresního úřadu. /3/.

Roku 1850 byly také zřízeny četnické oddíly při okresních hejtmanstvích. Ty byly zrušeny v roce 1854 a nahrazeny četnickým velitelstvím v každém okrese. Četnické stanice byly v Horšovském Týně /4 muži/, Hostouni / 3 muži/ a Ronšperku / 3 muži/, Bělé, Eisendorfu a Grafenriedu. /3/.

Podle zákona o obcích z roku 1850 staly se obcemi Šitboř, Kramolín a Mlýnec/ tyto dvě ale jako jedna obec společná/. Stejně tak staly se společnými obcemi Mnichov a Hvoždany, Záměliče a Ohnišovice, Valtířov a Skláře. Za přítomnosti okresního hejtmana byli zvoleni na tři roky představení obcí: Josef Riess ze Šitboře čp. 15, Jan Brunner z Kramolína čp. 21, František Bruk z Mnichova čp. 17/mlýnář/, Šimon Greim z Valtířova čp. 11 a Josef Fröhlich ze Záměliče čp. 17. /2/.

V bojích kolem roku 1848 upoutal na sebe pozornost svojí statečností drahotínský rodák Antonín Prokosch. Byl jmenován hejtmánem a vyznamenán řády Marie Terezie a Leopoldovým. Zemřel 7. ledna 1878 ve Vídni jako major dělostřelectva Antonín rytíř Prokosch. /3/.

VII. Velkostatek Ronšperský, Pivoněský a
Grafenriedský ve druhé polovině 19. století.

Roku 1864 prodal hrabě Leopold z Thun-Hohensteina Ronšperk s Pivoní, Bernsteinem a Bezvěrovem hraběti Františku Karlovi Coudenhove. Nový majitel slavil svůj vjezd do Ronšperka 8. září 1864. /1/.

Rodina Coudenhove je velmi starou původně Nizozemskou rodinou. Již v polovině 13. století proslul rytíř Gerolf, účastník křížové výpravy. Na počátku 15. století se rozdělili na tři větve. /2/.

Při povstání v Nizozemí stáli při císaři a ztratili své statky. Roku 1790 byli povýšeni do hraběcího stavu. /3/./4/.

Roku 1783 /24. ledna/ se narodil v Molmči František Ludvík Coudenhove, který byl pak tajným radou, rakouským sborníkem a vrchním hofmistrem arcivévodovy Ludvíka. Oženil se s Jakobínou Augustou svob. paní z Löwensterm, narozenou 4. února 1785, která zemřela 24. prosince 1860. On sám zemřel již 4. října 1851. /4/.

František Karel, který se narodil 16. února 1825 ve Vídni, oženil se 27. června 1857 s dcerou českého bankéře Jana z Kalergi Marií Felicitas Kalergi a narodila se 16. ledna 1840 a zemřela 11. března 1877/ a přijal jméno Coudenhove-Kalergi. /4/. Roku 1848 a 1849 bojoval v Itálii, načež nastoupil diplomatickou dráhu. Roku 1881 byl jmenován doživotním členem panské sněmovny.

Roku 1864 koupil Ronšperk s Bezvěrovem za 950.000 zl.

~~Četní děti~~ byli: Pavel Eduard, /1808-1864/ čestný rytíř ^{Maltanský}, komoří a tajný rada, majitel panství Muretten ve Štýrsku.

Jindřich Karel / narozen 1810/ velkokomtur Německého řádu, komoří, plukovník mimo službu,

Edmund František / narozen 1811/ komoří

Karel Maria /1814 - 1868/ komoří, tajný rada, polnímaršálek - ~~záměstek~~ poručík mimo službu, majitel dragounského pluku č. 14,

Ludvík Títus /1819-1881/ kanovník u sv. Štěpána ve Vídni a konsistoriální rada,

Anna Marie Eliša / narozená roku 1827/
a František Karel. /4/.

Hrabě František / Karel / Coudenhove přijel na své panství do Ronšperka 8. září 1864 v 5 hodin odpoledne. Přijel i se svojí chotí. Byl uvítán slavobranami a hudbou, představenstvem města, úředníky státními ve clavnostních uniformách, úřednictvem panským i patronátním kněstvem. U hlavního vchodu kostela oslovil ho vikář Wawák ze Šitboře, pak bylo Te Deum v kostele a požehnání, načež odešli do zádku. Hraběnka darovala pro chudé: pro ronšperskou farnost 100 zl, pro klášternou 5 dukátů, pro pivoňskou 100 zl, pro šitbořskou 33 zl. 50 kr., rybnickou 100 zl a pro ronšperské chudé židy 5 dukátů. /5/.

Hrabě František koupil dále roku 1869 pro svoji manželku Marii i Město. Zakoupil i jiná panství v jiných zemích: Zavito, Agiages, Marink a Josztreb v Uhrách a Ottenheim u Lince. /3/. Většinou byla pak majitelkou jeho manželka Marie. /4/. Ta byla i spolumajitelkou Ronšperka. /4/.

Na své panství uvedl řád Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, sprvu do Mivoně, pak do Ronšperka / 1866/. Tento řád byl založen za třicetileté války lotrinským premonstrátem Epifanem Ludvíkem. První klášter byl v Nancy. Do Čech byl uveden budějovickým kapitulním vikářem Josefem Dichtlem roku 1837 / do Prahy do Klárova ústavu slepých / 6/.

Jeho bratr Jiří Karel, prokázal při přijetí do řádu Německých rytířů tyto předky, kteří byli ovšem i předky Františka Karla:

sv. p. Coudenhove, sv.p. Leillien, sv.p. z Reuchenbergu, sv.p. Virrand, sv.p. Hatzfeld, sv.p. Loehuisen, sv.p. Bettendorf, hr. ze Stadionu, z Löwensternu, z Ullibrooku, z Dückern, z Ceurmern, z Gersdorfu, z Dersfelden, z Buttler, z Hörner. /2/.

Znak rodu Coudenhove je červené vlnivé břevno ve zlatém poli, klenot černá klenčí hlava na koruně, pokrývky červeno- zlaté.

Rod Kalergi je hraběcí rod z Křety, měl tři větve z nichž jednu v Řecku, druhá vyvěšla v 16 století v Itálii a třetí byla v Rusku / Jan Kalergi v diplomatických službách Kateřiny II/. Matka Marie Kalergi, také Marie, byla rozená hraběnka Nesnelrode - Ershoven / zemřela 22. května 1874 ve Varšavě / a žila s manželem Janem Kalergi v Londýně.

Jan zemřel v dubnu 1863. Marie byla její jediná dcera.

Hraběnka Marie Felicitas zemřela 11. března 1877 v stáří jen 37 let na spálu. Byla převezena k pohřbení do Hitzingu u Vídně./1/.

Synové Františka Karla a Marie Kalergi byli Jindřich / narozen 1859/, Bedřich /1861/, Jan /1863/ a Richard /1861/. Dcery byly Marie ~~Terapie~~ /1865/ a Marie Anna /1874/.

František Karel zemřel 17. června 1893 na zánku Ottensheimu./3/.

Statky převzal syn Jindřich /Jan Maria/ narozený 12. října 1859. Studoval ve Vídni a v Černovicích, byl doktorem práv a filosofie. Stal se legálním tajemníkem na vyslanectví v Tokiu a oženil se roku 1892 s Japonkou vznešeného rodu a buddhistické víry Mitsu Aiyama, narozenou roku 1874. Ta pak byla roku 1895 v Ronšperku pokřtěna na jméno Marie Thekla.

Jindřich se ztáhl další diplomatické dráhy a přijal do Ronšperka 21. dubna 1896. Před Tokiem byl jako atašé v Athénách, v Buenos Aires /1889/, v Rio de Janeiro, v Bangkoku, v Cařihradě. Měl sedm dětí: Jana, Bedřicha, Richarda, Bri, Elau, Idu a Olgu. Zemřel náhle v Ronšperku roku 1906. Jeho choť se pak přestěhovala do Mödlingu u Vídně. /7/.

~~zámek Ronšperk s 30 pokoji, 4 šatny, 3 kuchyně, 1 prádelna, 5 sklepů s šesti odděleními a dvěma lednicemi, 1 kaple a 1 koupelna.~~

Roku 1864, kdy hrabě František Karel lupoval panství ronšperské, patřily k němu tyto budovy:

v Ronšperku: zámek Ronšperk s 30 pokoji, 4 šatny, 3 kuchyně, 1 prádelna, ~~5 sklepů s šesti odděleními~~ 5 sklepů s šesti odděleními a dvěma lednicemi, 1 kaple a 1 koupelna.

druhá zámecká budova spojená s hlavní budovou ~~zámku~~ zasklenou chodbou v prvním patře, má 12 pokojů, 1 šatnu, 1 kuchyň, 2 kanceláře, 4 komory a 4 sýpky,

zámecké stáje pro 30 koní, 1 místnost pro kočárů, 1 místnost na postroje, 5 kůlen, 2 místnosti pro kancelářského sluhu,

obydlí zahradníka, kamenné se šindelovou střechou, balkon, 4 pokoje, 1 kuchyň, 1 kravský chlév, 1 sklep,

skleník, kamenný se šindelovou střechou, rozdělen na studené a teplé oddělení, 1 místnost pro pomocníka, 1 sklep, 1 topárna, obydlí ředitelů/čp. 202/, 8 pokojů, 1 kuchyň, 1 komora, 2 sklepy, k tomu ještě 1 kravský chlév, 1 chlév vopřový a pro drůbež, kůlna na dříví,

řirový dům se snímatelnou střechou, bez mezapříček, vcelku vytápitelný,

zahradní domek /altán/, zdivo kamenné, 4 sloupy, zaklenut se dvou stran, otevřený, šindelová střecha s věžičkou,

mělý dřevěný zahradní altán,

hlídačský domek jednopatrový, kamenné zdivo se šindelovou střechou, 2 obytné místnosti,

bývalé obydlí myslivce, kamenné se šindelovou střechou, 3 pokoje, kuchyně, komora,

lihovar s přístavěnou chladírnou, tašková krytina s osmi žaluziemi, II. sáň vysoký komín, v přízemí sklad lihu, jiný sklad, studna, topárna, v I. patře kotelna, strojovna, kancelář a byt, pračka brambor, pracovní místnost, v II. patře šrotovnice a provozní místnosti, v podkrovní vodní nádrž a sýpka,

farní budova z kamene se šindelovou střechou, 5 pokojů, 1 kuchyně, 1 komora, 1 kravský chlév, 1 kůlna na dříví,

farní stodola za městem, koupená roka 1802 vrchností,

špitál, 5 obytných místností, 1 kuchyně, 1 komora,

špitální kaple, klenutá, vnitřek vcelku brz rozdělení

v Pivoni:

zámek z kamene se šindelovou střechou. V I. dvoře 3 pokoje, 1 kuchyně, 1 komora, V zámeckém dvoře dům 28 pokojů, 4 kuchyně, 2 šatny, 3 komory, 4 kůlny na vozy, 5 sklepů,

hospodářský dvůr přístavěný k zámku, kamenný se šindelovou střechou, jednopatrový, 2 hávězi chlévy klenuté na 40 kusů dobytka, 2 koňské stáje na 12 koní, 2 komory, nad stájemi sýpky a seno, 2 sklepy,

stodola z kamene se šindelovou střechou,

ratejna, klenutá s třemi byty, 1 kuchyně, 1 komora,

mléčný sklep s vodní nádrží,

stáj lesníka, dřevěná se šindelovou krytinou,

kostel, klenutý, šindelová krytina, věž, kůr, lož, 2 předstěny, ~~snímání~~ sakristie,

škola z kamene se šindelovou střechou, jednopatrová, 5 pokojů, 1 kuchyně, 2 chlévy, 1 komora, 2 sklepy,

fořtova stodola s kůlnou na dříví,

hájovna z kamene se šindelovou střechou, 1 pokoj, 1 kuchyně, 1 komora, 1 kravský chlév, 1 stodálka, 1 sklep,

pstruhová nádrž z kamene se šindelovou střechou,
pivovar z kamene, střecha šindelová, 1 velký a 1 malý sklep, 3 pokoje,
1 kuchyň, 6 provozních místností, 1 stáj, 1 smolárna, ~~lahůvna~~
~~lahůvna~~

kůlna na uložení prken, z kamene, šindelová kratina,

u sv. Jiří :

stáje z kamene se šindelovou střechou, klenuté, 3 stáje po 4 kusech
dobytka, 1 komora na píce,

stodola kamenná

výrobní "Zündholzdrahtu", z kamene se šindelovou střechou, vepřový
chlév s čerpárnou, 2 provozní místnosti, byt dílovedoucího s 1
světnicí, 1 komorou, 1 kuchyň a 1 kůlnou,

obydlí lesníka, hlídače telat a stáj telat, z kamene, střecha šinde-
lová, klenuté, 4 pokoje, 1 kuchyň, 1 komora, 1 stáj na 70 telat, 1
komora.

v Bělovicích:

budova hospodářského dvora z kamene, tašková krytina, 4 pokoje, 3 ko-
mory, 2 kuchyně,

stáj hovězí, na 4 kusy dobytka, 6 koní, 1 komora, vepřový chlév a
mléčný sklep, šindelová krytina,

kůlna na nářadí a nad ní seník, dřevěná se šindelovou střechou,

stodola vpravo vrat,

stodola vlevo vrat,

ovčinec klenutý s ovčákovým bytem, 1 pokoj, 1 komora, chlév pro ovce
na 450 kusů,

v Bezvěrově:

dvůr

v Měčlově:

kostel se šindelovou krytinou, klenuté kněžiště, v lodi trámový strop
rákosový, kůr, sakristie,

farní budova z kamene se šindelovou střechou, 6 pokojů, 1 kuchyň,
1 komora, 1 sklep,

farní stáje z kamene, šindelová střecha, na 5 kusů dobytka, 150 ovcí,
a 4 koně,

farní sýpka z kamene, šindelová střecha, 2 komory

farní stodola se sklepem na brambory

škola 3 učebny, 4 pokoje, 1 kuchyň, 1 komora, stáje,

v Rybníku :

kostel = kamenná se šindelovou střechou,

far 3 pokoje, 1 kuchyň, 1 komora, stáj na 4 koně,

škola 1 učebna, 3 pokoje, 1 kuchyň, 1 komora,

farářská

v Dolní Březí :

škola 1 učebna, 1 pokoj, 1 kuchyň, 1 komora, 1 chlév kravský,

v Štíthorzi :

kostel se šindelovou krytinou,

far se šindelovou krytinou, 8 pokojů, 2 kuchyně, 1 komora,

škola se šindelovou krytinou,

stáje a jilmy

farářská

v Hlbočce :

škola s kamennou se šindelovou střechou, veškerá bez rozdělení,

ve Zbraslavi :

škola s kamennou se šindelovou střechou, s křídlem a sakristií.

Kořistkem panství byl v letech 1869 až 1897 Edmund Ruchty./3/.

Velkostatek Grafenried prodal Josef Voith z Voithenbergu roku 1872 za 220.000 zl. Novým majitelem byl hrabě Josef Belcredi. Správcem byl Ebenstreit z Domažlic. Byla to chabrusová předvolební koupě. Roku 1873 chtělo koupit velkostatek konsorcium obecní a nabízelo 120.000 zl. Po delším jednání koupilo jej konsorcium zájemců z obce. Prodali pak ale od velkostatku všechny budovy a hostinec s výjimkou zámku z Poněperku. Chtěli prodat i zámek, ale nezdařilo se to. Jednali o jeho prodej i s jeptiškami z Poněperka, ale bez výsledku. Konsorcium opravilo roku 1879 kostel a roku 1880 faru / kostel 2600 zl, fara 800 zl/. Roku 1876 byl zámek adaptován na školu.

Roku 1877 byla silnice Státní hraniční - Grafenried - Anger - Seeg převzata okresem. Již několik let před tím převzal okres silnici Mýt-
nický most - Seeg - Haselberg - Franzbrunnhütte. /8/.

- 1/. Farní kronika v Poběžovicích, 2/ A.J.hr. Moravigia-Grivelli,
3/. J. Město 4/. Gotha'ský katalog, 5/~~farářská kronika~~, 6/. Mordetschl-
ger, 5/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa, 7/. K. Brunner,
8/. Schulchronik Grafenried.

VIII. Správa ve druhé polovině 19. století.

Roku 1868 bylo opět odděleno soudnictví od politické správy. Bylo zřízeno okresní hejtmanství v Horšovském Týně/ pro 128 obcí/ a okresní soudy v Horšovském Týně, Hostouni a Ronšperku. Ronšperk byl pak sídlem okresního soudu, knihovního úřadu a berního úřadu. Dr. Pauli stal se opět okresním soudcem.

Roku 1864 byla zřízena v Horšovském Týně, Ronšperku a Hostouni okresní zastupitelstva, která trvala i po roce 1868. Prvním předsedou okresního zastupitelstva v Ronšperku byl hrabě František K. Coudenhove. Zastupitelstva trvala až do roku 1929 / posledním předsedou byl Josef Stahl/. Zástupcem prvního předsedy, hraběte Coudenhove, byl František Riedl. /1/.

Purkmistrem v Ronšperku byl 1850 - 1858 Jiří Urban, 1858-¹⁸⁶¹~~1858~~ Jan Reinl/hostinský/, 1861 - 1865 Karel Ehrl, 1865-1871 opět Jan Reinl, 1871 - 1877 Josef Reiniger, 1877-1880 Ludvík Kraus /voskář/, 1880 - - 1885 Josef Reinl, 1885 - 1891 opět Josef Reiniger/cukrář/ a r.1891 - - 1901 Jindřich Reitmeier./2/.

Roku 1889 byla zřízena četnická stanice v Grafenriedu a umístěna v domě čp. 26, pak v čp. 4 a od roku 1906 v Angru čp. 18./3/.

Roku 1871 byl zřízen v Ronšperku notariát. Prvním notářem byl rytíř z Ehrenthalu./1/.

Církevní správu vedl v Ronšperku od roku 1837 do roku 1859 farář Jakub Konstantin Skuhra. Od roku 1859 do roku 1863 byl farářem Jakub Stifter. Skuhra byl pak od roku 1859 do roku 1862, kdy zemřel, farářem v Meclově a Stifter byl tam farářem od roku 1862.

V roce 1856 byl výnosem konsistoriálním z 23.12.1856 přifařen Zámělič od Šitboře k Ronšperku. Měl tehdy 223. obyvatelů. /4/.

Dalším ronšperským farářem byl od roku 1863 do roku 1871 František ~~Reinl~~, Paule, který byl v roce 1842 administrátorem v Šitboři a pak od roku 1842 do roku 1863 postupně administrátorem, lokalistou a farářem v Pivoni. Zemřel roku 1871. Pochován na ronšperském hřbitově blíže hlavního kříže. /5/.

Následoval farář Josef Weber od roku 1871 do roku 1882. Byl rodákem z Ronšperka z čp. 196 / narozen 25. 11. 1837/. Otec byl zednickým mistrem a matka byla Dietzková z čp. 6. Studoval v Plzni gymnázium a teologii v Č. Budějovicích. Vysvěcen byl 24. července 1864 biskupem Valeriánem

Jirsíkem. Od 25. července 1867 byl jako kooperator v Ronšperku / předtím byl kaplanem v Železné Rudě/ a od roku 1869 do roku 1871 byl farářem v Šitboři. Zemřel 22. ledna 1882 a pohřben na ronšperském hřbitově v rodinném hrobě blíže vchodu. /5/.

Dalším farářem byl od roku 1882 do roku 1897 Tomáš Pelnář, ~~Čech~~ Čech, rodem ze Starého Klíčova. Narodil se tam 19. října 1844, byl vysvěcen roku 1871 Valeriánem Jirsíkem, od roku 1872 byl kaplanem v Ronšperku, pak v Meclově a po smrti faráře Jakuba Stiftera roku 1875 byl ~~administrátorem~~ do roku 1876 administrátorem v Šitboři, ještě téhož roku 1876 administrátorem v Rybníku a pak do roku 1882 farářem v Rybníku. /5/.

Po něm byl od roku 1897 do roku 1902 farářem Josef Mauritz, který tu byl od roku 1894 kaplanem. Zemřel 24. května 1902 a pochován na ronšperském hřbitově u hlavního kříže. /5/.

Roku 1860 byla domežlickým děkanem Fastrem znovu vysvěcena kaple bl. Kolomana v Hrubku. /1/.

Velký zvon kostel v Šitboři "Sv. Mikuláš" byl přelit roku 1867 /praskl/ plzeňským zvonařem Robertem Pernírem za 154 zl a roku 1859 ulit menší meclůvský zvon v Praze Karlem Belmanem. Jeden z větších zvonů v Meclově byl roku 1876 přelit Josefem Diepoldtem v Praze. Druhý větší zvon lil rovněž Diepoldt.

Dne 13. července 1852 byl kooperator Jiří Metschl ze Šitboře přeložen jako administrator do Birkenthalu a místo něj nastoupil v Šitboři 11. září 1852 Josef Steinbach, rodák z Horšovského Týna.

Dne 24. 12. ~~1853~~ 1853 byla v kostele v Šitboři zavěšena nová křížová cesta malovaná malířem Janem Herzogem z Plzně, který byl švakrem šitbořského faráře Wawáka /Náklad 170 fl. 30 kr./. Od roku 1853 farář Wawák propachtovával farské pozemky protože se mu hospodaření nevyplácelo. Roku 1854 daroval dárce, který nechtěl být jmenován, kostelu v Šitboři oválný obraz Panny Marie ve věnci růží, rovněž od Herzoga /cena 20 fl./. Roku 1855 opravil Karel Thuma ze Stráže u T. varhany v kostele v Šitboři /náklad ~~216~~ 216 fl. 30 kr./. Farář Wawák nechal dát na varhany chronogram:

In honorem, parochiani renovare faciebant. Organum hocce, erectum est feria Sancti Laurentii die X Augusti anni supradicti, sub imperatore Francisco Josepho I episcopo Ioanne Valeriano, patrono excellenti comite Leopoldo Thun de Hohenstein. Per Carolum Thuma organ: Neostadii Franciscus Wawák curatus, in fidem. /4/.

Dne 19. a 20. července 1857 visitoval biskup Jan Valerian Jirsík v Šitboři právě o svých narozeninách /19/7/. /4/.

V roce 1857 byl opravován šitbořský kostel. Při tom byl nalezen pod dlažbou náhrobní kámen Zikuny z Frakendorfu a umístěn pak v kněžišti. Na věž dal farář Wawák chronogram: AeDem hanc, sanCti NiColai patro-nus, parochianIque, restaurarI sInuere. /4/.

Roku 1859 byl opraven hlavní oltář v Šitboři. Dne 14. února 1859 jmenován farář Wawák hostounským vikářem a 29. září 1859 biskupským vikářem a školním dozorcem s titulem konsistoriálního rady. Roku 1866 daroval patron kostelu v Šitboři oltářní obraz "Narození Ježíše Krista" který byl dříve oltářním obrazem ronšperské zámecké kaple. Byl dán na levý postranní oltář. Zvon "Sv. Mikuláš" přelitý roku 1867 nesl po přelití obraz sv. Mikuláše a nápis: "Gegoßen von Robert Perner in Pilsen 1867". Roku 1868 opravil varhany domažlický Červenka za 85 fl. Toto roku přišel do Šitboře jako kooperátor neomysta Theodor Puchta, ~~farářem v Šitboři~~ nastoupil tu 1. října 1868. Farář Wawák zemřel 30. května 1869 po třídenní nemoci na zápal plic. Pohřben byl 1. června 1869. Theodor Puchta se stal administrátorem. Dne 23. srpna byl ustanoven farářem v Šitboři Josef Weber / narodil se v Ronšperku / a nastoupil tu 31. srpna 1869. Dne 21. října 1871 nastoupil v Šitboři farář Josef Steinbach / narozen v H. Týně 20.11.1826, knězem od 25.7.1852, od 11. 9.1852 do 19.8.1859 kooperátor v Šitboři, pak do r. 1871 farář v Rybníku. Roku 1874 opravena důkladně věž. Roku 1876 odešel farář Steinbach namísto faru v Meclově. Farářem se stal Theodor Puchta / narozen ve St. Sedlitz-ti u Boru 27.8.1845, knězem od 13.9.1868, kooperátor a administrator v Šitboři, pak 4 1/2 roku farář v Rybníku /. Roku 1880 opatřen obraz sv. Jana Nepomuckého od malíře Schmida z Nové Vsi u Přimdy nákladem 60 fl. Roku 1884 opravil hlavní oltářní obraz v Šitboři malíř Václav Wimmer z Domažlic /30 fl/. /4/.

Pro šitbořský kostel opatřeno několik soch za Sb. Ulrichu v Tyrolích / roku 1884 Spasitel v hrobě od Brant. Schmähla, roku 1895 Bolestná Matka Boží od Ferd. Stuflessera, roku 1900 sv. Josef, Karel, Matouš a Alžběta /.

Roku 1884 a 1885 opraveny obrazy Křížové cesty domažlickým V. Wimmerem a zčásti ronšperským ozdobníkem Rottem. Wimmer přemaloval roku 1888 i obrazy církevních otců na kazatelně /24 fl/. Roku 1892 prováděny velké opravy kostela i fary. Farář Puchta stál od konce roku 1893 v ostrém sporu s učitelem Václavem Hráchem, který proto nekonal službu na kůru. Kněží a farníci stáli většinou za farářem, okolní učitelé za učitelem.

V září byl učitel Hrách přeložen do Čechína. /4/.

Lokalie v Rybníky byla proměněna 7. června 1856 na faru, lokalie v Pivoni povýšena na faru 9. listopadu 1856. /1/.

Roku 1889 stal se vikářem Valentin Czada, narozený roku 1826 v Bělé n/R, který býval farářem i v Hoře sv. Václava a pak ve Štítarech. Zemřel roku 1897.

V Horšovském Týně byl otevřen ~~novým~~ poštovní úřad roku 1842, v Hostouni 1850, v Ronšperku 1851, v Mutěnině 1902 a v ~~Mutěnině~~ Meclově 1904. Pošta jezdila z Horšovského Týna přes Hostoun do Poběžovic. /1/.

Roku 1886 připojen Ronšperk na telegrafní vedení. Telegrafní tyče dal zdarma hrabě František Coudenhove, který dal kromě toho i 100 zl. a ostatní náklad uhradili ostatní zájemci. Dne 26. října 1886 vstoupil telegraf v činnost. Roku 1888 postaveno i telegrafní vedení z Ronšperka do Hostouně. Dne ~~26~~ 15. ledna 1889 jela první pošta z Domažlic /ráno/ přes Ronšperk do Plané a zpět /večer/. Polední pošta přivážela poštu z Blížejova a Horšovského Týna, ve 3 hodiny odpoledne jela do Hostouně a druhý den zpět / ~~ráno~~ Ronšperka jela ve 3/4 12. /6/.

K mutěniněské farnosti byly v 18. století nově přifařeny Schnaggenmühle, Friedrichshof, Dolní Huť a ~~Hostoun~~ Horní Huť Janská Huť. /7/. Do Grafenriedu vzal si farář Steinhäusl jako pomocníka Františka Palma rodáka ze Šitboře, který ~~byl~~ byl od roku 1863 do roku 1867 kaplanem v Mutěnině a stal se pak roku 1869 nástupcem Steinhäuslovým jako farář v Rybníku do roku 1880. /~~6~~ 7/.

Jiný Mutěniněský kaplan, Jan Reichensdörfer, narozený roku 1847 / v Mutěnině 1876 až 1879/ stal se pak farářem v Pivoni až do roku 1883, kdy byl pensionován a zemřel roku 1884. /7/.

Severin Zelený, kaplan v Mutěnině od roku 1886 do 28. listopadu 1888 stal se pak farářem v Rybníku a zemřel roku 1909. Narodil se roku 1863. v Klatovech. /7/.

Farní okrsky podle lidnatosti roku 1885:

Horšovský Týn 4181 lidí, Klenčí 4243, Trhanov 2912, Mutěnin 2670, Ronšperk 2586, Hora sv. Václava 1202, Grafenried 1332, Hostoun 1806, Meclov 1774, Šitboř 1423, Pivoň 1167, Srby 1271, Rybník 1871.

Od roku 1857 byl Klatovský kraj rozdělen na 8 ~~nových~~ archipresbytárních okrsků, z nichž k domažlickému patřily vikariáty hostounský, lukavický, domažlický a horšovskotýnský. /8/.

Ke kapli sv. Erazima chodívala procesí z Mutěnána o Velikonočním pondělí a na den sv. Erazima. /7/.

-
- ~~Kurzhandschreiben des Ronsperger Pfarrers an den Bischof von Breslau~~
- 1/. K. Liebscher: Der politische Amtsbezirk Bischofteinitz
 - 2/. K. Brunner: Gedenkbuch der Stadtgemeinde Ronsperg
 - 3/. ~~fehlt~~ Schulchronik Grafenried
 - 4/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa
 - 5/. Farní kronka v Poběžovicích
 - 6/. Školní kronika německé chlapecké školy v Poběžovicích.
 - 7/. J. Mücke : Geschichte
 - 8/. Mordetschlager: Kurz gefaste Geschichte des Bistums und der Diocese Budweis.

IX. Požární řád města Ronšperka z roku 1855.

Město Ronšperk bylo z velké části vystavěno ze dřeva a požáry tu byly častým neštěstím.

Roku 1632 - 15. května - vyhořelo město, shořelo 32 domů, vyhořely věže a bašty, kostel i škola. Ještě roku 1654 shánělo město prostředky na odstranění těchto škod. /1/.

Dne 7. června 1819 vypukl v Židovské ulici požár v 12 10 večer a zachvátil čtyři domy. /2/.

Dne 11. února 1839 vyhořela papírna. /2/.

V noci z 13. na 14. června 1847 vypukl oheň pod synagogou v židovském domě čp. VI u pivovaru. Vyhořelo jeho horní patro a kůlna pivovaru. /2/.

Dne 2. března 1850 ve 3 hodiny v noci vypukl oheň ve stodolách za zámkem. Vyhořelo jich 14. /2/.

Dne 16. března 1874 v 1/2 3 odpoledne vypukl oheň v domě čp. 50 a vyhořel i dům čp. 51. V nebezpečí byla i fara. /2/.

Dne 2. července 1879 vypukl oheň v domě čp. 90 a byla poškozena i špitální kaple.

Dne 13.4.1881 vyhořel mlýn "Herrenmühle."

Roku 1700 vyhořel Tanzenmühle, při čemž zahynul mlynář Bedřich Schwartz.

Dne 20. listopadu 1891 kolem 1 hodiny polední vypukl požár v dřevěných stodolách za městem, vyhořelo 11 stodol, 5 obytných stavení a lednice s kuželníkem u hostince Maaova. Uhořel Josef Riese/choromyslný/.

Město mělo roku 1855 požární řád vypracovaný na podkladě požárních nařízení z roku 1785. /3/.

V jeho § 1 se zakazovalo krytí nové stavby domů došky / podle nařízení z roku 1785/ a nařizuje se, že domy smí být stavěny jen z kamene a cihel /podle nařízení z roku 1816/.

§3 zakazuje dělati v domech dřevěná schodiště /1785/.

§4 zakazuje dřevěné komíny /1785/

§7 zakazuje dělat v kuchyních dřevěné podlahy/1785/

§9 nařizuje, že stáje musí být klenuté /1785/

§10 nařizuje, že stodoly musí být stavěny mimo město /1785/

§11 nařizuje, že se nesmí provádět novostavba ani velká oprava bez schválení magistrátu /1785/,

- §15 zakazuje ve městě střilet /1785/
- §19 zakazuje kouřit ve stodolách a skladištích /1785/ a na ulici /1802/
- §27 nařizuje, že v každém domě musí být smlouaná ruční svítilna / 1785/
- §32 nařizuje aby komíník vymetal komíny jednou za 4 týdny a v domovníku za 14 dní /1785/
- §35 nařizuje, aby městští strážníci se zeďníkem a komíníkem prošli na podzim a na jaře všechny domy jako požární komise /1785/,
- §36 nařizuje, aby ponocný pozoroval, zda někde nehoří a aby hned strhl poplach. Každou noc chodí 4 měšťané jako požární stráž, ponocní jsou dva, panský a městský a ob noc se střídají,
- §37 nařizuje že se před jarmarkem noční požární stráž zdvojnásobí,
- §40. Den se má hlásit křikem, tlučením na okna a dveře, na věži se má vyvěsit vlajka a v noci svítilna, má se zvonit na věži třílůčkem,
- §41 uvádí, že v obvodu města je pět rybníčků, potok a panský vodovod. Při pachtování městských rybníků se má určit v který budou loveny a čištěny / střídavě/,
- §42 stanoví, že kdo staví nový dům má u něj hledět zříditi i studnu, což se má dát do podmínek /1785/,
- §43 vypočítává, že studny jsou u domů čp. 77, 83, 128, 162, 172 a 196 u dvůru u domu čp. 46, 59 a 16.
- §44 nařizuje, že majitelé koní musí střídavě udržovat stále 1 vyprožený pár koní pohotově /1785/
- §45 stanoví, že na půdě každého domu má býti pokud možno stále štoudev a vodou /1785/
- §46 Každý dům má mít žebřík, hák a svítilnu. /1785/
- §47 vypočítává, že v zámku jsou 3 velké střikačky a obec má 1 střikačku, 2 velké vodní kádě, 6 dřebenů, 20 měřících věder, 9 žebříků a 7 háků.
- § 51 nařizuje že se při ohni shromáždí:
 Kováři a zámečníci ke střikačkám , bednáři a koláři k nošení vody dřebory, krejčí a ševci k nošení vody vědry, truhláři k velkým žebříkům, hračkáři k malým žebříkům, řezníci k

žralci uloží městské knihy do připravených truhlic a odnesou je do bezpečí,

§54 nařizuje, že k ohni musí přijít s nástroji zedníci, tesaři, kováři, kameníci a komíník se všemi svými pomocníky,

§62- nedě-li se jinak zabránit šíření ohně mají se strhnout střechy okolních domů nebo i celé domy -1785/.

§63 - majitelé takových domů mají pak všechny nároky jako pohořelí,

§71. Kdo první ohlásí oheň dostane 1 zl, kdo první dopraví vodu k ohni dostane 1 zl. 30 kr, kdo druhý 1 zl.

§72. Magistrát má právo odškodnit se za své výlohy spojené se vzniklým ohněm na majetku majitele domu, jehož obyvatel nebo majitel oheň zavinil.

Tento požární řád byl vydán 19. ledna 1855 a podepsán starostou Jiřím Urbanem.

Ještě starší byl požární řád vydaný také na podkladě nařízení z roku 1785. Je v něm uveden jako representant Tomáš Freiwiſch, který byl representantem v letech 1823 až 1845, čímž je aspoň přibližně určena doba vydání tohoto požárního řádu. Podle něj byla stříkačka s vědry uschována na radnici, žebříky a háky v boudě při kostele. K uschování předmětů zachráněných při ohni byli určeni měšťané Křištof Rubey z řp. 108, Václav Nemetz z řp. 145, Jiří Ruppert z řp. 123, Jan Reitmeier z řp. 147, Josef Reitmeier z řp. 162 a Ondřej Schürer z řp. 194. K zachránění spisů z radnice byli určeni Tomáš Freiwiſch z řp. 103 /representant/, Ondřej Würf /representant/, Jan Eduard Simon z řp. 138, Josef Schoderer z řp. 101 a Ferdinand Reinl z řp. 56.

/3/.

1/. Školní kroni a německé chlapecké školy v Poběžovicích

2/. Farní kronika v Poběžovicích

3/. Městský archiv v Poběžovicích.

X. Školství ve druhé polovině 19. století.

V Šitboři byl učitelem Jindřich Käss, vyznamenaný roku 1852 záslužným křížem. Roku 1856 byla na návsi zřízena oplocená stromová školka nákladem tří příškolených obcí: Šitboře, Kramolína a Mnichova. Roku 1857 opravena školní budova /128 fl/. Dne 23. 7. 1859 zemřel Jindřich Käss, který tu učil plných 60 let. Narodil se zde ve škole roku 1769. Po něm byl učitelem Josef Pauli, který zemřel 20.4.1865. Roku 1877, kdy byl učitelem František Josef Pauli, byla jednotřídka přeměněna na dvojtřídku. V roce 1876 byla adaptována podkrovní světnice na učebnu a od 1.1. 1877 byla druhá třída otevřena. Učitel Fleischmann byl roku 1885 přeložen do Meclova. /1/.

Roku 1890 byla školní obec šitbořská úředně vyzvána, aby konala přípravy pro stavbu nové školní budovy pro třítřídní školu. Příškolené obce protestovaly a roku 1891 žádal Kramolín i Mnichov o zřízení vlastních škol. Bylo jim vyhověno a Kramolín dostal exposituru a Mnichov školu. Od počátku roku 1893 bylo uvolněno místo řídícího učitele v Šitboři. Bylo obsazeno od 1.1. 1894 učitelem Václavem Hráchem, který byl před tím v Čechině. Dostal se do ostrého sporu s farářem Puchtou o provozování kostelní hudby. V září 1895 byl přeložen opět do Čechína. Koncem roku 1898 nastoupil tu Josef Metelka. I ten měl od června 1901 spor s farářem Puchtou. /1/.

Učitelem v Ronšperku byl v letech 1802 až 1853 Jiří Krispin. Po něm vedl školu jeho syn Matouš Krispin a to až do roku 1892. Na jaře 1855 založil za zámkem ovocnou školku se 4000 stromky, která ale později zase zanikla. Výnosem místodržitelství z 23. prosince 1856 byla k Ronšperku ~~příškolena~~ ^{příškolena} Zámělič, výnosem z 31. července 1857 Hvoždany, které před tím patřily školou k Hoře sv. Václava.

Dne 26. dubna 1879 byly na návrh Krispinův zasazeny u kašny na náměstí čtyři kaštiny jako upomínka na 25. výročí svatby císaře Františka Josefa a již roku 1899 byly učitelem Jiřím Krispinem zasazeny lípy u Božích muk u Uterlu a k Pivoni. Zasadil také roku 1816 čtyři kaštiny u sochy sv. Jana na náměstí.

Dne 19. července 1887 byl Matouši Krispinovi udělen stříbrný záslužný kříž.

V roce 1888 byl schválen učební plán již pro 3 třídy. Škola měla tehdy 230 hochů. Roku 1889 / 1. května / byl však z Ronšperka přeložen výpomocný učitel Jan Růckl a bylo proto zahájeno polodenní vyučování ve dvou třídách /1. třída s 83 žáky a 2. třída se 70 žáky/. Roku 1890 byly dvě učebny spojeny v jednu, kdežto další třída zřízena v domě čp. 222 tehdy právě postaveném. Žáků bylo 235.

Když dne 30. dubna 1892 onemocněl Matouš Krispin byl dne 10. května zatím pověřen vedením školy učitel Vilém Chrt. Ve 2. a 3. třídě učil podučitel Antonín Leitner a 30. července byl sem přeložen z Pivoně učitel Kilian Hofmann. Žáků bylo 251, z toho 7 židů. Řídícím učitelem se stal Jan Fröhlich.

Dne 1. října 1893 byl Antonín Leitner přeložen do Horšova a na jeho místo dán do Ronšperka z Mnichova podučitel Karel Reimer, který tu ale učil jen několik týdnů, načež sem byl přeložen Jan Leberl. Od 1. září 1894 byla povolena čtvrtá třída. První třída byla na radnici.

Roku 1890 bylo zadáno staviteli Janu Riessovi za 569 zl. provedení adaptace v domě čp. 219 na druhou třídu a spojení dvou učeben ve školu v jednu. V domě čp. 222 se platilo za třídu nájemné 100 zl., na radnici 80 zl.

Zemská školní rada nařídila 21. dubna 1891 provést stavbu nové školy. Místní školní rada podala rekurs k ministerstvu, který byl ale zamítnut. Zemská školní rada nařídila pak 3. září 1891 místní školní radě, aby předložila do 8 týdnů plány a rozpočet. Byla vyhlášena 3 staveniště: radnice čp. 46 s domy č. Ia, Ib, nebo dům čp. 21, nebo role č.k. 103 směrem k Mnichovu proti kovárně /čp. 111/.

Dne 26. dubna 1892 bylo konáno místní šetření, kde všechna staveniště uznána za nevyhovující. Bylo vybráno místo sestávající z domů čp. Ia, Ib a ~~parcely~~ stavební parcely 23 s dvorem a zahradou. To bylo pak při dalším místním šetření 7. června 1892 schváleno. Domy Ia a Ib koupeny za 3500 zl od obchodníka Adolfa Geschmay a dům čp. 47 / na stavební parcele 23 / za 3500 zl. od ~~mlynáře~~ mydláře Josefa Reinla.

Předběžné plány stavitele Josefa Riese z Ronšperka byly 18. října 1892 schváleny. V dražbě podal nejlevnější nabídku na zbourání domů /174 zl/ Krištof Tauber z Ronšperka a provedl zbourání v několika dnech.

Detailní plány byly zadány jednak Josefu Riessovi, jednak zednickému mistru Václavu Holmovi z Vlkanova a byly 22. ledna 1893 předloženy okresní školní radě, která uznala za způsobilé k provedení plánu Holmova. Protože však ani ty plně nevyhovovaly, byly zadány nové plány civilnímu inženýru Františku Pekovi v Domažlicích. Ty byly i s rozpočtem, který činil 19.481 zl., schváleny 12. května 1893.

Antonín Weber, sládek z Pivoně, nabídl že provede stavbu za 17.995 zl a byla mu proto 18. května 1893 stavba zadána. S pracemi bylo započato 23. května. Dne 29. května bylo slavnostní položení základního kamene a již 23. ledna 1894 byla provedena kolaudace a dne 28. ledna slavnostní otevření školy. Již příštího dne se pak v této nové budově prvně vyučovalo.

Inženýr Pek byl při stavbě technickým poradcem Weberovým a byl pověřen i stavebním dozorem. Účtoval za dozor 300 zl, za plány a rozpočet 150 zl. Holmovi bylo za plány zapláceno 100 zl, na vícepráce vydáno 1383 zl. 68 kr. Zenský výbor povolil subvencí 800 zl.

Celkové výdaje byly 28.618 zl 73 kr., z čehož po odečtení subvence zbývalo 27.818 zl 73 kr. To bylo rozděleno takto:

na Ronšperk	17.626 zl 03 kr.
na Záměslí	4.413 zl. 90 kr.
na Vlkanov	3.889 zl. 32 kr.
na Hvoždany	1.897 zl. 66 kr.

Město koupilo pak starou školní budovu za 2250 zl. Školní pozemky č.k. 493, 494, 495 a 496 převzalo město.

Protože byla od 1. září 1894 povolena čtvrtá třída, byl sem přeložen podučitel Karel Pauli. Jan Leberl odešel 3. května 1895 a od 1. června učil proto druhou třídu místo něho kaplan Josef Mauritz. Žáků bylo v tu dobu ve škole 206, z toho 10 židovských. Počátkem školního roku 1895/96 nastoupil Karel Reimer, kdežto Vilém Chrt se stal řídícím učitelem v Pivoni. Koncem března 1896 zemřel ve Vídni penzionovaný Matouš Krispin. Byl převezen do Ronšperka a pochován tu 1. dubna 1896. Děti bylo toho roku 191, z toho 2 české a 7 židovských.

Řídící učitel Jan Fröhlich byl z Ronšperka přeložen 28. července 1896 a novým řídícím se stal 30. ledna 1897 František Leberl. Žáků bylo 138, z toho 1 český a 8 židovských. Ve školním roce 1897/98 bylo žáků 196, vesměs německých, z toho 8 židovských. V roce 1898/99 bylo žáků 199, z toho 9 židovských a v roce 1899/1900 bylo žáků 201, z toho 7 židovských./2/.

V Pivoni byl od roku 1846 učitelem František Benda. Děti bylo 160, roku 1854 již 170. Roku 1872 byla otevřena druhá třída. Děti bylo 250. Třída byla na zámku nad vjezdem. Roku 1879 zasadily školní děti před kostelem u misijního kříže dva stromy na oslavu svatby Františka Josefa I. /3/.

Roku 1882 otevřena třetí třída, dvě třídy byly v zámku. ~~Místem~~ ~~místem~~ Řídící učitel měl pro sebe ve škole jen jednu místnost. Teprve roku 1883 byla pro něj zřízena v podkroví kuchyně a spíž. Roku 1887 byla zřízena ve Valtířově v najatém domku expositura pivovarské školy pro 55 dětí. Val tířovští žádali o školu již roku 1884. Po zřízení školy byl spor s farářem šitbořským, který sezdráhal v této škole vyučovati náboženství. Farář Puchta pohlížel vůbec nevražlivě na zřizování nových škol neboť v tom viděl odcizování dětí vlivu fary a návštěvy farního kostela. Vyučoval pak až v roce 1888, načež roku 1889 převzal vyučování pivovarský farář Pavel Zeman. /1/.

V Pivovarské škole bylo i po zřízení této expositury ještě 225 dětí. Ve školním roce 1888/89 bylo 302 dětí, v příštím roce 296, z čehož ale 72 ve Valtířově. /3/.

Roku 1891 slavil řídící učitel František Benda 50 let činnosti. Byl při tom jmenován pivovarským čestným občanem.

Roku 1893 byla ve Valtířově pro exposituru postavena nákladem 3016 zl. budova a byla 19 listopadu 1893 odpoledne vysvěcena farářem Puchtou ze Šitboře. /1/. Ve školním roce 1892/93 bylo 23 dětí ze sklárny ~~přev~~ převedeno do školy v Mnichově, která tam byla zřízena.

Mnichovská škola byla zřízena v polovině ~~mnoha~~ února 1893 jako jednotřídní a to prozatímne v sále hostince Františka Steinbacha. Náboženství vyučoval farář Zeman v Pivoně. Předtím patřil Mnichov školou k Šitboři. Nově vystavěná školní budova byla vysvěcena 22. října 1893 dopoledne farářem Puchtou ze Šitboře. /1/.

V roce 1894/95 bylo ve škole v Pivoni v 1. třídě 97 dětí, ve 2. třídě 57, ve třetí 47 a ve Valtířově 73. Dne 31. srpna 1895 odešel František Benda do výslužby. /3/. Roku 1896 nastoupil nový řídící Karel Brunner. Ten byl pak od 1. července 1925 do 31. března 1927 řídícím učitelem v Poběžovicích, byl tam ředitelem kůru do konce roku 1945 a městským kronikářem. Napsal "Gedenkbuch der Stadtgemeinde Ronsperg" uloženou v městském archivu.

Roku 1896 byla zřízena expositura v Hirštejnských Chalupách. Stavba budovy stála 2064 zl.45 kr. a provedl ji v létě Václav Tauer, majitel pily./3/. Roku 1896/7 bylo v pivovarské škole 276 dětí, z toho ale ve Valtířově 82 a v Hirštejnských Chalupách 45. /3/.

František Benda zemřel 6. června 1897 ve věku 73 let. Učil od roku 1841 v Hostouni, od roku 1842 v Mutěnině, pak v Ronšperku a Grafenriedu a od roku 1846 v Pivoni. Pohřben byl v Pivoni 8. června 1897./3/.

Roku 1897 měl velmi studený podzim. Po celé září se ve třídách topilo, 6 října přišla sněhová vánice a sníh zůstal po 4 dny ležet. Dne 15. května 1898 biřmoval v Pivoni biskup Říha. V roce 1898 se projednávala stavba nové školní budovy v Pivoni. Plány vypracoval civilní inženýr Pek z Domažlic. Okresní školní rada však žádala, aby záchody byly umístěny mimo budovu a plány byly proto přepracovány. Stavba byla pak zadána bratřím Holmům z Vlkanova a Josefu Pechtlovi, tesařskému mistru z Ronšperka. V březnu 1899 byla bourána stará škola a rychle stavěna nová, v květnu již osazen krov a 1. října 1899 nová škola vysvěcena. /3/.

V Rybníku byla roku 1868 vystavěna nová školní budova. Plány dělal ~~mezi~~ zednický mistr Riess z Poběžovic, stavba stála 2800 zl. Věhem stavby se vyučovalo v domě čp. 40 v ~~Rybníku~~ Drothu./4/.

Roku 1887/88 bylo 205 dětí a to z Rybníka 53, Bernsteinu 23, Neidu 17, Bedřichova 28, Schaggenmühlu 12, Korytan 38, Velkého Horšína 16, Putzbühlu 6 a Pfaffenbergu 2. /4/. Roku 1893 zřízena zimní expositura v Korytanech v najaté místnosti v domě čp. 6. /4/.

Roku 1894 provedena přestavba školní budovy v Rybníku. Zadána byla Janu Domaierovi z Rybníka čp. 13 za 7124 zl. Během stavby se vyučovalo v domech čp. 8 a 40 v Rybníku. /4/.

Roku 1895 byla zimní expositura v Korytanech přeměněna na stálou. Roku 1897 postavena pro ni budova. Stavěl ji Jiří Schnobrich z Korytan za 4839 zl. /4/.

František Mulz, narozený roku 1844 v Mutěnině studoval v Plzni, byl pak podučitelem v Mutěnině, Meclově, Ronšperku, pak vedoucím školy v Rybníku, řídícím učitelem v Hoře sv. Václava a v Mutěnině, pak učil v Bělé, pensionován roku 1895, zemřel roku 1911./5/.

Škola dolnohutišská byla od roku 1802 do roku 1893 v Dianahofu a roku 1893 postavena pro ni nová budova v Nové Huti. /6/.

Roku 1876 byl zámek v Grafenriedu adaptován na školu, která vysvěcena 1. října 1876. Byla dvojtřídní. Děti bylo 308. Roku 1881 otevřena v Grafenriedu třetí třída. Děti bylo v roce ~~1888~~ 1883/4 205 a v roce 1887/88 184. /7/.

Od 1. ledna 1881 byla otevřena škola v Haselberku pro ~~74~~ 74 dětí. /7/. V Haselbergu byl od roku 1882 po 28 let vedoucím školy Jan Micko, načež od 1. ledna 1910 nastoupil v Mutěnině. Pensionován byl 1. září 1924. Byl více let předsedou ronšperského učitelského spolku /Ronsperger Lehrerverein/. /8/.

V Meclově byla roku 1888 provedena přístavba ke školní budově pro třetí třídu. . Již roku 1859 byla budova přestavěna nákladem hraběte Leopolda Thuna ronšperským Weberem. Škola v N. Kramolině byla zřízena roku 1891. /9/.

Školní domek v Hoře sv. Václava přestavěný roku 1789 nevyhovoval ~~anbydli~~ a byla proto roku 1862 vystavěna nová školní budova a vysvěcena 28. září 1862. Roku 1863 byla škola rozšířena na tři třídy. Rozšářovací stavba stála 2353 zl.

Do školy ve Štítarech bylo přiškoleny v roce 1957 - i některý čas před tím - 7 obcí, mezi nimi i Slatina, kde bylo tehdy 36 domů.

Na popud hraběte Františka Coudenhove přišly roku 1866 čtyři řeholní sestry do Pivoně, aby vyučovaly dívky v Pivoni, Ronšperku a okolí. Bydlely v Pivoni a denně docházely dvě z nich vyučovat do Poběžovic, kde jim již roku 1867 hrabě přidělil budovu bývalé vinopalny a lihovar, kde pak vyučovaly. Měly tam školu ručních prací a opatrovnu. Roku 1873 byla konána komise, po jejímž provedení zavedeno i literární vyučování. Povolení ke zřízení této soukromé dvoutřídní školy dostal hrabě Coudenhove od zemské školní rady 2. července 1873. Vyučování začalo 28. října 1873. /2/. Již toho roku měla pak tato klášterní škola dvě třídy, od roku 1878/79 třetí třídu a od roku 1894 i čtvrtou. Již roku 1876 měla škola právo veřejnosti.

Dne 31. května 1852 v 9 hodin dopoledne byl v Šitboři odevzdán ~~vnem~~ vzornému učiteli šitbořské školy Jindřichu Kásovi okresním hejtmánem Františkem Herbigem na návsi u kříže stříbrný záslužný kříž. Přítomen byl patronátní komisař Tomáš Simon z Ronšperka, okresní inspektor a farář v Meclově Matyáš Pangerl, učitelé, kněží a lid. Káse se narodil 18. června 1769 ve škole v Šitboři a roku 1852 byl již 63 roky učitelem,

z toho 53 roky v Šitboři. Zemřel 23. července 1859 ve stáří 90 let.
Učil v Šitboři plných 60. let./1/.

V Novém Kramolíně zřízena od 1.1.1892 expositura školy šitbořské
a to prozatím v domě čp. 2 Jakuba Schröpfera. Nově vystavěná školní bu-
dova byla pak vysvěcena 10. září 1893 ve 3 hodiny odpoledne farářem
Puchtou ze Šitboře. /1/.

-
- 1/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa
 - 2/. Kronika německé chlapecké školy v Poběžovicích.
 - 3/. Chronik der Volksschule Stockau.
 - 4/. Chronik für die Schule Waier.
 - 5/. J. Micko.
 - 6/. Školní kronika české školy ve Švarcavě.
 - 7/. Schulchronik Grafenried.
 - 8/. J. Micko.
 - 9/. K. Liebscher.

KI. Stavby a průmysl.

V Ronšperku byl roku 1861 na radu hospodářského rady Aloise Pstrosse postaven lihovar, jehož činnost však brzy zastavena. /1/.

Ve druhé polovici 19. století byla při bavorských hranicích založena nová ves : Paadorf. Domkář z Horní Huti Václav Paa ~~impru~~ / zvaný ~~im~~ "Weissenwenzel" / koupil koncem let sedmdesátých několik mýtín v lese - asi 100 strychů - a obdělal je. Vystavěl tam pak pět domků pro svých pět dětí. Našel v tom následovníky, takže roku 1890 tam již stálo 10 domků, v nich 1 hostinec a 1 obchod. Na toto počínání nebylo však vyžádáno potřebné úřední povolení a proto se zdálo jeden čas, že osada bude zase rozbořena, avšak nedošlo k tomu a nová ves zůstala zachována. /2/

Dne 19. května 1888 pracovala sklárna v Haselberku naposledy. Byla pak zastavena. /2/.

Ronšperský hrabě Thun zřídil roku 1864 u Drothu pilu o síle 45 HP. /3/.

Baron Beck, majitel Mrtěnína, zřídil parní pilu jižně od Rybníka, která byla roku 1870 zase zrušena. Zůstala tam pak již jen hájovna a i ta zrušena roku 1916. /3/.

Dne 30. října 1870 započato se zřizováním obory u Dianahofu na rozkaz hraběte Coudenhova. Plot byl 18 km dlouhý a stál 6761 zl. Obora měřila ve směru od Chwannenbrücklu k Franzbrunnhütte 7 km v šířce průměrně 2 km.

Pařížský kongres II internacionály vydal výzvu, aby dělnictvo provedlo demonstraci 1. května 1890. Demonstrační stávky se toho dne v Čechách účastnilo přes 130.000 dělníků. Ke stávce došlo i v Nemanicích v sírkárně J. Oesterreichera, kde bylo zaměstnáno 9 mužů a 41 žen. Byla to jediná stávka na Domažlicku. K výtržnostem při tom nedošlo. Oesterreicher pohrozil sice propuštěním stávkujících a trvalým zastavením provozu ~~sírkárny~~ sírkárny vůbec, ale 5. května provoz zase obnovil a přijal znovu do práce všechny ženy, ale jen 2 muže. Ostatních 5 mužů, které označil jako původce stávky, již nepřijal. /4/.

Roku 1871 byly dány opět do provozu staré doly u Mrtěnína na měď. Z pily u Rybníka bylo sem přeneseno přenesen parní stroj o síle 12 KS. Správcem dolů měl být Afalabert Schmitt, jemuž přiděleno v mrtěnínském zámku 6 pokojů a kuchyně, avšak on již roku 1870 odešel. Dne 10. dubna 1871 vykonáno k dolu procesí a důl zasvěcen. Dělníci byli domácí lidé.

Mzda byla 65, 70 a 80 kresjcarů denně. Těžba byla opět zastavena 10. ledna 1874. Roku 1870 byla u dolu vystavěna budova která byla pak obývána až do roku 1908, roku 1917 byla zbourána i s druhou budovou, která zatím sloužila za seník. /3/.

Podle vyprávění starých pamětníků přispěla prý k zastavení provozu ledabylost, následkem které došlo k tomu, že za svátků nebyly obsluhovány pumpy a nastalo zaplacení dolu. /5/. Dle Micka vztahuje se to ale k zastavení dolu kolem roku 1809. /3/.

Dne 12. července 1873 bylo hraběnce Marii Coudenhove propůjčeno 8 horních měr v katastru mutěňánském pode jménem "Maria Muttermassen." Dál prý nestojí od roku 1873 ale od roku 1893. Byl zatopen. Neexistovala spolehlivá mapa, ale z pomůcek které byly po ruce soudil báňský komisař Dr. Oskar Eypert při politické pochozí komisi na stavbu trati Domažlice - Tachov 25. října 1901, že šachta bývala hluboká 57 m a že stará díla sahala pravděpodobně od šachty k severu do vzdálenosti asi 340 m a k jihu asi 60 m. Ruda obsahovala asi 34% mědi. Nejhlubší místo bylo asi 68 m.

Na silnicích byla již od 1. ledna 1783 zrušena soukromá mýta. Státní silnice, úsek Horšovský Týn - Dražinov byl dohotoven v letech 1810 - 1812, úsek Dražinov - Klenčí v roce 1815 a úsek Klenčí - zenská hranice v roce 1822. /6/.

O četných stavbách školních budov bylo již pojednáno v předešlé kapitole.

V Ronšperce zřízena roku 1888 pod kostelem kamenná kašna a dvě druhé opraveny. ~~Podle některých zprávek~~ Roku 1887 nebo 1888 zřídil v Ronšperku Švéd Müller továrnu na rukavice a to zprvu v domě Kastelitzkém, později v domě Praywischově. Pracovalo v ní až 70 děvčat. V roce 1890 bylo dokonce pracovníků přes sto - děvčat i hochů. Zprvu se podnik zdál rentabilním, ale již roku 1890 se zhroutil. /7/.

Na Pivoňce bylo roku 1891 v provozu 13 mlýnů a 21 brusíren skla / od pramene až k ústí spolu s Černým potokem do Radbuzy/. Toho roku byly v celém okrese horšovskotýnském skálné hutě již jen ve Staňkově, Eisendorfhutě, Karlbachhutě, Franzbrunnhutě a Johannishutě. Brusírny byly ještě v Johannishutě, Šitboři, Kničově, Ronšperku, ~~Smolově~~ Smolově a Schwannenbrücklu. /5/. V Ronšperku byla již roku 1871 i továrna na papuče. V katastru Měčlovském, Ohnišřovickém a Otovském byly již živcové jámy. /5/.

-
- 1/. Farní kronika v Poběžovicích.
 - 2/. Schulchronik Grafenried
 - 3/. J. Misko.
 - 4/. Sborník " Minulostí západočeského kraje 1." /1962/ - článek
Antonína Macáka : "1.Máj na Domažlicku".
 - 5/. K. Liebscher.
 - 6/. Dr. Fr. Roubík: Silnice v Čechách a jejich vývoj / Praha 1938/.
 - 7/. Kronika německé chlapecké školy v Poběžovicích.

XII. Spolky, různé události.

Roku 1866 byla na popud okresního soudce Antonína Wächtlera zřízena v Ronšperku záložna se ~~im~~ základním kapitálem 4000 zl. /1/.

Téhož roku byl v Ronšperku založen vzdělávací a čtenářský spolek. /1/.

Spolek veteránů byl v Ronšperku založen roku 1878 a 23. září 1888 bylo oslaveno deset let jeho trvání. /1/.

Roku 1832 byla založena v Ronšperku místní organizace ~~Vereinsverein~~ Deutscher Schulvereinu. Roku 1855 založen "Der deutsche Böhmerwaldbund" /2/.

Roku 1866 přijel do Ronšperka pruský plukovník Metzner, aby vybíral válečnou náhradu. Na Ronšperk připadlo 7000 zl. /3/.

Dne 22. září 1866 vypukl mezi 5 a 6 hodinou odpoledne oheň v Záměsíči v čp. 18 a zničil během hodiny domy čp. 18, 19 a 20. Sedlák Jan Kraus z čp. 19 přišel při tom o život. /3/.

Roku 1879 způsobila velké škody průtrž mračen s krupobitím a velká voda. Pivonka strhla tři domy a nový kamenný most v Ronšperce a utopil se v ní třicetiletý muž. Poškozeno bylo na 70 obytných budov. Císař dal na poškozené 800 zl, hrabě Coudenhove 100 zl. /3/.

Také kamenný most v Meclově byl ohrožen povodněmi 18. června 1856 a 22. srpna 1879. /3/.

V noci z 2. na 3. července 1864 silně mrzlo. Utvořil se tehdy led 1 cm silný. /3/. Mráz byl i v noci z 29. na 30. července toho roku. Dne 27. října 1870 zpustošila lesy a poškodila domy velká bouře. /3/.

Za vynikající výkon v bitvě u Jičína roku 1866 byl vyznamenán stříbrnou medailí kaprál Süss z Pivoně. /3/.

Dne 10. 9. 1869 vypukl oheň ve stodole usedlosti Jana Riesse v Šitboři čp. 20 a zničil i obytné stavení a sousední usedlost čp. ~~20~~ 19 Adama Steinbacha. Novostavbu domu čp. 20 provedl pak ještě v téže roce zednický mistr Jiří Riess z Ronšperka, bratr majitele. Usedlost čp. 19 byla stavěna až roku 1870 a stavěl ji farářův otec Vojtěch Weber, zednický mistr z Ronšperka čp. 196. Hašení se účastnila i hraběnka Maria Felicitas Coudenhove, která nosila vodu. /4/.

Dne 7.7.1892 ve 1/4 2 vypukl oheň ve stodolě Josefa Soukupa v Šitboři čp. 13. Zničil celou usedlost, stodolu Josefa Schürera čp. 11 a domek čp. 12 Jiřího Urbana. Tento domek nebyl pak již vystavěn na tomto místě, nýbrž na t. zv. "Troth". /4/.

Dne 24. července 1898 se narodil v Meclově čídicímu učiteli syn, pozdější český spisovatel a novinář Frank Wenig.

V Ronšperce se nenosíval stejný kroj jako v okolí. Muži nosili černý nebo šedý cylindr, dlouhý kabát až po kolena s šedesáti knoflíky a holinky. K tomu plášť s třemi línci, vždy širšími a kratšími. O slavnostních příležitostech nosily se také modré fráčky. Vesty byly buď žluté nebo bílé pikované s 24 knoflíky, které bylo možno zapnout až ke krku. Staří lidé nosili i černé cípaté čepice pod kloboukem. Při práci muži často modré zástěry. Ženy nosívaly po roce 1860 drahé zlaté a stříbrné čepce. /2, 5/.

Roku 1891 byly v Ronšperku tyto spolky:

"Kronprinz-Rudolfs - Wohltätigkeitsverein"

Hasičský sbor

"Militärveteranenverein"

"Leseverein"

"Böhmerwaldbund"

"Pädagogischer Verein"

"Ortsgruppe des Deutschen Schulverein".

V Mnichově a Grafenriedu byly rovněž hasičské sbory. /3/.

Venkovský kroj ve Štítarech a okolí:

Boty jsou o něč nad kotníky. Punčochy z ovší vlny nebo z bílé příze až nad kolena. Kalhoty kožené / jelenice nebo psí kůže / nad kolena. Nad koleny jsou kalhoty upevněny řemínky. Knoflíky mosazné. Krátký kabátek vyšíváný, vzadu dva cínové nebo mosazné knoflíky. Límec ze zeleného sametu. Vesta byla o něco delší a také vyšívána. Měla cínové knoflíky. Košile bílá, široké rukávy. Košile byla velmi dlouhá a pod vestou vykukovala, neboť kalhoty nesáhaly tak vysoko do pasu jako nyní. Na košili byly červené porculánové knoflíky. Na hlavě černá nebo červená cípatá čepice, nebo t. zv. "Brankoppen", t.j. čepička s vydřím kožichem a na tu pak široký černý klobouk. /6/. V zimě se nosil vyšíváný kožich. Nosil se srstí dovnitř. Na rukávech a línci měl kožíšky. Vzadu vyšity květiny. Kalhoty se přibližně jednou za čtvrt roku natíraly žlutou barvou, vycpaly se senem a pak usušily. Mužský kroj se přestal nosit asi kolem roku 1865. Ženy jej nosily o něco déle. Ženský kroj byl tu a tam zachován ještě kolem roku 1895. /6/. Měl četné sukně sáhající sotva pod kolena, krátký živůtek, pestrý šátek na prsou a na hlavě. /6/.

Dne 22. srpna 1879 strhla se velká průtrž mračen a přívál vody způsobil velké škody na pozemcích nad velkou strží /"Rachel"/ mezi Ronšperkem a Šitbořím, ^{při čem} ~~na~~ stráž se ucpala kamením a hlinou. Nastal pak dlouhý spor mezi obcí ronšperskou a majiteli pozemků ze Šitboře pro způsob, kterým tito chránili své pozemky před možností opakování. Došlo pak k dohodě 2. srpna 1883, ale město neplnilo dlouho toto ~~nenaplněným~~ ujednání. Následovalo několik stížností šitbořských majitelů pozemků až konečně dosahli úspěchu roku 1894 hlavně zásluhou Jiřího Schörrera z čp. 38.

V říjnu 1894 v úterý po posvícení vypukl ve 1/4 12 v poledne oheň v kůlně domu čp. 18 Jiřího Schröppera v Novém Kramolíně. Shořela stodola od čp. 18, obytné stavení i hospodářské budovy čp. 19 /Josef Gitter/, ~~stodola, kůlna a krov stájů Václava Kerna,~~ stodola, kůlna a krov stájů Václava Kerna, celá usedlost čp. 21, stodola, obytná budova a krov stájů usedlosti čp. 22 /Jiří Maurer/ a celá usedlost čp. 23 /Josef Malzer/. Z hasičských sborů pracoval nejlépe klenečský, která zachránil usedlost čp. 24.

- 1/. Kronika německé chlapecké školy v Poběžovicích.
- 2/. K. Brunner
- 3/. K. Liebscher
- 4/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa
- 5/. J. Micko
- 6/. Chronik an der Volksschule zu Schittaržin /Ot. Schubert/.

XIII. Železnice.

Železnice se poprvé přiblížila Pivoňskému podhůří v roce 1861, kdy byl zahájen provoz na trati Plzeň - Brod nad Lesy.

Myšlenkou připojití zdejší krajiny na tuto dráhu tratěmi odbočnými zabýval se vážně baron Koc z Dobruše a získal pro to 20. prosince 1872 povolení k provedení přípravných prací - t.j. zejména vyměřování - pro sestavení projektu na trati:

- a/ z Hostouně do Domažlic,
- b/ z Hostouně na Staňkov
- c/ z Hostouně na Eisendorf
- d/ z Hostouně přes Tachov na Planou. /1/.

Tím by bylo zároveň ~~usmířeno~~ uskutečněno v Plané i napojení na trať Plzeň - Cheb, která byla částí t. zv. dráhy císaře Františka Josefa a na níž byl od 28. ledna 1872 zahájen provoz. /1/.

Záměry Kocovy nebyly však uskutečněny.

Myšlenka tu ale již byla. Ožila znovu silněji když se dostaly do skutného stadia přípravy k stavbě t. zv. Českomoravské transversálky, totiž trati z Brna přes Jihlavu, Tábor, Písek, Horažďovice a Klatovy do Domažlic. Tehdy podali velkostatkáři, průmyslníci i obce z oblasti Poběžovic, Hostouně, Přimdy, Boru a Tachova k říšské radě petici požadující aby transversálka nekončila v Domažlicích, ale aby byla prodloužena přes Poběžovice, Hostouně, Bor a Tachov až do Plané. Zároveň pořadovala tato petice i stavbu trati Staňkov - Horšovský Týn - Hostouně - Eisendorf s napojením na bavorské dráhy. /1/. Poslanecká sněmovna jednala o této petici 17. dubna 1885 a postoupila ji pak vládě. /1/.

Stavba však uskutečněna nebyla.

Uskutečnění napomohl teprve zemský zákon ze 17. prosince 1892, zvaný "Zákon o zvelebení železniectví nižšího řádu" - č. 8 zemského zákoníka z roku 1893. Tento zákon dal zemskému sněmu možnost podporovat železnice "nižšího řádu" buď hmotnou podporou soukromých železničních podniků, nebo přímo provedením stavby zemí samou. Podpora soukromých železničních podniků se dala buď zaručením zůročení a splacení prioritních akcií /dlužních úpisů/ podnikem vydaných až do 70% stavebního a zařizovacího nákladu nebo poskytnutím zemské ~~výpůjčky~~ půjčky až do 70% nákladu. Jako vedlejší podpora bylo ještě možno zaručit výnos z akcií prioritních, vydaných na doplnění stavebního nákladu nebo převzetím prioritních neb kmenových akcií v plné nominální ceně.

Tyto podpory mohou však být poskytnuty jen tehdy jestliže interesti buď zajistí příspěvky k stavebnímu nákladu ve výši nejméně 25% á fonda perdu nebo převzetím kmenových akcií za plnou nominální cenu, nebo se zaváží že budou dávatí zálohy k zúročení a umoření základního kapitálu nejméně do výše $3/8$ této roční potřeby nestačí-li na to provozovací přebytky dráhy.

Poskytování těchto podpor se nazývalo garačním systémem či zkráceně zemskou garancí. /2/.

Dne 11. února 1895 bylo k tomuto zákonu vydáno ještě usnesení sněmovní, kterým byl zemský výbor zmocněn zabezpečiti železničním podnikům zemí ~~garantovaným~~ garantovaným také záruku krytí schodků provozovacích nákladů. /2/.

Zemský sněm vytvořil "Zemskou železniční radu" jako svůj pomocný orgán, zřízený k tomu aby podával sněmu dobrozdání o železničních věcech. Zřízena byla roku 1894. Mezi jejími čtrnácti členy byl i Josef Houdek, stavitel v Plzni. Ten byl členem až do roku 1905, kdy na jeho místo nastoupil Jiří Faustus, místopředseda obchodní komory v Plzni. /2/.

Roku 1894 se jednalo o stavbě trati Staňkov - Poběžovice v horšovskotýnském městském zastupitelstvu. Počátkem roku 1895 se ustavilo komité pro uskutečnění, bylo pracováno na projektové studii - Ing. Seitz. Dne 25. ledna 1896 upsalo horšovskotýnské okresní zastupitelstvo 60.000 zl na stavbu, dne 30. ledna se usneslo město Horšovský Týn věnovati 70.000 zl. Na okres Ronšperský mělo připadnout k uhrazení 76.000 zl. Na to se zavázali uhradit : Endřej Ziegler / továrník ve Staňkově / 40.000 zl, Šimon Mendler 8.000 zl, spořitelna v Ronšperku 2.000 zl a převzala mimo to akcií za 5.000 zl, okresní zastupitelstvo 4.000 zl, město Ronšperk 3.000 zl a Ziegler v Haselbachu 3.000 zl. Na celý náklad chybělo však ještě 48.000 zl, z čehož připadlo na okres horšovskotýnský 32.000 zl a na ronšperský 16.000 zl. Proto se uvolil kníže Trautmannsdorf uhraditi 15.000 zl, spořitelna v Horšovském Týně 5.000 zl, hrabě Coudenhove 8.000 zl a město Ronšperk dalších 6.000 zl. Dne 8. října 1896 věnovalo ještě město Horšovský Týn 12.000 zl. /7/.

Schůzi Zemské železniční rady dne 23. června 1896 byl předložen návrh programu zřizování nových drah na období 1896-1897. Návrh byl vypracován referentem Zemského výboru. Obsahoval tyto dráhy:

1. Staňkov - Poběžovice
2. Jandřichův Hradec-Kamonice nad Lípou
3. Svojšíň - Bor

4. Králův Městec - Chlumeck nad Cidlinou

5. Roudnice - Hospozín

6. Horka - Kácov.

Zemská železniční rada se usnesla na změně tohoto programu doplněním čísla 2. na Jindřichův Hradec - Obrataň a přidáním čísla 7. Kadaň - Vilémov a Radonice - Doupov.

Dne 13. listopadu 1896 konala se pak porada s ministerstvem, které pak schválilo z tohoto programu zařazení dráhy Staňkov - Poběžovice, Svojšín - Bor, Králův Městec - Chlumeck n/C. a Horka - Kácov. Schůzi Zemské železniční rady dne 27. ledna 1897 byl pak předložen k dobrozdání definitivní program, v němž byly ~~teh~~ tedy dráhy Staňkov - Poběžovice i Svojšín - Bor, ově navržené pro poskytnutí zemské garancie. Zemská železniční rada tento program projednala a doporučila.

Dne 3. února 1897 navrhl pak zemský výbor program s oběma těmito drahami zemskému sněmu s tím, aby byla povolena pro ně zemská garancie. /2/. Zemský výbor návrh schválil 4. března 1897. /2/.

Říšským zákonem č. 233 z 21. prosince 1898 byly schváleny státní příspěvky k převzetí kmenových akcí pro Staňkov - Poběžovice /132.000 Kč/ i pro Svojšín - Bor /50.000 Kč/. /2/.

Od trati Staňkov - Poběžovice se očekávalo, že "přispěje valně k rozvoji značných průmyslových závodů nalézajících se v údolích řeky Radbuzy, Černého potoka a Pivoňky a uvede v život nové podniky průmyslové, pro něž jsou zde v krajině veškeré potřebné podmínky", jak se pravilo ve ~~základním~~ zdůvodnění návrhu Zemského výboru roku 1896.

O tuto dráhu se ucházelo konsorcium v jehož čele stál kníže Karel z Trauttmansdorfu/ majitel panství horšovskotýnského/, Karel Beck / purkmistr Horšovského Týna/ a Josef Angelis / lékárník a okresní starosta horšovskotýnský/. To předložilo Zemskému výboru generální projekt se žádostí o podporu poskytnutím zemské garancie za zúročení a umoření 70% zařizovacího kapitálu, který byl konsorciem vykáulován na 900.000 zl. /3/.

Zemský výbor dal projekt přešetřiti při revizi ~~trasy~~ trasy 17. a 18. prosince 1895 a zjistil, že zařizovací náklady budou činit asi 920.000 zl. Očekávané příjmy propočtl na 56.370 zl ročně, totiž 9.030 zl z dopravy osob, zavazadel a rychlozboží a 47.340 zl z dopravy zboží. Výdaje předvídal ve výši 58.940 zl. ročně / v tom dopravní výdhy 30.800 zl, poplatky za používání stanice Staňkov a trati k odbočce 540 zl, zúrokování a úmor zařizovacího kapitálu 27.150 zl/, takže

vycházel předpoklad ročního provozovacího schůdku 2.120 zl, který by hradila země. /3/.

Bylo to Zemským výborem hodnoceno v porovnání s jinými drahami jako celkem dosti příznivé. /3/.

Konsorcium zároveň prokázalo, že interesti upsali 273.000 zl v kmenových akcích a ministerstvo přislíbilo příspěvy ze 4. a 6. ledna 1897 že poskytne příspěvek 66.000 zl na provedení potřebných úprav ve stanici Staňkov /Ty byly rozpočteny na 101.000 zl./ /3/.

Generální projekt trati na jehož podkladě se toto projednávání dále, byl vypracován na základě povolení k provedení přípravných prací které dostali již 29. srpna 1894 Karel Beck a Josef Angelis pro trať Staňkov - Horšovský Týn a které bylo pak 14. prosince 1894 rozšířeno i na trasu Horšovský Týn - Pobešovice - Hostouň - Blatná. /1/.

Generální projekt byl postoupen v říjnu 1895 místodržitelství, které pak zařídilo provedení již výše zmíněné revise trasy ve dnech 17 a 18. prosince 1895. /1/.

Dne 20. srpna 1897 dostalo místodržitelství od ministerstva k projednání detailní projekt. Politická ~~komise~~ pochozí komise byla vykonána ve dnech 5. až 20. října 1897 a stavební povolení bylo vydáno v březnu 1898 s tím, že vstoupí v platnost teprve vydáním koncese. /1/.

Koncese byla udělena 29. prosince 1898. Koncesionáři byli kníže Karel Trauttmansdorff, Karel Beck a Josef Angelis. /1/.

Politickou pochozí komisi, která byla jak výše uvedeno zahájena 5. října 1897 řídil ministerský tajemník Karel Loula. Přítomni byli zástupci ministerstva, plzeňského ředitelství st. drah, zástupce konsorcia, projektant a zástupce Zemského výboru. Ministerstvo zastupoval v ní vrchní inženýr František Stránský, ředitelství st. drah v Plzni vrchní inženýr Václav Horák, Karel ~~Janáček~~ Čermák a František Beutl. Zemský výbor byl zastoupen vrchním inspektorem Gustavem Fritzem. Za koncesionáře se účastnili Karel Beck a Josef Angelis a JUDr. František Ulbrich / starosta města Horšovský Týn/. Jako projektant byl přítomen civilní inženýr Josef Seitz a technickým znalcem byl stavební rada Josef Nedvěd.

Jednání probíhalo celkem hladce. Když komise vstoupila na katastr města Pobešovic, připojil se k ní zástupce města, totiž starosta Jindřich Reitmeier a radí František Tichý a Josef Maa, jakož i zástupce velkostatků ředitel Edmund Ruchty, který zastupoval zároveň i okres,

neboť byl v tu dobu náměstkem okresního starosty. Jednání i zde proběhlo hladce. /4/.

Rokovalo se tu více jen o délce koncové staniční koleje v Poběžovicích a o příjezdové silnici. Ta měla být zřízena jako přípojka k okresní silnici Meclov - Ronšperk. Zařizovací náklady měla platit z jedné třetiny dráha, z jedné okres a z jedné město. Po vystavění měla přejít v majetek a do udržování okresu. Zástupci města i okresu souhlasili. /4/.

Výsledek jednání komise byl schválen 21. února 1898 zemským sněmem a 24. února 1898 vydalo ~~ministerstvo~~ ministerstvo železnic stavební povolení.

Provedení stavby dráhy bylo zadáno roku 1899 podnikatelské firmě Ing. Jan Kruliš na Král. Vinohradech. Mostní konstrukce dodala Pražská aoc. strojírna dř. Ruston a spol.

Dne 17. dubna 1899 bylo Zemským výborem zadání stavby schváleno. Se ~~stavbou~~ stavbou bylo započato v květnu 1899. Stavbu řídil Ing. Kostial, ~~stavbyvedoucími~~ stavbyvedoucími byli dále Šimon Lederer a ~~Havránek~~ Václav Vařečka. Za podnikatele řídili stavbu inženýři J. Otto a Zdenko Kruliš, kdežto stavbyvedoucími byli Ignác Bleicher a Josef Prokšpek.

Provoz byl slavnostně zahájen 5. srpna 1900. V 1/2 11 dopoledne uvítal hosty při příjezdu slavnostního vlaku v Poběžovicích starosta Jondřich Reitmeier. Poté šli do města průvodem s hudbou, byli před kostelem uvítáni farářem a pak slouženo v kostele Te Deum, načež byla hostina v protějším hostinci Koruna /čp. 8/ zatím co na náměstí vyhrávala hudba. /!

Výdaje na stavbu ve skutečnosti činily:

přípravné práce a stavební dozor	112.673 K
výkup pozemků, odškodnění a náhrady	253.565 K
stavba spodku, svršku, budov, značek a mechanických zařízení	879.689 K
železné konstrukce mostů	22.833 K
železný kolejový materiál	268.028 K
pražce	227.876 K 64.491 K
vystrojení dráhy a předběžné dopravní výdaje	26.537 K
vozidla	217.976 K
zařízení ve stanici Staňkov	234.000 K
náklad na opatření kapitálu	71.190 K. /2/.

Osobní přeprava :	osob	příjem	
1900	23.606	11.653 K	
1901	57.528	27.991 K	
1902	54.060	28.400 K	
1903	50.708	27.856 K	
1904	56.752	29.285 K	
1905	56.404	28.619 K	/2/.

Přeprava zboží :	tun	příjem	
1900	9.712	20.400 K	
1901	21.616	46.254 K	
1902	24.668	46.130 K	
1903	24.294	50.064 K	
1904	28.973	62.502 K	
1905	30.639	68.720 K	/2/.

Z přepraveného zboží bylo v tunách:

	kámen a cihly	dříví	uhlí	umělé hnojivo	
1900	95	1.290	2.479	1.061	
1901	6.287	2.240	4.185	1.078	
1902	6.901	2.616	3.814	1.234	
1903	6.150	3.752	5.012	1.682	
1904	10.055	5.138	5.017	1.596	
1905	10.260	3.317	5.518	1.410	/2/.

Z provozních výdajů bylo v korunách na:

	údržbu	staniční a jízdni službu	vozobní službu a udrž. vozidel	
1900	6.855	5.168	5.063	
1901	14.810	9.583	12.924	
1902	12.751	9.353	12.742	
1903	13.921	9.433	11.609	
1904	41.215	10.247	11.684	
1905	13.390	10.316	19.806	/2/.

Dne 2. července 1907 bylo povoleno ~~převzetím~~ osetvení akciové společnosti a ta pak ustavena 22. července 1907. První řádné její valné shromáždění se konalo 2. července 1908. Byl na něm konstatován roční přebytek 71.760 K, takže postačilo použít jen 5.642 K zemské garancie. Přesedou byl zvolen

kníže Harel Trautmansdorf - Weinberg a místopředsedou Dr. František Ulbricht.

Příštího roku byl přebytek 65.311 K, v dalším roce 72.996 K a ze zemské garancie vybráno tehdy jen 4.650 K. /1/.

Osobní přeprava se v těch letech pohybovala v měsíčních počtech od 4.800 /v září 1909/ do 5.100 /září 1903/, nákladová přeprava od 500 t /září 1903/ do 4.300 t /září 1908/. /1/.

V dalším období až do I světové války pohybovala se osobní přeprava měsíčně od 3.700 osob /březen 1913/ do 6.400 /červen 1910/ a nákladová od 2.000 t /březen 1912/ do 5.700 t /červen 1914/. /1/.

Za rok 1910 bylo dosaženo přebytku 48.035 K a ze zemské garancie vyplacena částka 29.300 K. Rok 1911 byl jen o něco slabší, rok 1912 zase skoro stejný /48.917 K/ a přebytek za rok 1913 dostoupil dokonce výše 59.629 K, při čemž ze zemské garancie vybráno 20.660 K. Za rok 1914 činil přebytek 45.218 K, za rok ~~1915~~ 1916 vystoupil až na 93.161 K /při tom z garancie vybráno 37.919 K/. Předsedou byl v těch letech stále kníže Trautmansdorf, místopředsedou zprvu ještě Dr. Ulbricht. /1/.

Podle nového ustanovení vedli běžné záležitosti místních drah od roku 1912 zmocnění "zemského výbpru", kterými byli pro tuto dráhu ustanoveni Dr. Ludvík Vaněk a Eduard Ponetz. /1/.

Roku 1913 byl zvolen místopředsedou Hermann Riedl, starosta města ~~Horšovský Týn~~ Horšovský Týn. Roku 1917 nastoupil místo zmocněnce Ponetze nový zmocněnec Vancí. Osoby předsedy a místopředsedy se nezměnily. /1/.

Rok 1920 skončil přebytkem 233.958 Kč, takže nebylo třeba úhrady ze zemské garancie. /1/.

Roku 1921 došlo ke schodku 187.053 Kč a zemská garancie musila vyplatit 256.054 Kč. V roce 1922 byl schodek dokonce 242.768 K, ale rok 1923 skončil zase již přebytkem 9.055 Kč. /1/.

Předsedou akciové společnosti byl teď Antonín Engel, ředitel Spořitelního a záloženského spolku v Horšovském Týně, místopředsedou Martin Möllner, důchodník v Horšovském Týně. /1/.

Od 1. února 1929 byla zrušena zastávka Peřina, ale po několika letech zase otevřena. /1/.

Od 1. ledna 1924 byla ve státě nově pojmenována řada železničních stanic. Při tom změněny ~~místní~~ dosavadní názvy Horšův Týn na Horšovský Týn, Peřimův Dvůr na Peřina, Křenov na Křenovy a Zámělič na Zámělič. /1/.

Vedoucím stanice Poběžovice byl od roku 1901 staniční mistr Josef Zartner, od roku 1914/15 staniční mistr Josef Bachmann. Stanice měla v roce 1914/15 tyto zaměstnance : staniční mistr Jan Weber, 1 skladník, 2 dělníci a 2 průvodčí vlaků/ Hechtberger a Soukup/. Následujícího roku stal se vedoucím stanice staniční mistr Arnošt Schwetz, kromě něho byl tu tehdy staniční mistr Maier, 1 skladník, 2 dělníci a 1 průvodčí / Hechtberger/. Od roku 1917/18 byl vedoucím stanice staniční mistr Petr Raab. Kromě něho byl tu staniční mistr Valenta, 1 skladník, 2 dělníci a 1 průvodčí / Hechtberger/. Od roku 1919 byl Petr Raab "správcem stanice " /t.j. vyšší stupeň hodnosti než "Vedoucí stanice"/. Byl tu tehdy 1 skladník, 3 dělníci a 1 vrchní průvodčí /Hechtberger/. /1/.

V roce 1921 byl správce stanice Raab jmenován oficiálem. V roce 1922 byli tu kromě něho ještě asistent Josef Hornek, 2 kancelářští příručí, 1 skladník a 3 dělníci. V roce 1923 byl Raab již vrchním oficiálem a Hornek oficiálem. Byl tu dále 1 písař, 1 skladník a 3 dělníci. /1/.

V roce 1925 byl tu správce stanice vrch. oficiálem Petr Raab, oficiál Josef Hornek, 1 skladník, 1 staniční dozorce, 3 staniční pomocníci a 1 vrchní průvodčí / oficiál Leopold Hechtberger/. V roce 1926 přibyl k tomu ještě 1 výpomocný průvodčí. V roce 1927 byl tu kromě správce stanice Raaba ještě adjunkt František Rada, 1 skladník, 1 staniční dozorce, 2 staniční pomocníci, 1 staniční dělník, vrchní průvodčí oficiál Hechtberger a 1 průvodčí.

Od roku 1928 byl tu správcem stanice místo penzionovaného Petra Raaba oficiál Ladislav Hejný, adjunkt František Krupička a adjunkt Jan Svoboda, staniční manipulant Josef Hofman, 1 skladník, 1 staniční pomocník, 2 pomocní zaměstnanci a 2 průvodčí.

V roce 1930 byli tu Hejný, Krupička, Svoboda, staniční mistr Heřman Němec, 1 staniční manipulant, 1 stan. pomocník, 2 pomocní zaměstnanci, 1 vlakvedoucí a 2 průvodčí.

V roce 1933/34 byl již správcem stanice oficiál Jindřich Samek / přeložený sem z Anenského Údolí - Rotavy/ neboť L. Hejný se stal správcem stanice Žichovice - Rábí. Dále tu byli Svoboda, Němec / Krupička přeložen - stal se posléze náčelníkem stanice Horní Záhoří, kde roku 1961 zemřel/, 2 staniční pomocníci, 2 pomocní zaměstnanci, 1 vlakvedoucí, 2 průvodčí, 1 dělník. /1/.

V roce 1935/36 byl tu místo Svobody staniční mistr Košář.

V roce 1936/37 byl správce stanice Samek přeložen do Nýřan a příštím rokem byl tu již správcem stanice adjunkt Antonín Bělský, přeložený sem z Domažlic. Stále zde byli Němec a Košář.

V roce 1938 byl správcem stanice Bělský, dále tu byl adjunkt Antonín Hůlek / Heřman Němec se stal správcem stanice v Bělé n/R/, 3 staniční pomocníci, 2 pomocní zaměstnanci, 2 vlakvedoucí, 2 průvodčí a 1 dělník. /1/.

Vrátíme se nyní k trati Domažlice - Tachov. Dne 22. února 1894 podal v poslanecké sněmovně Železniční výbor sněmovny zprávu o domažlické petici, týkající se stavby dráhy Domažlice - Klenčí - Tachov - Planá.

Dne 29. srpna 1897 bylo uděleno zastupitelstvu města Domažlice povolení k provedení předběžných technických prací pro tuto trať. Trasování bylo pak zadáno Ing. Max. Píchovi. V komitě pro přípravu stavby byli: Pert Hana / starosta města Domažlic/, Dr. Antonín Seidl /okresní starosta v Domažlicích/, Dr. Jindřich hrabě Coudenhove / majitel panství Ronšperk, Pivov a Müténín/, Dr. Josef Böttger /okresní starosta v Tachově/, Michal Schaffranek / starosta Klenčí/, Josef Tauer / mlynář a radní v Klenčí/, Tomáš Duffek / předseda záložny v Domažlicích/, Karel Trnka / předseda spořitelny v Domažlicích/, Emanuel Hübner /ředitel cukrovaru v Domažlicích/ a František Pek / civilní inženýr v Domažlicích/.

Byl vypracován generální projekt, předložen ministerstvu a jím pak postoupen 1. dubna 1898 na místodržitelství, které stanovilo na 20. červen 1898 revisi trasy. /1/.

Dne 13. července 1898 získal domažlické městské zastupitelstvo k tomu ještě povolení pro předběžné technické práce na odbočku z Bělé do Eisendorfu. /1/.

Usnesením Zemského sněmu z 10. května 1899 bylo Zemskému výboru doporučeno poskytnutí zemské gerencie pro trať Domažlice - Bor, ale Zemský výbor na to nepřistoupil. /2/.

Komise pro veřejné práce při Zemském sněmu navrhla pak povolení zemského příspěvku k převzetí akcií dráhy Domažlice - Tachov / k doplnění kapitálu na 30% nákladu/ a sněm tento návrh 21. prosince 1900 schválil.

Bylo rozpočteno, že zařizovací kapitál bude 7,689.000 K, z toho účastenství státu garancí 5,382.300 K, účastenství země převzetím kmenových akcií 384.450 K a účastenství interestů 1,922.250 K. /2/.

V poslanecké sněmovně podal 22. května 1901 poslanec Hauck a druhové návrh, aby byla vláda zmocněna ke stavbě dráhy Domažlice - Tachov s odbočkou "ělá - Eisendorf a k převzetí části kmenových akcií. /1/.

Dne 26. června 1901 bylo místodržitelství pověřeno ministerstvem k provedení politické pochozí komise pro trať Domažlice - Tachov. /1/.

Ta začala 21. října 1901 na katastru obce Havlovic. Dne 23. října vstoupila na katastr Mlýnecký. Obec Mlýnec zastupoval starosta Josef Thomayer. Žádal spolu s obcí Postřekovskou zřízení zastávky. Ještě téhož dne pokračovalo jednání ~~místodržitelství~~ v katastru Nového Kramolína, kde mělo být podle projektu zřízeno nákladiště. Proti tomu protestovali zástupci obce Vlkanova a žádali, aby bylo nákladiště zřízeno blíže k Vlkanovu. Zástupci N. Kramolína starosta Josef Bauer a radní Joří Stalzer a Josef Dráxler hájili zřízení nákladiště podle projektu na číli na nynějším jeho místě. Byli podporováni i zástupcem ronšperského okresu, jehož starosta W. Schröpfer byl rovněž pro umístění podle projektu, poněvadž nebude třeba zřizovati zvláštní příjezdovou silnici. /4/.

Při jednání na katastru Vlkanovském žádali zástupci obce starosta Antonín Steinbach a radní Josef Boit poznovu o posunutí nákladiště. Uváděli, že je v lesích u Vlkanova hodně dříví, živec - zejména na pozemcích velkostatku Coudenhovova - dva zedničtí mistři a dva obchodníci vejci a máslem, kteří posílají týdně 2 až 6 q zboží. /4/.

V dalším průběhu vede trasa mezi živcovými jamami a na pozemku č.k. 136 bylo skladiště dynamitu / na 50 kg/ které bude musit být odstraněno.

Dne 24. října začalo jednání na katastru Ohnišovic. Prošlo bez námitek. Obec zastupovali starosta Jan Landkammer a radní Antonín Neid. Ani na katastru Záměličském, kde zastupovali obec starosta Josef Fröhlich a radní Antonín Riess a Josef Lehanka, nebylo námitek. /4/.

Jednání dospělo ještě téhož dne na katastr Poběžovický. Město zastupoval purkmistr František Reitmeier a radní František Reibenspiess. Žádali jen, aby podjezd v km 16,4/5 byl rozšířen na 3,50 m ze 3,00m.

Majitelé pozemků nad městem v počtu 34 a v čele s Františkem Krausem - mezi nimi i fara - žádali, aby byla trať vedena blíže k židosvké-
mu hřbitovu. Komise zaujala ale hned zamítavé stanovisko, neboť
trať by pak byla provozně nepříznivější. /4/.

Zástupce poběžovického velkostatku lesní správy Příhoda připojil
se během jednání dodatečně k požadavku obce Vlkanov o přemístění
nákladiště. /4/.

Podle projektu byla poběžovická stanice prodlužována, rozšířena na
5 kolejí a na záměličském katastru u Pivoňky zřizována čerpací stani-
ce.

Zástupci ronšperského okresu W. Schröpfer a František Tichý nemě-
li proti projektu námitek. Jednání komise v poběžovickém katastru by-
lo dokončeno 25. října.

Projednávání vstoupilo pak na katastr obce Drahotína, která nevysla-
la k jednání žádného zástupce a pak na katastr mutěňínský. Při tom
zástupce báňského revírního úřadu ve Stříbře Dr. Oskar Eypert upozor-
nil, že tam trať vstupuje na území obsahující rudy. Upozornil, že v
Mutěnině bylo 12. července 1873 propůjčeno 8 horních měr pod jménem
"Maria Muttermassen" hraběnce Marii Coudenhove. Důl však není od roku
1893 v provozu a je zatopen. Ruda prý obsahuje asi 34 % mědi. /4/.

Jednání na mutěňínském katastru proběhlo 26. října. Pro Mutěnin
nebyla v projektu žádná zastávka. Zástupci městečka starosta Honsowit
radní František Wohmsiegl a člen výboru František Schöpfer žádali zří-
zení společné stanice pro Mutěnin a Hostouň nebo zvláštní nákladiště
pro Mutěnin. Zástupce velkostatku lesní správy Příhoda se k nim při-
pojil a žádal, aby nákladiště bylo co nejbliž k dolu. Komise rozhodla
aby byl vyhotoven projekt a rozpočet. Obec Mutěnin se zavázala k pří-
spěvku 30.000 K na stavbu nákladiště a k provedení úpravy příjezdné
cesty. /4/.

Žádost Mutěnina podporovaly i obce Ostrov / Bezvěrov, radní Jan
Tauer/, Schwannwbrdeckl / radní Jan Nachtmann/ a Velký Horšín /sta-
rosta Antonín Fleischmann/, jakož i předseda hostouňského okresu
Onářej Eckl.

Dne 1. února 1905 podali ve sněmovně poslanec Kaftan a druhové návrh o stavbě trati Domažlice - Tachov s větví Bělá - Eisendorf. ~~11/1/~~ 1/1/.

Hrabě Dr. Jindřich Coudenhove - Kalergi v Poběžovicích, továrník Adolf Ziegler v Haselbachu a Jindřich Oesterreicher v Nemanicích dostali 26. srpna 1905 povolení k provedení předběžných technických prací pro trať odbočující ve vhodném místě trati Domažlice - Brod n/L. přes Trhanov a Klenčí na Žofiino Údolí, Nemanice, Rybník, Ostrov /Bezvěrov/, Mutěňín a Hostoun. 1/1/.

Dne 14. ledna 1906 ~~imam~~ interpeľovali ve sněmovně o stavbě trati Domažlice - Tachov poslanec Dr. Perkelt a druhové a 7. července Dr. Hauck a druhové. 1/1/.

Dne 17. prosince ~~1906~~ 1906 předal ministr železnic poslanecké sněmovně k projednání návrh zákona o stavbě dráhy Domažlice - Tachov, ale bez větve na Eisendorf. Vláda se jím zmocňuje k udělení koncese, k povolení 4% garancie, lhůta k provedení stavby bude 3 roky, provoz povede stát na účet koncesionářů. Dne 28. ledna 1907 byl zákon přijat bez debaty ve 2. a 3. čtení panskou sněmovnou. Koncese byla udělena 28. března 1907 se lhůtou tří let k provedení stavby. 1/1/.

Koncesionáři byli Jan Ludvík / starosta města Domažlic /, Max Duffek / předseda okresu v Domažlicích /, Dr. Antonín Steidl / zemský poslanec v Praze /, Ondřej Eckl / předseda okresu v Eisendorfu / a Jindřich Swoboda / starosta města Tachova. / 1/1/.

Stavba probíhala pak v letech 1908 a 1909 a trať otevřena 1. srpna ~~1910~~ 1910. 1/1/.

Dne 23. září 1908 bylo uděleno koncesionářům povolení ke zřízení akciové společnosti "Místní dráha Domažlice - Tachov " se sídlem ve Vídni / neboť ve Vídni musilo být sídlo všech drah garantovaných státem a v Praze sídlo drah garantovaných zemí / a dne 13. října 1909 byla tato společnost zapsána do obchodního rejstříku. Ustavující generální shromáždění se sešlo 5. října 1909. Do správní rady byla zvoleni Max Duffek, Ondřej Eckl, Dr. Antonín Steidl, baron Jindřich Koc v Újezdě Sv. Kříže a Dr. Jakub Ptáčník, notář v Domažlicích. Jmenování byli do správní rady Dr. Josef Böttger, Jan Ludvík, Jindřich Swoboda a dvorní rada Siegfried Werner státem a císařský rada Dr. Eduard Bazika Zemským výborem. 1/1/.

V prvních letech kolísala osobní přeprava od 8.700 osob / ~~červen~~ březen 1913/ do 13.400 / září 1913/ a nákladová od 3.900 t / září 1912/ do 7.800 t / září 1911/. Za rok 1912 dosaženo přebytku 19.544 K a doplaceno ze státní garancie 293.274 K. V roce 1913 stoupl přebytek na 42.967 K, za rok 1914 na 96.816 K, ale za rok 1915 byl zase jen 22.944 K / z garancie doplaceno 288.432 K/. Za rok 1916 byl přebytek 58.076 K /garancie 252.300 K/. /1/.

Předsedou společnosti byl zprvu zemský poslanec Steidl, od roku 1914 pak notář Dr. Jakub Ptáčník. Místopředsedou byl baron Koc. /1/.

Do roku 1917 zasedal ve správní radě za Zemský výbor Dr. Emil Hácha, který byl toho roku vystřídán Dr. Vojtěchem Mastným, radou Zemské správní komise. /1/.

Rok 1920 skončil schodkem 602.594 Kč/ ze státní garancie čerpáno 913.971 K/ a rok 1921 dokonce schodkem 2,128.797 Kč / z garancie 2,440.174 Kč/, rok 1922 schodkem 2,723.842 Kč. Za rok ~~roku~~ 1923 byl schodek 1,710.621 Kčs a za rok 1924 1,307.940 Kč.

Předsedou byl roku 1922 a dále Dr. Ptáčník, místopředsedou Koc. /1/.

Zákonem z 25. června 1925 byly dráhy zaručené státem nebo zemí zestátněny a to se zpětnou platností od 1. ledna 1925. Tím byly zestátněny i dráhy Staňkov - Poběžovice a Domažlice - Tachov.

Pro vedení provozu na tratích Domažlice - Tachov, Staňkov - Poběžovice, Svojšín - Bor a Planá - Tachov byla zřízena v Poběžovicích v roce 1921 Správa provozu, jejímž přednostou se stal Ing. Oldřich Kolář, vrchní komisař a jeho náměstkem Ing. Josef Tippmann. Roku 1922 byl Ing. Kolář již radou, Ing. Tippmann odtud přeložen a na správě provozu byli: přednost Ing. Kolář, technický čekatel Ing. Antonín Soukup, asistent Michal Netzsche, kancelářský příručí Robert Sladký, 3 písaři a 1 sluha. V roce 1923 byl Ing. Kolář již vrchním radou, jeho náměstkem byl vrchní komisař Ing. František Gleich. Ten byl pak v roce 1924 již radou. Mimo nich tu byli v roce 1924 oficiál Netzsche, úřednický čekatel František Masopust, 1 kancelářský výpravčí, 2 kancelářští příručí, 1 písař a 1 zřízenec. /1/.

V roce 1925 byli tu Ing. Kolář a Ing. Gleich, oficiál Netzsche, oficiál Masopust, kancelářští pomocníci Robert Sladký a Jaroslav Světlík, písař František Jančar a 1 zřízenec.

V roce 1926 přeložen Ing. Gleich do Domažlic a náměstkem se stal Ing. Bohumil Chrz- technický čekatel -, dále tu byl adjunkt Václav Fiala, vrchní oficiál Netzsche, Světlík, 1 kancelářský příručí, 1 písař a 1 zřízenec. V roce 1928 odešel Ing. Chrz a náměstkem byl Ing. František Nacházal. V roce 1929 přišel místo adjunkta Fialy adjunkt František Kučera. V roce 1931 byl tu přednostou Ing. Kolář, náměstkem Ing. Nacházal, dále pak vrchní adjunkt František Kučera /pro věci staniční a jízdní služby/, staniční mistr Jaroslav Asník /pro službu vozební/, staniční manipulant Starý, kancelářský pomocník Jaroslav Světlík/personalista a účetní/, pomocný zaměstnanec Josef Vadlejch / jako kancelářský zřízenec/ a Josef Žáček / zásník vedný jako dělník na výpomoc/. /1/.

Traťmistrem byl roku 1931 Václav Švík po penzionovaném traťmistru Erhardtovi. V roce 1932 byl na správě provozu místo Ing. Nacházala, který byl přeložen do Prahy, Ing. František Purghart / od 10.12.1931/ a záložní traťmistr Alois Draský. V roce 1933 přišel za přeloženého Jaroslava Asníka adjunkt Jindřich Rybák, který převzal tehdy zaváděnou motorovou vozbu, kdežto parní vozbu převzal Josef Žáček.

Správa provozu byla od 1. ledna 1936 změněna na Odbor pro udržování dráhy. /1/. Ing. Kolář byl pak zakrátko přeložen na vlastní žádost do Příbrami a místo přednosty bylo po dobu 1 roku neobsazeno. Odbor vedl zatím náměstek Ing. Purghart. V roce 1937 nastoupil jako nový přednosta odboru Ing. Antonín Polesný, který byl do té doby náměstkem odboru pro udržování dráhy v Domažlicích. V roce 1936/7 byl tu také Ing. Otto Müller, technický koncipista jako přidělený inženýr. Kromě nich byl tu v roce 1937 a 1938 stále vrchní oficiál Netzsche, kancelářský pomocník Světlík, Josef Žáček, nově Jakub Volfík a František Schwarz, pak Josef Vadlejch a záložní traťmistr Rudolf Kriesmann. Traťmistrem byl stále Václav Švík pro trať Staňkov - Poběžovice a klenečský traťmistr Václav Javůrek - vrchní oficiál- měl úseku Havlovice - Újezd Sv. Kříže kromě poběžovické stanice.

Za německé okupace byl přednostou stanice Oppowa. V Poběžovicích bylo tehdy zřízeno tzv. traťmistrovství /Bahnmeistereí/ jehož vedoucím byl inspektor Jakobiak. Michal Netzsche, který byl německé národnosti, zůstal v Poběžovicích a byl pak zaměstnancem tohoto traťmistrovství. /6/.

V květnu 1945 bylo prováděno opětné obsazení přilehlých ~~traťmistrů~~ tratí a uváděny zase do provozu, který na nich koncem války zcela ustal.

Do stanice dosazen jako přednosta Jiříšek. Dne 31. května 1945 přijel z ~~mněm~~ ze Stankova zvláštní vlak s komisí, která měla převzít trati kolem Poběžovic a zavést plný provoz. Byl v ní jako vedoucí vrchní inspektor Dragoner z Ředitelství st. drah v Plzni, zástupci služby přepravní a stavební, Ing. František Purgart / určený jako nový přednosta traťové stavební správy v Poběžovicích, která se tu zřizovala namísto dřívějšího Úřadu pro udržování dráhy / a traťmistr František Kubík. Komise navázala po příjezdu ihned styk s Místní správní komisí v Poběžovicích, která přidělila pro účely Traťové stavební správy dům čp. 321, t.zv. Krausovu vilu, který patřil majiteli cihelny Fr. Krausovi, který za války zemřel. /6/.

V tu dobu byl ale již na tratích prováděn aspoň omezený provoz. Jízdní řád byl:

Stankov	8,02	21,10	
Křenovy	8,11	21,19	
Horš. Týn	8,28-8,29	21,35 - 21,37	
Meclov	8,41	21,49	
Poběžovice	8,55	22,03	
Poběžovice	6,30	17,30	
Meclov	6,44	17,42	
Horš. Týn	6,54-6,55	17,50 - 17,51	
Křenovy	7,13	18,10	
Stankov	7,23	18,19	/6/.
Domašlice	8,20	20,15	
Dom. město	8,24	20,19	
Havlovice	8,34	20,32	
Trhanov	8,41	20,39	
Klenčí	8,47	20,45	
St. Postřekov	8,53	20,51	
N. Kramolín	8,58	20,56	
Poběžovice	9,07-9,20	20,6 - 21,08	22,06
Mitčín	9,36	.	22,22
Hostoun	9,40	.	22,27
Svržno	9,45	.	22,32
Újezd Sv. Kříže	9,50	.	22,37
Bělá n/R.	9,56	21,41	22,43
Bělá n/R	5,50	16,45	
Újezd	5,56	16,51	
Svržno	5,59	16,56	
Hostoun	6,04	17,01	
Mitčín	6,07	17,07	
Poběžovice	6,22-6,25	17,20-17,25	
N. Kramolín	6,45	17,36	
Postřekov	6,51	17,41	
Klenčí	6,58	17,48	
Trhanov	7,04	17,51	
Havlovice	7,11	18,01	
Domašlice město	7,21	18,11	
Domašlice	7,25	18,15	

Dál než do Bělé se zatím nejezdilo. Vlaky byly vesměs parní.

Na traťovou stavební správu nastoupili znovu i Jaroslav Světlík a František Schwarz a to dnem 4. června 1945. Toho dne byla provedena průzkumná jízda dle zínou do Plané a Svojšína, aby byla zjištěna možnost obnovení provozu severně do Bělé vzhledem k tomu, že trať byla na několika místech poškozena střelbou. Jel Ing. Purghart, Ing. Hovorka z plzeňského Ředitelství st. drah, traťmistr Alois Draský z Domažlic, který až do té doby prozatímně dozíral na údr šbu tratí až do Bělé a adjunkt ěm Regál z Domažlic jako zástupce Okresního národního výboru v Domažlicích. Jízdou bylo zjištěno, že stav tratí připouští provoz po celé délce. /6/.

Dne 11. června nastoupil na traťové stavební správě jako náměstek Ing. Jan Sýkora. Dnem 22. června byl jmenován traťmistrem v Poběžovicích Matěj Zdanovec a František Kubík byl ustanoven traťmistrem záložním. Traťmistrem v Klenčí byl zase Jan Javůrek.

Přednosta stanice Jiříšek byl v polovině července přeložen do Lokte a odejel tam 18. července. Místo něj nastoupil Šindelář z Domažlic, který ale toto místo nechtěl. /6/.

Ředitelství st. drah hledalo vhodný objekt pro zřízení železniční ozdravovny. Bylo v té věci jednáno 2. srpna s MIV v Pivoni, který se stavěl k věci příznivě, ale nakonec se záměru sešlo. /6/.

Dne 3. srpna bylo oznámeno z Ředitelství st. drah, že ministerstvo železnic zruší traťovou stavební správu v Poběžovicích. Po řadě intervencí bylo zrušení 29. srpna definitivně odvráceno šťastným zákrokem na předsednictvu vlády.

Dne 23. srpna nastoupil konečně definitivní přednosta stanice Josef Kreisinger. /6/.

Přednosta traťové stavební správy Ing. Purghart byl přeložen v červnu 1948 na Ředitelství st. drah v Plzni a novým přednostou se stal Ing. Jan Sýkora. V roce 1950 byly však všechny traťové stavební správy a tedy i poběžovická zrušena a zřízeny t.zv. technické správy. Poběžovická trať připadly při tom k technické správě v Domažlicích.

Další reorganizací v roce 1954 byly však technické správy opět zrušeny a zřízeny místo nich t.zv. traťové distance. Jedna z nich zřízena i v Poběžovicích. Případly k ní tratě Staňkov-Poběžovice, Domažlice-Tachov-Planá, Svojšín - Bor, N. Dbár - Bezdrůžice a Plzeň - Mariánské Lázně. Jejím náčelníkem byl ustanoven bývalý traťmistr Matěj Zdanovec, hlavním inženýrem /a po zrušení této funkce technickým náměstkem/ Ing. Jan Sýkora,

provozním náměstkem Václav Bultas / do té doby traťmistr v Boru u T./.
V roce 1961 zemřel náhle Matěj Zdanovec. Náčelníkem stal se Ing. Jan
Sýkora, technickým náměstkem Ing. Kubík a provozním náměstkem místo
Bultase / který pro nemoc odešel do výslužby/ Václav Bočan.

-
- 1/. Různé úřední listy / Zentralblatt, Verordnungsblatt, Úřední listy,
Věstník ministerstva železnic, Věstník pro železnice a plavbu
 - 2/. Pamětní spis Zemského výboru království Českého o podporování želez-
nic nižšího řádu /Praha, 1906/.
 - 3/. Zpráva Zemského výboru v příčině podporování železnic nižšího řá-
du /čís. 223 sněm./
 - 4/. Protokoly o politických pochozích komisích.
 - 5/. Kronika německé chlapecké školy v Poběžovicích,
 - 6/. Vlastní denník.
 - 7/. K. Liebscher: Der politische Amtsbezirk Bischofteinitz.

XIV. Vodní díla na Pivoňce.

Proti toku Pivoňky od ústí do Černého potoka je mlýn v Záměliči.

Roku 1757 byl tu mlynářem Adama Theyerl, tehdy 55 let starý, se ženou Annou /50 let/ a dětmi Janem Jiřím /29 r./, Křištofem Karlem /25 r./, Dorotou /23 r./, Janem Adamem /16 r./, Annou Barborou /11 r./ a Marií /8 r./. Roku 1759 platil k sv. Jiří a k sv. Havlu po 30ti fl. t.zv.

"Mihlen - Zäns" vrchnosti.

Pod Ronšperkem byl další mlýn, Tanzennühle. Ležel již na pozemcích ronšperských. Roku 1700, 6. dubna vyhořel, při čemž byl mlynář, 24 letý Bedřich Schwartz tak ~~mařá~~ popálen, že zemřel 16. dubna. Kolem roku 1850 patřil Michalu Kuttnerovi a sestával z budovy mlýnské, která byla zároveň i obytnou a zaujímalá plochu 141 čtverečných sáhů, jakož i z budovy hospodářské na ploše 48 čtverečných sáhů.

Těsně pod městem byla papírna. Je znám její výrobek již z roku 1662. Roku ~~1693~~ 1693 byl tu papírníkem Kašpar Kieswetter o němž je zmínka i roku 1703. Dne 10. srpna 1723 byla knotrou na křtinách Barbora Fickorová z ronšperské papírny. Rok před tím, 13. září 1722 byl pohřben ronšperský papírník Ondřej Ficker. /1/.

Roku 1742 se ženil Jan Jakub Fikher - nebo Fikcher či Figner - asi syn papírníka z Ronšperka s Janou, dcerou papírníka z Volenova, Bohumíra Ossendorfa. Roku 1757 ženil se v Klatovech Jan Michal Fikcher a svědkem byl papírník Jakub Figner z Ronšperka.

Papírna patřila panství, kterému papírník musil platit. Na papírnu přišel - k svému příbuznému - Ondřej Ossendorf z Mimony, narozený 30. listopadu 1725 a byl tu buď on nebo jeho potomek papírníkem ještě roku 1796. Roku 1746 byla výrobní kapacita 50 balíků ročně, roku 1796 a 1799 sto balíků. Roku 1799 byl tu papírníkem Tomáš Fuchs. Po něm Felix Reinl a to již roku 1811. Od jeho dědiců měl papírnu do roku 1824 volfgang Ziegler a ten ji vyměnil toho roku s Josefem Bockem za papírnu na pivonšském panství / t.zv. Zámeček pod Šitbořím/. V roce 1830 ji spachtoval Eliáš Bloch. Majitelkou byla tehdy Žofie Bocková, dílovedoucím Jan Zeis. Od roku 1840 byl myjitelem Josef Tichý.

Dne 11. února 1839 budova papírny, která byla dřevěná a chatrná, vyhořela. /1/.

V parcelním protokole roku 1850 je psána jako obytná budova a papírna.

Byla tehdy majetkem Josefa Tichého. Později patřila jeho synu Františkovi a to ještě i roku 1913 kdy tu vyráběl balicí papír a zaměstnával 6 dělníků.

Roku 1838 nestál ještě u papírny domek čp. 204. Zato tam ale byla větší dřevěná bouda severně od papírny. Na druhé straně náhonu u vodního kola byla budova rozměrů asi 10 x 3 m.

Roku 1839 byl tu papírník se 4 tovaryši a 1 učedníkem. /4/.

Dům čp. 209 v Ronšperku na předměstí na pravém břehu Pivoňky za mostem byl t.zv. Grauppenmühle, který patřil roku 1830 Adamu Kuttnerovi a o 20 let později Františku Friedeovi.

Výše proti vodě, ještě na ronšperském předměstí, bývala brusárna, nazávaná "Spiegelwerk" či "Spiegelbeleg", nebo i "Polierschleife". Kromě broušení provádělo se tam i amalgamování. Patřila kdysi sklárce Zieglerovi, pak Österreicherovi. Roku 1830 i 1850 byl majitelem Ignác ~~Hammer~~ Maňka, rodem Čech. Roku ~~1838~~ 1838 byla hlavní budova zděná a vedlejší budova přes cestu u potoka byla také zděná, ale s dřevěným přístavkem. V tu dobu /1830 i 1838/ to ale již nebyla brusárna nýbrž mlýn. V roce 1921 koupil tento mlýn, kterému se říkalo "Herrenmühle" majitel sousedícího "Hammermühl" Jiří Tauer a zřídil z něj pilu na výrobu parket a šindele. Dne 13. dubna budova vyhořela a roku 1900 postavena dnešní budova/čp. 169/. Ke mlýnu patřila i stodola za potokem.

Hned vedle / nad/ Herrenmühle stojí t.zv. "Hammermühle". Býval to mlýn s hamrem. Roku 1830 patřil Jiřímu Huberovi. Roku 1850 byly to: čp. 166 obytná budova, čp. 167 obytná budova a "Kupferhammer" a čp. 168 obytná budova a mlýn, což vše patřilo Antonínu Haasovi. Roku 1838 byla to hlavní zděná budova, další zděná budova a dvě dřevěné, kdežto za náhonem jedna zděná, totiž hamr. Místo Kupferhammer se říkalo i Waffenhammer. Roku 1899 vyhořel mlýn i s hamrem. Mlýn byl obnoven roku 1900. Patřil posléze rodině Preywischové, do níž se přičlenil Jiří Tauer, který pak koupil i "Herrenmühle".

Nad Ronšperkem ležel na Pivoňce mlýn "Eichelmmühle", již na pozemcích šitbořských. Roku 1757 byl na něm mlynář Michal Schwartz, tehdy 70ti letý, se synem Michalem /24 r./ a druhý syn s rodinou : Jan Jiří /27 r./, jeho žena Kateřina /32 r. / a děti Barbora /7 r./ a Kateřina /3 r./.

Roku 1759 platil zdejší mlynář "Aichl Müller" vrchnosti, čili klášteru v Pivoni k sv. Jiří a sv. Havlu po 15ti fl "Mühlen-Züns". Roku 1819 mlýn nepracoval. Sommer roku 1839 uvádí mlán Eichelmühle.

Těsně nad tímto mlýnem stála brusárna zvaná Eichelmühlschleife nebo Dolní šitbořská brusárna. Sommer ji uvádí roku 1839 jako brusárnu zrcadlového skla. Roku 1927 z ní byla zřízena pila.

Ještě výše byla Horní šitbořská brusárna, zvaná též "Schlösschen", bývalá to papírna pivonského panství. Papírna tu byla již v 17. století. V první polovině 18. století byla obnovena převorem Cyriakem Wotavou a to asi po roce 1746. Před tím byla již po několik let ve velmi špatném stavu a budova na spadnutí. Vyrobita tehdy ročně jen 63 balíků. /2/.

Roku 1782 byl tu papírníkem Jindřich Bock. V roce 1799 byla zde Terezie Bocková a vyráběla ročně 150 balíků. Roku 1759 platil papírník vrchnosti 25 fl. pololetně / k Jiřímu a Havlu / jako Mühlen-Züns. Roku 1819 byl tu papírník se dvěma tovaryši, dvěma dělníky, mistrem, učedníkem a je ním dalším tovaryšem. Roku 1824 vyměnil zdejší papírník Josef Bock papírnu s Volfgangem Zieglerem za papírnu ronšperskou. Později zřízena z papírny brusárna, která pak roku 1927 přeměněna na mlýn.

Wolfgang Ziegler započal tu roku 1835 se stavbou obytné budovy pro sebe. Zřídil tu z papírny brusárnu /"Stockauer Spiegelschleife"/. Budovu / t. zv. "Schlösschen" / dokončil roku 1836. /5/.

Ještě výše, stále ale ještě na pozemcích šitbořských, ležela brusárna, zvaná Wolfgangschleife. Jejím majitelem byl roku 1819 i 1839 Wolfgang Ziegler, který tu vyráběl bílá i zelená skla a zaměstnával tu 27 osob. Počátkem 20. století byla zmodernizována. Postavil ji Wolfgang Ziegler roku 1833. /5/.

Těsně pod vtokem Sezeminského potoka do Pivonky leží Papiermühle či Papierschleife nebo Poppelmühle. Zde na pozemcích hvoždanských byla papírna panství horšovakotýnského, známá roku 1746. Roku 1839 /Sommer/ byla tu samota Poppelmühle sestávající ze mlýna o 3 složeních, papírny a brusárny zrcadel.

V obci Mnichově jsou dva mlýny. Roku 1757 byla na jednom mlýně vdova po Janu Adamu Portnerovi Markéta / 38 r. /, která brzy nato zemřela a její děti Marie Anna /19 r. /, Marie /14 r. /, Anna Walburga

/9 r./ a Josef /5 1/2 r./ který brzy nato zemřel. Na výměnku tu žil Jiří Portner /65 r./ se ženou Markétou /65 r./ a měli u sebe dceru Markétu /24 r./. Na druhém mlýně byl Kašpar Schürer /42 r./ se ženou Barborou /32 r./ a dětmi Janem /5 r./ a Antonínem /2 1/2 r./. Na výměnku žil mlynář Štěpán Marian /62 r./ s manželkou Alžbětou /44 r./ a dětmi Annou /16 r./, Josefem /13 r./ a Kateřinou /8 r./. Roku 1819 byly při obou mlýnech i stoupy na kroupy a pily. Roku 1759 se mnichovské mlýny jmenovaly Rothe-Mühle a Abgebrannte Mühle. Rothe Mühle platil tehdy vrchnosti k Jiřímu a Havlu po 33 fl. a Abgebrannte Mühle po 19 fl. "Mühlen-Zins."

Nad Mnichovem byly na mnichovských pozemcích tři brusírnny skla: Untere Münchsdorfer Schleife, která byla roku 1913 zbourána, Obere Münchsdorfer Schleife, která byla brusírnou až do roku 1913 a Mühllohschleife, kterou pak přeměnil kníže Treutmansdorf na pilu. ~~Mim~~ Mühllohschleife byla postavena roku 1832. Majitelem byl Ondřej Ziegler, který ji postavil. /5/.

Sommer uvádí roku 1839 u Mnichova jen dvě brusírnny a to jednu která patřila Ondřeji Zieglerovi, vyráběla bílá a zelená skla zrcadlová a zaměstnávala 24 lidí a druhou, která byla upravena roku 1830 z bývalého "Hammermühle".

Výše proti toku, již na pozemcích pivovárských, byla t.zv. Ronkel - schleife, kterou postavil roku 1836 jeden z bratrů Zieglerů /5/ a ještě výše "Hammerschleife". To býval dříve hamr. Roku 1759 byl tu zbrojář, který platil k sv. Jiří a Havlu vrchnosti po 13to fl. "Wasserlauf-Zins" a po 3 fl. "Wiesen-Zins". Roku 1819 měl zbrojář jednoho tovaryše. Zbrojaře uvádí tu i Sommer roku 1839 a tuto samotou, která měla 2 čísla, nazývá "Waffenhammer". Teprve později byla tu zřízena brusárna. Roku 1830 byl tu Antonín Altenöder, dělal zbraně, kosy a srpy.

Ještě výše proti proudu ležely brusírnny "Bühlerschleife", "Russenschleife", "Untere Windschleife", "Obere Windschleife"

a nakonec Pivovárský mlýn. Na něm byl roku 1757 mlynářem Ondřej Portner, který byl zároveň rychtářem v Pivoni. Bylo mu 47 let, měl ženu Kateřinu /42 r./, dceru Faustinu /13 r./ a syna Tomáše /2 r./, který však brzy nato zemřel. Jeho příbuzný - asi bratr - Petr Portner,

tehdy 48 letý, byl dobrovolně na vojně. Roku 1759 platil k Jiřímu i Havlu po 19 fl. Mühlen-Zins. Roku 1819 byla již u mlýna i pila a mlynářem byl Jiří Schröpfer. Sommer uvádí roku 1839 rovněž mlýn s pilou.

Na Sezemínském potoce ležely za sebou proti proudu 3 mlýny : Paradaismühle, Wutzennühle a posléze Zeisselmühle, který uvádí roku 1839 Sommer jako mlýn s pilou. První dva leží na pozemcích hvoždanských, poslední na sezemínských.

-
- 1/. Farní kronika v Poběžovicích
 - 2/. Fr. Zeman
 - 3/. K. Liebscher
 - 4/. J.G.Sommer
 - 5/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa.

XV. Slatina roku 1894.

Slatina patřila školou i farou ke Štítarům. Ve vsi nebyl kostelík ani kaple.

Jména poloh: "Gegen Horauschen", "In Hanseliken" /Hanselikenteich/, "Am Schüttarschner Weg", "Gegen Sankt Georgi", "In Haika".

Vrchy: Schlattinerberg, Althütten /jméno těžko vysvětlitelné, poně-
vydž se neví o žádné budově či hutí v těch místech/, "Weinberch" /
/Weinberg, směrem k Hostouni/, "Sodl/a/ Spitz", "Taschlowitz/a/
Ro/a/ng", "Growotz".

Rybníky: "Kunzenwei/a/" tehdy louka, der "Grosse Weiher", "Hanseli-
kerweiher".

Cesty: "Da mittl/a/ Stick", "Am Keil", "In d'Erzgrou" t.j. cesta
k "Erzgrube", železnému dolu, "zum Kraizok/a/."

Každý dům má své jméno. Jména odvozená z křestních jmen majite-
lů, se často mění. Jiná jména jsou s domem spjata trvale. Ve Slatině
má několik domů stejná jména /počet domů stejného jména je udán v
závorce/:

Gougl, Kulschreib/a/ /3/ - dle mínění Schubertova mohlo by to být
původně Kohlenschreiber, t.j. ten, kdo v hamrech vedl přehled o spo-
třebovaném uhlí - Schneid/a/, Jaig/a/ t.j. myslivna, bom Bëimisch, bom
Beingub/a/ t.j. u českého Jakuba, bom Barchwenzel t.j. beim Berg-
wenzel neboť domek stál na vršku, bom Kukuck /3/, bom Schmied, bom
Hanstom/a/, bom Füssl, bom Maleš, bom Luckban/a/, bom Steffel, Nei-
bau/a/ t.j. Neubauer, Geiger, Sim/a/bau/a/, Hank/a/, firmam Sche-
west/a/, bom Hank/a/tisch/a/, bom Holmohl, /Odl = Adam/.

Rodinná jména nejčastěji se vyskytující jsou Raab, Helget a Stein-
bach.

Chalupy a domky jsou srubové stavby. Štít je obvykle obrácen k
cestě. Vstupní dveře jsou jednokřídlové, zcela jednoduché. Celý dům
i s příkrou střechou je bez ozdob. Krytina je šindelová nebo doško-
vá /Stro/a/schau/. Štítová stěna obrácená k cestě je často pobita
šindelem, který má však poněkud odchýlné tvary / ku př.  /.

Byty jsou jen přízemní. Předložené schody přede dveřmi nebo dře-
věný ochoz před domem jsou velmi řídké. Olma jsou nízká, často s
mřížemi.

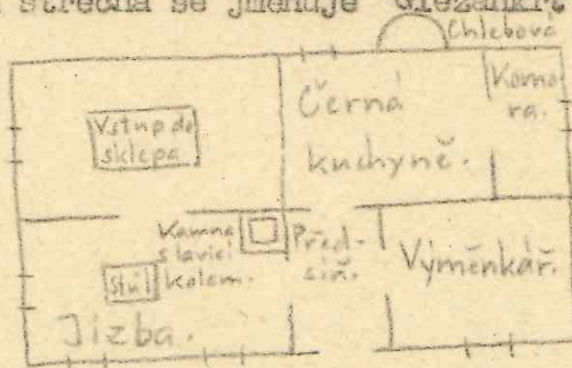
Část jizby je dlážděna cihlami. Stará kachlová kama / pece/ již mizí. V jedné stěně jizby je výklenek zvaný "Lei" kde stála třínožka, na níž se pálila polena. To bylo osvětlení. Kouř se odváděl samostatným vedením do komína. Později se "Lei" upravovalo v rohu kamen tak, že rohové kachle byly vyjimatelné. V novějších domech již "Lei" není. Nad Lei byl ve zdi výstupek, zvaný "Leihout" /Hout = Hut = Klobouk/. Komín se jmenoval Schlo/ut/ a komíník Schlo/u/tkro/a/z/a/

~~Rybníkem~~ Jestliže v domě bydleli kromě majitele i nájemníci, říkalo se jim Hi/a/brseleit /= Hrborgsleute/. Bývali majitelé domu povinni různými pracemi v různé formě. Zato jim dával sedlák lacino byt -"Hi/a/b/a/"- a obvykle dával sedlák svému nájemníku /Hi/a/bsmu/a/ = Herbergsmann/ i kousek pole na brambory. V tuto dobu však již takové poměry mizí.

V komíně se udí /raik/a/t = räuchert/ maso. Velikost jizeb je různá. Sklepy jsou také různé.

Stáje jsou rovněž srubové s doškovou střechou. Mlat se dělá z hlíny /Glo/a/b = hlína/, která se tluče nástrojem zvaným Ten/a/blech/a/. Staré stodoly jsou dřevěné. Střecha je ze slabší kulatiny pomezané ve sparách hlínou se slanou. Taková střecha se jmenuje "Glezankrt". Na ní jsou pak ještě došky.

Typ starých selských domů:



Štítarská škola měla roku 1895 /96 celkem 168 dětí, z toho ze Slatiny 39. Roku 1862 měla Slatina 36 domů a 229 obyvatelů, roku 1843 měla 36 domů a 243 obyvatelů. V dialektu se zachovalo pro "pomalu" slovo "pomala".

Dle Ot. Schuberta v kronice německé školy ve Štítarech.

XVI. Ronšperk do 1. světové války.

Starostou - purkmistrem - byl od roku 1891 do roku 1901 Jindřich Reitmeier, od roku 1901 do roku 1918 František Reitmeier /zahradník a hostinský na "Novém Světě". /1/.

Farářem byl od 1. srpna 1897 do 24. května 1902 Josef Mauritz. Od 24. května 1902 do 1. září téhož roku administroval Václav Knetl, který tu byl od srpna 1901 kaplanem.

Dnem 1. září 1902 stal se farářem Alois Simeth, který se stal povýšením fary na děkanství děkonem od 17. září 1906. Kaplany u něho byli postupně Josef Rypl, který tu kaplanoval již od června 1902, pak Jan Pátek od 13. října 1903, Dominik Šanda od 1. září 1906 - pozdější zdejší děkan a vikář - a Antonín Juránek od 1. září 1912. /2/.

Farář Josef Mauritz zemřel 24. května 1902 a byl pochován na starém hřbitově vedle hlavního kříže. Kaplan Knetl, pověřený administrováním, byl Čech rodem z Buršic u Kolína. /2/.

Alois Simeth se narodil v Neuhausu u Nýrska 18. února 1868, vysvěcen byl 19. července 1891. Byl od roku 1891 kaplanem v Č. Krumlově, od roku 1893 v Horšovském Týně, od 1. září 1902 farářem v Ronšperku.

V tu dobu byl stavěn nový hřbitov při cestě k Hostouni. Ve dnech 12. až 14. srpna 1902 byl na něm postaven hlavní kříž od Cingroše v Plzni, věnovaný Annou Hammovou. Dne 18. srpna položen základní kámen ke hřbitovní kapli. Nový hřbitov vysvěcen 1. listopadu 1902 a hřbitovní kaple 19. března 1903. /2/.

Faru povýšil na děkanství biskup Dr. Martin Říha dekretem č. 8420 ze 17. září 1906 na podkladě výnosu ministerstva kultu a vyučování č. 31477 z 30. srpna 1906. /3/.

Hrabě Jindřich Coudrhove zemřel náhle 14. května 1906 ve 3/4 7 ráno raněn srdeční mrtvicí. /2/.

Dne 24. října 1906 byl odevzdán českobudějovickému biskupovi Dr. Martinu Říhovi dekret, kterým byl jmenován ronšperským čestným měšťanem. Biskup Říha zemřel krátce nato, 7. února 1907. /2/.

Roku 1913 bylo v Ronšperku 261 domů a 2104 obyvatelů.

V Ronšperku bylo sídlo berního úřadu. Přednostou byl v roce 1913 Kristian Fechtner berní oficiál a přidělení byli 1 oficiál jako kontrolor, 1 asistent a 1 sluha.

Přednostou soudu byl Robert Wollmann okresní soudce. Přidělení byli 1 auskultant, 1 kancelista, 1 oficiant, 1 výpomocný písař, 1 soudní služba a 1 výpomocný sluha.

Notářem byl Ignác Heidl.

Přednostou poštovního úřadu byl poštovník Viktor Krieger, přidělení byli dva oficianti a 4 listonoši. /4/.

Velitelem četnické stanice byl Leopold Wohlrath, střížmistr, a přidělení byli další dva strážmistři.

Státní kurs paličkování krajek vedla Stanislava Javourková. /4/.

Předsedou km okresního zastupitelstva byl Ondřej Baier, rolník z Drahotína a místopředsedou Jiří Malzer, rolník z N. Kramolína. Členy výboru byli Václav Rothmeier rolník z Korytan, Josef Brunner rolník z Neuběhu, jakož i Jindřich Reitmeier majitel domu v Ronšperce, František Reitmeier starosta Ronšperka a Karel Doutlik správce velkostatku v Ronšperku. Dále bylo 8 členů a 3 virilní hlasy. Virilní hlasy měla panství Horšovský Týn, Trhanov a Ronšperk. /4/.

~~Členy~~ Členy byli: Jan Wurshere rolník v Meclově,

Jan Reiniger rolník v Mlýnci

František Sellner rolník v Dolní Huti

Josef Spörl rolník v Grafenriedu

Jan Bauer majitel domu v Ronšperku

Josef Sandhöfner rolník v Mačetíně

Jan Schröpfer rolník v Šibanově. /4/.

Starostau - purkmistrem - města byl František Reitmeier.

Členy městské rady byli Jan Bauer/náměstek starosty, Zikmund Mandler a František Kraus ^{mladší}. Členy městského výboru byli Josef Maa, Jan Kraus, Ludvík Mandler, Tomáš Prix, Jindřich Reitmeier, Abraham Langschur, František Kraus starší, František Leberl, Jiří Tauer, Josef Reiniger, Josef Guldán, Karel Völkl, Jakub Weixelmann, Josef Ziegler a za virilní hlas panství Karel Doutlik. /4/.

Zaměstnanci města byli sekretář František Pechtl, strážníci Maximilian Weber a Josef Riess, ponocný Jan Held. /4/.

Velkostatek zaměstnával správce Karla Doutlika, lesnístra Bedřicha Tilla, pokladníka Josefa Zieglera, lesního Antonína Březinu, zámeckého inspektora jménem Sahag Babig Kaligian, zahradníka Josefa Kettnera, kancelářského sluhu Josefa Riese, vrátního Jiřího Rupperta a tři kočí.

Předsedou záložny / Spar- und Vorschussverein/ byl Jindřich Reitmeier, místopředsedou Bedřich Gerber, pokladníkem Jan Bauer a kontrolorem Jakub Hescha. /4/.

Druhá záložna - spořitelna /Spar- und Darlehensverein/ měla předsedu Josefa Lehanku, místopředsedu Josefa Stahla, pokladníka a účetního Josefa Pechtla. /4/.

Židovskou náboženskou obec vedli Bernard Winternitz a Zikmund Mandler. /4/.

V Ronšperku byly toho roku /1913/ tyto spolky:

1. Veteráni /Militär-Veteranen-Verein/ velitel Josef Rummer,
2. Hasiči, velitel František Kraus,
3. Čtenářský a zábavní spolek /německý/, předseda Jan Bauer,
4. Pěvecký spolek /německý/ předseda Ludvík Reitmeier,
5. Anpflanzungs- und Verschönerungsverein, předseda Alois Sineth,
6. Místní sloupina Schulvereinu, předseda František Leberl,
7. Míst. sloupina Jugendfürsorgevereinu pro soudní okres ronšperský,
8. Školní hudební spolek /německý/, předseda František Leberl,
9. Míst. sloupina Döhrerwäldbundu, předseda Josef Guldán,
10. Míst. sloupina Selbsthilfe, předseda František Schoderer,
11. Učitelův spolek /německý/
12. Kronprinz Rudolf-Wohltätigkeitsverein, předseda Zikmund Mandler,
13. Deutscher Landwirtschaftlicher Verein ~~zur~~ zur Förderung der Ziegenzucht in Ronšperg und Umgebung, předseda Frant. Kraus,
14. Deutscher Rauchklub pro Ronšpetk a okolí, předs. Josef Ubl,
15. Feuerwehr-Bezirksverband Nr. 106 Ronšperg, předs. Jan Bauer.

V Ronšperku byli dva lékaři: Dr. Josef Gröbner a Dr. Vincenc Wurma, 1 lékárník Rudolf Walsch, 1 stavitel Ant. Schröpfer, 8 pekařů, 2 bednáři, 1 výčep lihovin, 1 obchodník máslem a vejci, 1 dekorativní malíř/Vincenc Ziegler/, 8 švadlen, 1 koželuh /Michal Winternitz/, ve čtyřech obchodech se prodávalo železné zboží,

1 soustružník, 2 pilníkáři a brusiči pil, 3 prodejny lahvového piva, 9 řezníků, 4 holiči, 3 obchody galanterií, 7 zahradníků, 3 sklenáři, 8 obchodníků obilím a semeny, 3 obchodníci ovocem, 1 hřebenař, 14 hostinců, 1 kloboučník, 11 obchodů koloniálních, 1 kominík, 1 kožešník, 1 výrobce umělého kamene /Erasmus Geb/, 3 obchody uhlím, 2 mlýny / Jiří Tauer, Josef Kohlbeck/, 1 ~~obchodníkovi~~ koželuh, 1 modistka, 5 malířů a natěračů, 1 obchod stroji / ~~Jan~~ Jan Höpf/, 1 strojní zámečník, 1 kamnář, 1 výrobce papíru /Frant. Tichý, 1 obchod koni, 4 sedláři, 4 zámečníci, 9 krejčí, 4 kováři, 1 živcový mlýn /Zikmund Mandler/, 1 majitel živcových jam /Antonín Braun/, 1 továrna na papuče / Salomon Mandler/, 13 obuvníků, 1 zasilatelství, 2 provazníci, 8 obchodníků krajkami, 3 obchody střížním zbožím, 5 klempířů, 6 truhlářů, 2 hodináři, 1 obchodník zvěřinou, 1 voskář, 3 koláři, 2 cihelny / František Kraus, cihelna velkostatku/, 3 tesaři, 2 obchody cementem a vápnem, 3 cukráři a perníkáři./4/

Mezi rodovými jmény byla nejčastější: Neudecker / 1615 rodin/, Reitmeier /13/, Rothmeier /13/, Pechtl /12/, Ziegler /12/, Schröpfer /11/, Selig /11/, Schürer /10/, Lang /9/, Reinl /7/, Gröbner /8/, Gebel /7/, Bauer /6/, Christof /6/, Kraus /6/, März /6/, Preiwisch /6/, Prokosch /7/, Purkholzer /6/, Reibenspies /6/, Reinl /7/, Turba /6/, Weixelmann /6/, Beck /5/, Helget /5/, Kispert /5/, Konopik /5/, Mandler /5/, Rudlof /5/, Schmid /5/, Schwarz /5/, Tauer /5/, Theyerl /5/, Urban /5/, Fröhlich /5/, Füssl /4/, Hössl /4/, Jankowetz /4/, Kohout /4/, Landshut /4/, Neid /4/, Riess /4/, Ruppert /4/, Schrauf /4/, Simmerling /4/, Stadick /4/, Ubl /4/. /4/.

Mezi majiteli domů objevují se tato jména v tomto počtu:

Reitmaier 10 domů, Neudecker 8, Reinl 7, Rothmeier ~~16~~ 6, Ziegler 6, Schmid 5, Prokosch 5, Pechtl 5, Schürer 5, Kohout 4, Füssl 4, Lang 4, Helget 4, Kraus 4, Schröpfer 4, Gebel 3, Turba 3, Urban ~~am~~ 3, Gröbner 3, Kispert 3, Konopik 3, Riess 3, Christof 3, ~~mmmm~~ Stadick 3, Bauer 3, Preiwisch 2, Purkholzer 2, Landshut 2, Fröhlich 2, Reibenspiess 2, Weixelmann 2, Neid 2, Theyerl 2, Hössl 1, Ubl 1, Rudlof 1, Simmerling 1, Beck 1, Selig 1, Jankowetz 1, Tauer 1. /4/.

Papírna zaměstnávala 6 dělníků, továrna na papuče asi 100 dělnic - - vyráběla denně 50 tuctů plstěné obuvi, která se vyvážela hlavně do Vídně. /5/.

Přida ronšperského katastru byla roztržiděna takto:

Pole	493	ha	31	a	32	m ²
louky	100	ha	74	a	71	m ²
zahrady	11		74		81	
pastviny	16		35		59	
lesy	93		59		21	
stavební	8		44		-	
neplođná	1		35		95	
daněprostá	22	ha	27	a	88	m ²

Roku 1806 byl do Ronšperka zařizen telefon /5/.

Počet židů v Ronšperku stále klesal. Kdežto v roce 1836 jich bylo 233 a roku 1839 ještě 212, bylo jich už roku 1890 jen 102 a roku 1900 jen 94. V roce 1910 jen 56. Židovské domy původní byly číslovány římskými číslicemi I až XI a to trvale až do roku 1914, kdy dostaly popisná čísla arabskými číslicemi jako jiné domy. Jejich majiteli byli roku 1913:

IIa Karolina Neudeckerová, Iaa Abtónín Riess, IIb Josef Friedrich, IIIa Zikmund Reinl, IIIb dtto, IVa Ferdinand Jankowetz, IVb Žofie Klauberová, IVc Mina Weilová, Va Marek Altmann, Vb Josef Kispert, Vc Jindřich Duffek, VI židovská náboženská obec, VII Marie Hauerová, VIIIab Aron Lampl, VIIIc Jakub Hössl, IX Ludvík Mandler, X Salomon Mandler, XI Anna Tichá. Byli tedy majiteli některých těchto domů již křesťané. Zato židé drželi některé domy jiné. /4/.

1/. K. Brunner

2/. Fariní kronika v Poběžovicích

3/. Školní kronika německé chlapecké školy v Poběžovicích

4/. Adressbuch 1913

5/. K. Liebscher.

XVII. Jiné obce roku 1913.

Vranov. Měl 30 domů, 215 obyvatelů. Starostou byl Antonín Neumann. K Vranovu patřila pila Václava Tauera. V obci byly 2 hostince, 1 obchod smíšeným zbožím a 1 tkadlec. /1/.

Ve Vranově byla 8 července 1909 vysvěcena nová kaple. Světil ji Pavel Zeman farář v Pivoni. Markéta Gorthová, rozená Riessová, dcera domkáře a pekaře Jiřího Riesse z Vranova čp. 12 zemřela 18. ledna 1908. Její syn Antonín Gorth místodržitelův zřízenec v. v. žijící ve Vídni, učinil slib že dá na její památku postavit ve Vranově kapli. Obec věnovala zdarma pozemek. Plány vypracoval a stavbu provedl zednický mistr Antonín Schröpfer z Ronšperka za 6300 K. Oltářní obraz sv. Mekéty a sv. Augustina maloval vídeňský malíř W. Hampel za 550 K. /2/.

Obyvatelé Vranova nacházeli hlavní obživu v zemědělství, lesních pracích a paličkování krajek. /3/.

Půda byla rozčleněna takto:

Pole	44 ha	76 a	-
zahrady	- ha	20 a	98 m ²
pastviny	11	75	58
louky	19	93	94
les	466	75	58
stavební	-	95	99
neploďná	-	3	70
daněprosta	3 ha	89 a	38 m ²

Školou patřil Vranov k Pivoni, poštou k Ronšperku. /1/.

Meclov. Měl 82 domů a 734 obyvatel. Měl vlastní poštu. Farářem byl Pavel Zeman, starostou Jan Wurscher. V obci byla trojtřídní škola s expoziturou v Ohnišovicích, řídícím učitelem byl Jan Hruschka. V obci byly tyto spolky: Dobrovolní hasiči, velitel Josef Ubl z čp. 18, Lan-und Forstwirtschaftlicher Bezirksverein Ronšperg mit dem Sitze in Metzling, předseda Josef Ubl z čp. 18, Verein zur Hebung der Rindviehzucht in Metzling und Maschowitz, předseda Josef Steinbach z Mašovic, Kleinbauern-und Häuslerverband, předseda Ondřej Hengl z čp. 67, Spar und Darlehenskassenverein für Metzling und Umgebung

předseda Petr Hasl z Březí, místní skupina Schulvereinu, předseda Ondřej Pawlik čp. 38, Verein zur Hebung des Rindviehzucht, předseda Liří Leberl čp. 62. /1/.

V místě byl živcový mlýn firmy Westböhmsche Feldspat - und Mineralwerkegesellschaft s. r. o. / ředitel Karel Modritsch/, další živcový mlýn firmy Bratři Drechslerové / vedoucí Vilém Wehlitz/, obilní a živcový mlýn Martina a Ondřeje Pawliků, živcové jámy a cihelna Jiřího Leberla z čp. 64, 4 hostince /čp. 13, 43, 64, 82/, 2 řezníci /čp. 13, 64/, 1 kovář /čp. 36/, 2 koláři /čp. 39, 61/, 1 pekař /čp. 44/, 3 koloniální obchody /čp. 44, 62, 11/, 2 obuvníci /čp. 11, 40/, 1 sklad a prodej střeliva /čp. 28/, 1 sedlář a časlouník /čp. 62/, 2 trafiky / čp. 19, 45/, 1 krejčí /čp. 41/. /1/.

Poštovní a telegrafní úřad byl zřízen roku 1904. Nový hřbitov zaveden roku 1903. Výdaje na jeho zřízení byly 3527 K. /3/.

V obci je synagoga.

Dne 9. září 1906 byl odhalen pomník císaře Josefa II. Byl zřízen z fondu, který dosahl sbírkami částky 8.000 K. Pomník byl proveden podle návrhu chebského sochaře Adolfa Mayerla. Představoval Josefa II v císařském ornátě, koruna, řezlo a říšské jablko ležely u jeho nohou. Pomník byl postaven v Meclově v "aleji Františka Josefa". /3/.

Obrazy v kostele : obraz Čtrnácti pomocníků pochází z kláštera Voršilek v Praze, obrazy křížové cesty jsou od historického malíře Markovského a oltářní obraz sv. Mikuláše je od Kandlera. /3/.

Půda byla roztržena takto:

pole	407	ha	80	a	5 m ²
louky	57	ha	76	a	24 m ²
zahrady	2		20		98
pastviny	31		23		39
les	52		66		44
stavební	4		97		78
neploďná	-		26		87
daněprostá	8	ha	42	a	63 m ²

Načetín, 26 domů a 204 obyvatelů. Patřil poštou k Ronšperku. Starostou byl Josef Sandthöfner. V obci byl 1 kovář a 1 hostinec s krámarstvím. Byl tu sbor hasičů s 67 členy.

Rozdělení majetku:

Rozčlenění půdy:

pole	55 ha	62 a	47 m ²	
louky	49 ha	49 a	74 m ²	
zahrady	1	55	20	
pastviny	29	85	91	
les	49	45	81	
stavební	1	54	57	
nepločná	-	43	33	
daněprosta	8 ha	72 a	22 m ²	/3/.

Nový Kramolín, 42 domy, 267 obyvatelů. Starosta Josef Rudlof.

Je tu jednotřídní škola, řídící učitel Jan Richter. Dobrovolní hasiči /volitel Josef Bauer - 101 členů/, Landwirtschaftlicher Verein /předseda Josef Malzer - 44 členů/, skupina Böhmerwaldbundu /38 členů/, Spořitelna a záložní spolek. Byl tu 1 hostinec, 1 kovář, 1 kramářství, 1 krejčí. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	271 ha	21 a	82 m ²	
louky	110 ha	38 a	67 m ²	
zahrady	1	35	56	
pastviny	37	19	20	
les	111	5	77	
stavební	2	64	95	
daněprosta	12	63	6	
nepločná	-	ha 19 a	74 m ²	

Hvožďany, 25 domů, 148 obyvatelů. Patřily poštou k Ronšperku. Starosta Josef Hanh Heint. K Hvožďanům patří brusírna skla Jana Franka a Jakuba Böhma, mlýny Jana Spírka, Ondřeje Urbana a Karla Urbana. Správcem ve sklárně je Alfred Rippl. Byl tu 1 hostinec, 1 kovář a 1 krejčí. Školou patřily k Ronšperku. Vyrábí se šindel. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	156 ha	27 a	97 m ²	
louky	63 ha	32 a	63 m ²	
zahrady	1	78	40	
pastviny	32	21	19	
les	33	38	7	
stavební	2	-	7	
daněprosta	9 ha	93 a	1m ²	

Mlýnec. 43 domy, 281 obyvatelů. Poštou patří ke Klenčí. Starosta Josef Thomaier. Je tu jednotřídní škola, řídící učitel František Osterer. Spolky: Včelařský spolek / předseda František Osterer/ - 27 členů, Dobrovolní hasiči / velitel Jiří Thomaier - ~~Antonín~~ - 69 členů/, Místní skupina Böhmerwaldbundu / Josef Lang - 44 členů/, Mlýny Ludvíka Kroupy, Václava Becka a Josefa Langa, mechanická tkalcovna Josefa Kapice, vodní mlýny Jiřího Langa a Kr. Buršika. Jsou tu 2 hostince, pila, 1 kramářství, 1 kovář, 1 krejčí. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	146 ha	24 a	56 m ²
louky	51	84	51
zahrady	2	-	41
pastviny	27	1	44
les	52	27	74
stavební	2	34	87
neplodná	1	1	36
daněprostá	5 ha	31a	13m ²

Hirštejnské Chalupy. 34 domů, 252 obyvatelů. Je to osada patřící obci k Mýtnici, poštou do Nemanic. Je tu jednotřídní škola, řídící učitel Antonín Adler. Byly tu dva hostince, 2 kramářství, 1 obuvník. /1/.

Mnichov. 82 domy, 476 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. Starosta Jakub Dittrich. Dvojtřídní škola, řídící učitel František Lackner. Spolky: Deutscher Landwirtschaftlicher Verein / předseda Jakub Dittrich/, Dobrovolní hasiči / velitel Jiří Beck/, místní skupina Böhmerwaldbundu / Jan Rudlof/. Mlýny Josefa Spaderny a Jiřího Becka. Je tu 1 pekař, 2 hostince, 1 koloniální obchod, 1 truhlář, 1 obuvník, 1 kovář, 2 krejčí, 1 pila, 1 obchod drůbeží, 1 obchodník krajkami, 1 kolář. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	172 ha	87 a	52 m ²
louky	72	63	4
zahrady	2	25	92
pastviny	53	21	49
les	28	39	45
stavební	3	46	51
neplodná	—	6	91
daněprostá	13 ha	88 a	44 m ²

Korytany. 30 domů, 190 obyvatelů. Poštou patří ke Švarcavě. Starosta Václav Rothmeier. K obci patří i Mladé Korytany s 8 domy a 54 obyvateli. Jednotřídní škola / expositura/, ~~žm~~ učitel Jiří Girg. Spolky: Dobrovolní hasiči / velitel Václav Rothmeier/, místní skupina Böhmerwaldbundu /předseda Václav Rothmeier/. Je tu 1 hostinec / Václav Rothmeiera/, 1 kovář a 1 prodej lahvového piva. /1/.

Rozdělení půdy: pole 115 ha 86 a 25 m²

louky	95	7	1
zahrady	1	44	40
pastviny	91	88	31
les	83	52	13
stavební	21	42	89
daněproste	7 ha	77 a	21 m ²

/3/.

Šidlákov. 44 domů, 202 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. Starosta Jan Schröpfer ze Šibanova. Šibanov je osada patřící k obci Šidlákov, stejně i Sezemín a Hora sv. Václava. Jednotřídní škola / expositura/, učitel Josef Fröhlich. ~~Spolky~~ Spolky: Dobrovolní hasiči / velitel Antonín Prokosch/, místní skupina Böhmerwaldbundu /Jan Pechtl/. Mlýn Ondřeje Binhaka. Dva hostince, 1 ~~km~~ kramářství, 1 kovář, ~~místa~~ 1 obuvník, 1 obchodník vejci a máslem. /1/.

Rozdělení půdy:

pole	139 ha	28 a	12 m ²
louky	41	35	54
zahrady	-	55	72
pastviny	17	81	41
les	169	39	99
stavební	1	60	98
daněprosta	7 ha	80 a	85 m ²

/3/.

Šibanov. je osadou obce Šidlákova. Má 13 domů a 76 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. Je tu Land-und Forstwirtschaftlicher Verein /předseda Jan Schröpfer/. Je tu 1 hostinec.

Rozdělení půdy:

pole	67 ha	78 a	11 m ²	les	190 ha	90 a	95 m ²
louky	31	99	57	stavební	-	76	38
pastviny	14	78	83	daněprosta	5 ha	59 a	62 m ²
zahrady	-	43	18				

Sezemín. 18 domů, 100 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. ~~mlynem~~
Mlýn Eduarda Weidnera. Jeden hostinec, 1 kramářství, 1 kolář. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	61 ha	76 a	58 m ²	
louky	24	69	87	
zahrady	1	10	24	
pastviny	25	7	44	
les	30	41	14	
stavební	-	36	58	
nepločná	-	2	16	
daněprosta	2	21	90	/3/.

Záměříč. 42 domy, 204 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. Starosta
Jakub Neumann. Spolky: Verein zur Hebung des Rindviehzucht / předseda
Jan Riess mladší/ . 63 členů, Dobrovolní hasiči /velitel Karel
Fröhlich / - 66 členů, Landwirtschaftlicher Verein /68 členů/,
Živcové mlýny Jiřího Loberla a Jana Riesse staršího. Dva hostince,
1 kovář, 1 truhlář. Rozm /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	294 ha	7 a	13 m ²	
louky	64	44	21	
zahrady	1	70	91	
pastviny	27	24	75	
stavební	2	83	77	
les	70	98	89	
daněprosta	12	53	48.	

Šitboř. 56 domů, 250 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. Starosta
Ondřej Brum, farář Jan Schwarz. Jednotřídní škola, řídící učitel
Josef Metelka. Spolky : Landwirtschaftlicher Verein /předseda Ondřej
Holl - 34 členů/, místní skupina Böhmerwaldbundu /Ondřej Brum - 45
členů/, Dobrovolní hasiči /velitel Jindřich Hilpert/. Mlýn Josefa
Becka, brusírna synů Jana Zieglera. Tři hostince, 1 kolář, 1 obuv-
ník, 2 kramářství, 1 kovář. /1/.

Dne 1.9. 1902 vyhořel dům Josefa Langa a dům čp. 21. Dne 2.10.
1910 nastoupil v Šitboři jako nový farář Pavel Zeman. Narodil se
ve Zdaslavi okres Klatovy dne 17.8.1856, knězem od 18.7.1880, pak
farář v Pivoni. Kostel i fara opravovány v roce 1910. Dne 1.9.1912
přeložen farář Zeman do Meclova a nastoupil Jan Schwartz, který

byl po Zemanovi farářem v Pivoni / narozen v Klatovech 27.5.1872, ~~německý~~
knězem od 19.7.1896/. Instalován v Šitboři byl 16.3.1913. Dne 18.
5. ~~května~~ 1913 zemřel ve výslužbě ve Stráži u Tachova dřívější šitbořský
farář, biskupský notář Theodor Puchta. V roce 1913 bylo v kostele
v Šitboři 13 sňatků, narozeno bylo 49 dětí, zemřelo 17 osob, z nichž
nejstarší byla Anna Malzerová z Valtířova ve stáří 91 let. Pavel Zeman
zemřel jako biskupský notář a farář v Měclově 23.5.1914. /4/.

Rozčlenění půdy:

pole	199	ha	49	a	20	m ²	
louky	70		59		16		
zahrady	1		71		22		
pastviny	37		88		64		
les	40		43		92		
stavební neplodná	1		84		83		
neplodná neplodná	26		28		4		
daněprostá	9		30		6		/3/.

Pivon. 52 domů, 350 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. Starosta
Dominik Šanda, farář. Pětiletá škola, čídicí učitel Karel Brunner.
Škola má 2 expositury. Spolky: Místní skupina Böhmerwaldbundu /předseda
Karel Brunner - 32 členů/, Dobrovolní hasiči / velitel Václav Schröp-
fer - 111 členů/. Pivovar a parní pila velkostatku / sládek Adalbert
Weber/, mlýn Václava Schröpfera. Jeden krejčí, 2 koloniální obchody,
2 hostince, 1 řezník, 1 pékař, 3 truhláři. V bývalém kláštře, potom
zámku, zřídil hrabě Coudenhove roku 1901 letní byty. Později byly zase
zrušeny. Pivovar vyrábí 8400 hl piva ročně. /1/.

Při úpravě letních bytů v roce 1901 byla v zámku zřízena i restaurace.
Restauratér se jmenoval Maschl. Jídelna a výčep byly zřízeny z dřívěj-
ších školních učeben v zámku. Od června do září tu bylo 25 letních
hostů a o nedělích až 200 výletníků. /5/.

Při požáru v Pivoni v noci z 20. na 21. června 1911 uhořely 3 děti
ve stáří 5, 9 a 11 roků.

Rozčlenění půdy : pole 58 ha 60 a 3 m²

louky	7	57	87	lesy	201	ha	5a	58	m ²
zahrady	2	13	46	stavební	2		20	86	
pastviny	11	93	88	daněprostá	5		68	95	

Drahotín. 73 domy, 517 obyvatelů. Poštou patří k Ronšperku. Starosta Antonín Heint. Dvojtřídní škola, řídící učitel Jiří Womes. Spolky: Dobrovolní hasiči /velitel Jiří Baier - 38 členů/, místní skupina Böhmerwaldbundu /předseda Jiří Heint - 63 členů/, Vodní společenstvo /Ondřej Baier/. Cihelna Jiřího Baiera. Tři hostince, 1 kovář, 1 truhlář, 1 sklenář, 1 kolář, 1 mlynář /Ondřej Haas/, 1 obchod střížním zbožím. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	471 ha	49 a	47 m ²
louky	183	17	4
zahrady	8	48	23
pastviny	70	83	26
lesy	123	86	15
stavební	4	29	70
daněprostá	20	38	35

/3/.

Valtířov. 59 domů, 380 obyvatelů. Patří poštou k Ronšperku. Starosta V. Hief. K obci patří osada Skláře. ~~Jednotřídní~~ Jednotřídní škola, řídící učitel Josef Landgraf. Spolky: Dobrovolní hasiči /velitel Jan Malzer - 42 členů/, místní skupina Böhmerwaldbundu /předseda Josef Landgraf - 31 členů/. Mlýn Ludvíka Langa a pila Jakuba Sokolla. Dva obchodníci krajkami, 2 hostince, 2 kramářství, 1 kolář, 2 krejčí, 1 kovář. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	164 ha	- a	50 m ²
louky	34	24	40
zahrady	1	18	3
pastviny	26	36	34
lesy	129	43	69
stavební	2	22	94
daněprostá	13 ha	11 a	98 m ²

/3/.

Ohnišovice. 40 domů, 300 obyvatelů. Poštou patří k Meclovu. Starosta Antonín Neid. Jednotřídní škola, řídící učitel Jak Kopp. Spolky: Dobrovolní hasiči /velitel Antonín Neid/. Mlýn Josefa Becka, parní cihelna, živcové lomy. Dva hostince, 2 kováři, 1 obuvník, 1 kramářství. /1/.

Otov. 53 domy, 437 obyvatelů. Patří poštou k Meclovu. Starosta ~~Hecht~~ František Hecht. K obci patří osady Starý a Nový Pařezov. Dvojtřídní škola, řídící učitel Josef Schürer. ~~Spolky~~ Spolky : Dobrovolní hasiči /velitel Josef Wurscher/, Land- und Forstwirtschaftlicher Verein /předseda Jan Leberl/. Mlýn Karla Ubla. Dva hostince, 1 kramářství, 1 krejčí, 1 kovář. /1/.

Starý Pařezov. 22 domů, 126 obyvatelů. Místní starosta Petr Reimer. Osada, patří k obci Otovu. Místní skupina Böhmerwaldbundu. Hostinec.

Nový Pařezov. 32 domů, 154 obyvatelů. Místní starosta Jan Käss. Osada obce Otov. Hostinec, 1 řezník, 2 kramářství, /1/.

Slatána: ~~28 domů~~ 38 domů, 185 obyvatelů. Poštou patří k Hostouni. Starosta Jan Braun. K obci patří osada Horoušany. Mlýn Jana Brauna. Dva hostince /jeden z nich Jana Brauna/. /1/.

Rozčlenění půdy:

pole	188 ha	76 a	36 m ²
louky	43	6	71
zahrady	2	78	62
pastviny	27	23	91
lesy	186	34	34
stavební	1	73	5
neploďná	-	9	10
daněprostá	9	31	40

Grafenried. 38 domů, 289 obyvatelů. Poštou patří do Haselbachu. Starosta František Schrödl. Farář Michal Ring. K obci patří osady Anger, Seeg, Haselberg. Trojtřídní škola, řídící učitel Vincenc Linsmeier. Spolky: Dobrovolní hasiči /velitel Vincenc Linsmeier/, Land-und Forstwirtschaftlicher Verein /předseda M. Ring/, Hudební a pěvecký spolek /H.Schnabl/, Reiffeisenka. Pivovar Václava Wiesnera, stoupa Michala Dietla, cihelna Michala Zipperera. Tři hostince, 1 řezník, 1 pekař, 2 krejčí, 2 obuvníci, 1 kovář, 1 kolář, 4 obchody smíšeným zbožím, 1 truhlář. /1/.

Dne 31. srpna 1907 přijelo do Grafenriedu první auto. Byl to jistý Američan, dříve právě v Karlových Varech, jehož žena byla vnučkou žida Blocha, který byl kupcem v polovině 19. století v domě čp. 4 v Grafenriedu. /6/.

- Anger. Osada patřící k obci Grafenriedu. Dva hostince 2 obuvníci, 1 obchod smíšeným zbožím. /1/.
- Seeg. Osada patřící k obci Grafenriedu. Dobrovolní hasiči /Josef Weidner/. Tři mlýny /Josef Weidner z řp. 4, Josef Weidner z čp.19, František Brunner/. Hostinec, truhlář. /1/.
- Haselberg. Osada patřící k obci Grafenriedu. Jednotřídní škola, řídící učitel ~~Maximilian~~ Jiří Rudlof. Dobrovolní hasiči /Jiří Rudlof/, místní skupina Böhmerwaldbundu /Jiří Rudlof/. Mlýn Josefa Fellnera. ~~Hostinec~~ Tři hostince, kovář, 2 truhláři. /1/.
- Mýtnice. 32 domů, 226 obyvatelů. Poštou patří do Nemanice. Starosta Josef Ring. Jednotřídní škola /expositura/, učitel Jan Robl. Dobrovolní hasiči /Jan Robl/, místní skupina Böhmerwaldbundu /Jan Robl/. Dva hostince, 1 obuvník, 1 smíšený obchod. /1/.
- Neubäu. Osada patřící k obci Mýtnice. 13 domů, 72 obyvatelů. Pošta Nemanice. Josednotřídní škola, ~~místní~~ řídící učitel Jan Giebisch. /1/
- Neubäuhütte. Osada patřící k obci Mýtnice. 35 domů, 266 obyvatelů. Pošta Nemanice. ~~Truhlářství~~ Dva hostince, 1 kramářství. /1/.
- Křížová Huť /Kreuzhütte/. Osada patřící k obci Mýtnice. 13 domů, 67 obyvatelů. Pošta Nemanice. Truhlář. /1/.
- Neid. 21 domů, 136 obyvatelů. Pošta Švarcava. Starosta Josef Spörl. K obci patří Friedrichshof, Schnaggenmühl, Franzbrunnhütte. Jednotřídní škola /expositura/, učitel Josef Radej. Dobrovolní hasiči /Ant. Spörl/. Hostinec, pekař. /1/.
- Švarcava. 14 domů, 180 obyvatelů. Pošta Švarcava. Starosta Max ~~Hubatsch~~ Hubatsch. Dobrovolní hasiči /Richard Winkelmann/v Dolní Huti/. Hostinec, dva smíšené obchody, 1 řezník, 2 koláři. Poštovní úřad: A.Bendová, poštmistryně. /1/.
- Dolní Huť. Osada patřící k obci Švarcavě. 45 domů, 450 obyvatelů. Trojtřídní škola, řídící učitel ~~Konrad~~ Richard Winkelmann. Místní skupina Böhmerwaldbundu /František Söllner/, Veteráni /velitel Šimon Kirsch/. Mlýn Karla Wilda. Tři hostince, 2 smíšené obchody, 1 obuvník, 1 krejčí. /1/.
- Horní Huť. Osada patřící ke Švarcavě. Pošta Švarcava, 21 domů, 250 obyvatelů. Hostinec, smíšený obchod, 1 soustružník. Roku 1907 vyhořelo v Horní Huti deset domů. /1/, /7/.

Paadorf. Osada patřící k obci Švarcavě. 18 domů, 150 obyvatelů. Pošta Švarcava. Cihelna Josefa Paa. Hostinec, 1 kolář /Ant. Paa/, 1 ~~hospodář~~ obuvník. Zemědělci a majitelé domů se jmenují :

Paa/ Jiří, Josef, Antonín, František, Jan/.

Müller /Josef, Václav, Josef/,

Eichler /Jan/,

Vogl /Jan, Adolf, Jan, Štěpán/.

Schmied /Antonín, Josef/,

Lang /Vincenz/,

Mages /Karel/,

Fleischmann /Josef/,

Holl /Antonín/, /1/.

Rybník. 61 domů, 529 obyvatelů. Pošta Švarcava. Starosta Josef Saffert, farář Jan Tiran. Trojtřídní škola, řídící učitel Ludvík Kraus. Dobrovolní hasiči /Josef Saffert/, místní skupina Böhmerwaldbundu /Jiří Hamnakam/. Dva hostince, 1 hokynářství, 1 truhlář, 1 kromářství, 1 kovář. /1/.

Roku 1905 byl zřízen vodovod v Drothu. Téhož roku vypukla v Rybníku a okolí epidemie skvrnitého tyfu. Vyskytlo se celkem 31 případů. U lesa u Drothu byly postaveny dva baráky a nemocní v nich umístěni. Byl tam lékař a čtyři ošetřovatelky. Vše ~~platil~~ platil stát. /8/.

Bernstein. Osada patřící k obci Rybníku. 18 domů, 69 obyvatelů. Pošta Švarcava. Hostinec. /1/.

Skláře. Osada patřící k obci Valtířovu. 19 domů, 100 obyvatelů. Místní starosta Ondřej Lanškammer. Hostinec, 1 kramářství, 1 prodej lahvového piva. /1/.

Erazim. Osada patřící k obci Mutěninu. 8 domů, 75 obyvatelů. Voda pro osadu se brala z rybníčka dole v údolí nebo z t.zv. "Mulzenbrunnen" nebo při suchém období z pramene v lese, který však byl roku 1910 při stavbě dráhy zasypán. Velkostatek Ronšperk povolil použití pak silného pramene v louce "Petschinawiese" za roční poplatek 10 helérů a dovolil vést odtud vodovod. Provedla jej firma Braun z Plané. Potrubí je 1080 m dlouhé a vede k vodojemu, který je umístěn nad osadou. U domu čp. 1 je výtok, u čp. 3 druhý. V domech čp. 1, 5 a 7 zřízeny výtoky /kohouty/ v předsíni. Výdaje činily 8.650 K.

Vodovod dodává 10 litrů za vteřinu. Ministerstvo vnitra poskytlo subvenci 3000 K, ministerstvo orby 1650 K, Zemský výbor v Praze 1200 K. Obec Mutěňín nepovolila žádný příspěvek, protože Erazim byl osvobozen od obecních přirážek. Vodovod byl dokončen 1. listopadu 1912. Zbývající obnos Zbývající obnos nesli obyvatelé Erazimu sami.
/9/.

~~mluvní knihy vydány v letech 1913 až 1918 v Praze a v Brně~~
~~mluvní~~

- 1/. Adressbuch 1913.
- 2/. Leták vydaný k slavnosti svěcení kaple.
- 3/. K. Liebscher.
- 4/. Liber memorabilium parochiae Schüttwa.
- 5/. Chronik der Volksschule Stockau.
- 6/. Schulchronik Grafenried.
- 7/. Kronika české školy ve Švarcavě.
- 8/. Chronik für die Schule Waier.
- 9/. J. Micko.